

ΑΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΞΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ
ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ»

Επιβλέπων Καθηγητής: Γκόγκας Θεμιστοκλής
Σπουδάστρια: Μπαμπαγιάννου Ροζάννα
Α.Μ : 10218

Αθήνα, 2012

«Η παρούσα εργασία είναι καρπός αποκλειστικά δικής μου προσπάθειας και κάθε πηγή που έχω χρησιμοποιήσει αναφέρεται επακριβώς.»

- Στη Σβετλάνα
- Στη Λαρίσα
- Στην Ελένη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Φτάνοντας στο τέλος αυτής της προσπάθειας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της πτυχιακής μου μελέτης, Θεμιστοκλή Γκόγκα, Επίκουρο Καθηγητή του ΑΤΕΙ Ηπείρου, Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας, τμήματος Εφαρμογών Ξένων Γλωσσών στη Διοίκηση και το Εμπόριο, για τη σημαντική βοήθεια που μου προσέφερε ως επιβλέπων καθηγητής κατά τη διάρκεια της συγγραφής της πτυχιακής μου εργασίας. Οι σημαντικές παρατηρήσεις και υποδείξεις του, καθώς επίσης και η καθοδήγηση του υπήρξαν καθοριστικές για την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω επίσης, όλους τους διδάσκοντες Καθηγητές του ΑΤΕΙ Ηπείρου, Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας, τμήματος Εφαρμογών Ξένων Γλωσσών στη Διοίκηση και το Εμπόριο, για τη συμβολή τους στη διαμόρφωση της επιχειρηματικής μου σκέψης και της ακαδημαϊκής μου κουλτούρας, καθώς και στην έμπνευση της δια βίου παιδείας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	Σελ. 7
Εισαγωγή	Σελ. 8
1. Η ελληνική οικονομία	Σελ. 9
1.1 Η οικονομία της Ελλάδας και η οικονομική πολιτική	
1.2 κατά την τελευταία 30ετία	Σελ. 9
1.3 Η πορεία της ελληνικής οικονομίας κατά τη μεταπολεμική περίοδο	Σελ. 13
1.4 Δημοσιονομική Πολιτική 1990-1993	Σελ. 18
1.5 Σημάδια βελτίωσης της ελληνικής οικονομίας 1993-1996	Σελ. 25
1.6 Η υιοθέτηση του Ευρώ στην Ελλάδα	Σελ. 29
1.7 Η ελληνική οικονομία σήμερα	Σελ. 30
2. Το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών	Σελ. 34
2.1 Παρουσίαση Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών	Σελ. 34
2.2 Η Εταιρεία Ελληνικά Χρηματιστήρια Α.Ε Συμμετοχών (Ε.Χ.Α.Ε.)	Σελ. 36
2.3 Όργανα διοικήσεως και εποπτείας του Χ.Α.Α	Σελ. 38
2.4 Πώς πραγματοποιούνται οι συναλλαγές στην αγορά αξιών του Χρηματιστηρίου Αθηνών	Σελ. 40
2.5 Ο ρόλος των μελών της αγοράς αξιών του Χρηματιστηρίου Αθηνών και ο ρόλος των θεσμικών επενδυτών	Σελ. 41
2.6 Η αγοραπωλησία μετοχών και ομολόγων	Σελ. 43
2.7 Θεμέλια αξιοπιστίας στην ελληνική κεφαλαιαγορά	Σελ. 45
2.8 Η αποϋλοποίηση των τίτλων	Σελ. 48
2.9 Η καταστολή των καταχρήσεων της αγοράς	Σελ. 50
2.10 Μαθήματα από την Ιστορία	Σελ. 52
3. Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα της Ελλάδας	Σελ. 54
3.1 Εισαγωγή στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας	Σελ. 54
3.2 Διάρθρωση του Ευρύτερου Χρηματοπιστωτικού Τομέα	Σελ. 57
3.3 Διάρθρωση του Τραπεζικού Κλάδου	Σελ. 58
3.4 Πηγές Χρηματοδότησης των Τραπεζικών Ιδρυμάτων	Σελ. 59
3.4.2 Επιτόκια Δανεισμού	Σελ. 60
3.4.1 Επιτόκια Καταθέσεων	Σελ. 60

3.5 Χρηματοπιστωτική Επέκταση σε Νέες Αγορές	Σελ. 61
3.6 Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα: Απελευθέρωση, Εκσυγχρονισμοί Μεγέθυνση	Σελ. 64
3.7 Οι ελληνικές τράπεζες στα Βαλκάνια	Σελ. 68
3.8 Οι επιδόσεις των ελληνικών τραπεζών στα Βαλκάνια	Σελ. 71
3.9 Η Κεφαλαιακή επάρκεια των Ελληνικών Πιστωτικών Ιδρυμάτων κατά την πρόσφατη κρίση	Σελ. 73
3.10 Το νέο πλαίσιο εποπτείας των τραπεζών μετά την κρίση	Σελ. 75
Συμπεράσματα	Σελ. 81
Επίλογος	Σελ. 84
Ξένη Βιβλιογραφία	Σελ. 85
Ελληνική Βιβλιογραφία	Σελ. 88
Παράρτημα	Σελ. 89

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η θεωρητική και η εμπειρική ανάλυση της ελληνικής οικονομίας από την μεταπολεμική περίοδο έως σήμερα, η καταγραφή της οικονομικής της πολιτικής τα τελευταία 30 χρόνια. Η παρουσίαση του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών, οι άξονες λειτουργίας του καθώς και η περιγραφή της ελληνικής κεφαλαιαγοράς και η οικονομετρική διερεύνηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και των τραπεζών Ελλάδας.

Αρωγοί σε αυτή την προσπάθεια στάθηκαν: Το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, το Ίδρυμα Ευγενίδου καθώς και το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, από όπου άντλησα κύριες πηγές βιβλιογραφικής επισκόπησης της ερευνητικής μου μελέτης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με άξονα τον σκοπό της συγκεκριμένης μελέτης που πραγματεύεται την ανάλυση της ελληνικής οικονομίας, την παρουσίαση του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών και την καταγραφή του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Ελλάδα.

Στο πρώτο κεφάλαιο, μεθοδικά θα εξετάσουμε την οικονομία της Ελλάδας και την οικονομική πολιτική τα τελευταία 30 έτη, την πορεία της ελληνικής οικονομίας κατά την μεταπολεμική περίοδο, θα διερευνήσουμε στην δημοσιονομική πολιτική της χώρας από το 1990 έως το 1996, θα δούμε την Ελλάδα στην Ευρωζώνη και θα φτάσουμε στην ελληνική οικονομία του σήμερα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, αναφέρονται τα όργανα διοικήσεως και εποπτείας του Χ.Α.Α, περιγράφεται η πραγματοποίηση συναλλαγών στην αγορά αξιών καθώς και ο ρόλος των μελών της αγοράς και των θεσμικών επενδυτών του Χ.Α.Α. Αναλύεται η αγοραπωλησία μετοχών και ομολόγων, όπως και τα θεμέλια αξιοπιστίας της ελληνικής κεφαλαιαγοράς.

Στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται απόπειρα διερεύνησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ελλάδας. Παρατίθεται η διάρθρωση του ευρύτερου χρηματοπιστωτικού τομέα καθώς και η διάρθρωση του τραπεζικού κλάδου, αναλύονται οι πηγές χρηματοδότησης των τραπεζικών ιδρυμάτων, εξετάζεται το νέο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και η δράση των ελληνικών τραπεζών στα Βαλκάνια. Τέλος, το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τη διαπραγμάτευση της κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων κατά την πρόσφατη κρίση και τη διαπραγμάτευση του νέου πλαισίου εποπτείας των τραπεζών μετά την κρίση.

Ακολουθούν:

- Συμπεράσματα εφ' όλης της ύλης
- Επίλογος
- Βιβλιογραφία
- Παράρτημα που περιλαμβάνει:
 - ✓ Οικονομικά στοιχεία για την Ελλάδα από το 2001-2011 δημοσιευμένα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή.

1. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 30ΕΤΙΑ

Δριμύτατες είναι οι αλλαγές που έχουν επέλθει στην ελληνική οικονομία και στην άσκηση οικονομικής πολιτικής τα τελευταία 30 χρόνια. Από τη δεκαετία του 1980, με χαρακτηριστικά τα υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα, το αυξανόμενο χρέος και τον διψήφιο πληθωρισμό, περάσαμε στην δεκαετία του 1990 και τω αρχών της δεκαετίας του 2000 με χαμηλά ελλείμματα και πληθωρισμό και μειούμενο δημόσιο χρέος. Στο τέλος της δεκαετίας του 2000, η οικονομική κρίση άσκησε νέες πιέσεις στα δημόσια οικονομικά. Ωστόσο, αυτό που πρέπει να παρατηρήσουμε είναι ότι η άσκηση οικονομικής πολιτικής παρουσιάζει ομοιογένεια, μη επηρεαζόμενη από τις πολιτικές διαφορές των κομμάτων που αναλαμβάνουν τη διακυβέρνηση του τόπου.

Βέβαια, το φαινόμενο αυτό είναι πολύ πρόσφατο. Στην τριακονταετή περίοδο διακρίνονται τρεις σημαντικές προσπάθειες σταθεροποίησης και βελτίωσης της οικονομίας που ανταποκρίνονταν στα αντίστοιχα προβλήματα της εποχής: Η πρώτη – διετής προσπάθεια- έγινε από τη σοσιαλιστική κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου, το 1986-1987, η δεύτερη –τριετής- ξεκίνησε το 1991 από τη φιλελεύθερη κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, ενώ η τρίτη –πενταετής- ξεκίνησε από την κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου και συνεχίστηκε από την κυβέρνηση του Κώστα Σημίτη. Μια γρήγορη ματιά στους στόχους, τα μέσα και τα αποτελέσματα των σταθεροποιητικών μας οδηγεί στις ακόλουθες παρατηρήσεις:

Πρώτον, και οι τρεις προσπάθειες έδωσαν έμφαση στην περιστολή της ζήτησης με σκοπό τη βελτίωση των βασικών μακροοικονομικών δεικτών, όπως των δημοσίων ελλειμμάτων και του χρέους, του πληθωρισμού και του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που βρίσκονταν σε αρκετά υψηλά επίπεδα στις αντίστοιχες περιόδους.

Αυτές ωστόσο δεν ήταν οι μόνες οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν, ιδίως όσον αφορά το δεύτερο τριετές σταθεροποιητικό πρόγραμμα. Σε αυτό βλέπει κανείς και πολλά μέτρα από την πλευρά της προσφοράς, όπως η μείωση των φορολογικών συντελεστών, η απελευθέρωση της αγοράς αγαθών, εργασίας και κεφαλαίου, καθώς και η

μείωση του μεγέθους του δημόσιου τομέα. Τα μέτρα αυτά υιοθετήθηκαν από την κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Σημίτη.

Δεύτερον, τα μέσα επίτευξης των στόχων τους ήταν κυρίως οι περιοριστικές και συχνά αναποτελεσματικές, εισοδηματικές, νομισματικές, συναλλαγματικές και δημοσιονομικές πολιτικές. Η έμφαση ωστόσο της κάθε μιας οικονομικής πολιτικής διέφερε ανάλογα με το πρόγραμμα (διαφορετικά προβλήματα, διαφορετικά κίνητρα).

Τρίτον, στα σταθεροποιητικά προγράμματα 1985-1987 και 1991-1993 δεν υπήρξε συναίνεση μεταξύ των κοινωνικών εταίρων όσον αφορά τα μέσα επίτευξης των στόχων των σταθεροποιητικών προγραμμάτων. Το πρόγραμμα 1985-1987 δεν είχε ευρεία κοινωνική αποδοχή, για δύο κυρίως λόγους:

α) υπήρξε έλλειψη αξιόπιστης κυβερνητικής πολιτικής και εμπιστοσύνης του λαού κατά την εφαρμογή του προγράμματος. Αυτό οφείλεται στην διάσταση μεταξύ προεκλογικών υποσχέσεων (διατήρηση της αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής, μείωση της φορολογίας, αύξηση της κατανάλωσης) και μετεκλογικών μέτρων. Το βασικό σύνθημα του ΠΑΣΟΚ για «ακόμη καλύτερες μέρες» στις εκλογές του 1985 δημιούργησε ελπίδες για περισσότερες κοινωνικές παροχές και πραγματικές αυξήσεις των εισοδημάτων.

β) δεν υπήρξε κατανόηση από μεγάλο τμήμα των πολιτικών, του κοινού και του Τύπου όσον αφορά τα βασικά οικονομικά προβλήματα του τόπου. Επίσης, δεν υπήρξε πληροφόρηση, διάλογος και συνεννόηση μεταξύ της κυβέρνησης, των κομμάτων και των κοινωνικών εταίρων. Εξέθρεψε η κυβέρνηση -και η αντιπολίτευση- μια πολιτική που οδήγησε σε κοινωνική πόλωση και εξάλειψε στη συνέχεια κάθε πιθανότητα για συναίνεση ως προς τα οικονομικά μέτρα. Στο πρόγραμμα 1991-1993 η βασικότερη κριτική στην κυβέρνηση έγινε από δικά της στελέχη, πρώην υπουργούς, οι οποίοι υποστήριξαν ότι το σταθεροποιητικό πρόγραμμα δεν συνοδεύτηκε έγκαιρα από μια αναπτυξιακή διαδικασία μέσω των επενδύσεων, με συνέπεια την στασιμότητα του εθνικού εισοδήματος, που με την σειρά του δεν επέτρεπε την αύξηση των φορολογικών εσόδων με τον επιδιωκόμενο ρυθμό έτσι ώστε να μειωθούν τα ελλείμματα και το δημόσιο χρέος. Η αύξηση των επενδύσεων στον ιδιωτικό τομέα βασιζόταν σε σταθερή οικονομική πολιτική, μείωση των επιτοκίων και παροχή κινήτρων. Η οικονομική πολιτική, σύμφωνα με την κριτική, είχε έντονο αντικοινωνικό χαρακτήρα, βασίστηκε σε μονομερή μείωση των εισοδημάτων και αντιστρατεύτηκε τη δικαιότερη κατανομή του εθνικού εισοδήματος.

Οι αρχικές αντιδράσεις στο πρόγραμμα σύγκλισης ήταν αρνητικές. Ασκήθηκε έντονη

κριτική τόσο από τον ΣΕΒ¹ όσο και από τον Τύπο. Η κριτική επικεντρωνόταν κυρίως στο γεγονός ότι το πρόγραμμα σύγκλισης αφορούσε ονομαστικά κριτήρια και δε οδηγούσε σε πραγματική σύγκλιση. Γρήγορα, όμως, οι αντιδράσεις άρχισαν να αποκλιμακώνονται και να δημιουργείται μια νέα ενιαία αντίληψη για την αναγκαιότητα των μέτρων. Έννοιες όπως «μακροοικονομική σταθερότητα», «αποτελεσματικότητα», «αναδιάρθρωση», «ευελιξία», «απελευθέρωση», και «αποκρατικοποίηση» συμπεριλήφθηκαν στα λεξικά τόσο των συντηρητικών όσο και των σοσιαλιστικών κομμάτων. Η οικονομική σύγκλιση οδήγησε σε ιδεολογική σύγκλιση.

Τέταρτον, οι πρώτες προσπάθειες σταθεροποίησης χαρακτηρίστηκαν από χαμηλούς ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ, που στην καλύτερη περίπτωση (δεύτερο σταθεροποιητικό) δεν ξεπέρασε το 2% ετησίως. Στο πρόγραμμα σύγκλισης αποδείχθηκε ότι η σταθεροποίηση μπορεί να συμβαδίζει με ανάπτυξη.

Επιπλέον, το πρώτο σταθεροποιητικό πρόγραμμα έδινε περισσότερη έμφαση στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, ενώ το δεύτερο έθετε την ανάγκη δημοσιονομικής εξυγίανσης και τη μείωση του πληθωρισμού ως πρωταρχικό στόχο. Οι οικονομικές αρχές του 1986, αντιμετωπίζοντας προβλήματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, πίστευαν

ότι η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων είναι ουσιώδης, γιατί μακροπρόθεσμα συνδέεται με την βελτίωση της ποιότητας και την καινοτομία.

Αντίθετα, οι οικονομικές αρχές του 1991, αντιμετωπίζοντας υψηλό δημόσιο χρέος, πίστευαν ότι βασική πηγή των προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας ήταν τα τεράστια δημοσιονομικά ελλείμματα. Τα υψηλά ελλείμματα τροφοδοτούσαν τον πληθωρισμό, μείωναν την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων και δέσμευαν τεράστιους κεφαλαιακούς πόρους για την χρηματοδότησή τους. Επιπλέον, η διαφοροποίηση των στόχων του δεύτερου σταθεροποιητικού προγράμματος οφειλόταν στην προσπάθεια ονομαστικής σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας σύμφωνα με τους όρους του Μάαστριχτ. Αυτό έγινε ακόμη πιο αισθητό στο τρίτο πρόγραμμα, το πρόγραμμα σύγκλισης.

Το δεύτερο σταθεροποιητικό πρόγραμμα χρησιμοποίησε διαφορετικό μείγμα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής σε σχέση με το πρώτο, ρίχνοντας μεγαλύτερο βάρος στην πρώτη. Βέβαια η νομισματική πολιτική εξακολούθησε να αποτελεί ισχυρό μέσο, ιδίως αναφορικά με τη ρύθμιση της προσφοράς χρήματος.

¹ Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανών

Το πρώτο σταθεροποιητικό πρόγραμμα βασίστηκε σε υποτίμηση της δραχμής κατά 15% έναντι των άλλων νομισμάτων. Η πολιτική διολίσθησης που ακολουθήθηκε στη συνέχεια, προσπάθησε να διατηρήσει το επίπεδο ανταγωνιστικότητας του 1985. Αντίθετα, στο δεύτερο σταθεροποιητικό όχι μόνο δεν υπήρξε υποτίμηση, αλλά η συναλλαγματική πολιτική ήταν αντιπληθωριστική καλύπτοντας μερικώς τη διαφορά πληθωρισμού ανάμεσα στην Ελλάδα και στους εμπορικούς της εταίρους. Στην τελευταία περίπτωση, αφιερώθηκαν δύο μέσα οικονομικής πολιτικής, το συναλλαγματικό και το εισοδηματικό μέσο για την επίτευξη ενός στόχου, της μείωσης του πληθωρισμού.

Πέμπτον, προκειμένου να σταθεροποιηθεί επιτυχώς μια χώρα είναι απαραίτητο να γίνουν –παράλληλα με την δημοσιονομική αναπροσαρμογή- και διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην οικονομία. Οι διαρθρωτικές παρεμβάσεις μειώνουν πολλές από τις στρεβλώσεις (των κρατικών παρεμβάσεων) στις αγορές αγαθών, εργασίας και κεφαλαίου. Η παραδοσιακή σταθεροποίηση με νομισματική και δημοσιονομική πολιτική δεν κρίνεται από μόνη της επιτυχής.

Από το τέλος της δεκαετίας του 1980 πολλές χώρες όπως η Πορτογαλία, η Ιρλανδία, η Βολιβία, το Ισραήλ και το Μεξικό, προκειμένου να σταματήσουν τον πληθωρισμό, επέβαλαν έναν επιτυχή συνδυασμό δημοσιονομικής, νομισματικής, εισοδηματικής πολιτικής με φορολογικές μεταρρυθμίσεις και επαναπροσδιορισμό του ρόλου του κράτους.

Κατά τη διάρκεια του πρώτου σταθεροποιητικού προγράμματος, ήταν σε εφαρμογή – μολονότι ετεροχρονισμένη- η αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή (ΑΤΑ). Αυτό δημιούργησε τεράστιες δυσκολίες για την ανεξαρτησία και την αποτελεσματικότητα των μέσων οικονομικής πολιτικής. Η ύπαρξη της ΑΤΑ², για παράδειγμα, ελαχιστοποίησε τα οφέλη της υποτίμησης στην ανταγωνιστικότητα και μεγιστοποίησε τις ζημιές της στον πληθωρισμό. Αντίθετα, στο δεύτερο σταθεροποιητικό δεν υπήρχε ΑΤΑ, κάνοντας έτσι πιο αποτελεσματική και ανεξάρτητη τη χρήση των μέσων.

Ο βαθμός επιτυχίας ενός προγράμματος οφείλεται και σε εξωγενείς παράγοντες. Είναι δυνατόν ένα μέτριο πρόγραμμα να αποτύχει λόγω απροσδόκητων αρνητικών εσωτερικών ή εξωτερικών συγκυριών. Ένα μέτριο πρόγραμμα μπορεί να επιτύχει εξαιτίας του ευνοϊκού εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος. Τα πορτογαλικά οικονομικά επιτεύγματα, της δεκαετίας του 1990 για παράδειγμα, οφείλονται (και) στην αλλαγή της

² Η ΑΤΑ (Αυτόματη Τιμαριθμική Αναπροσαρμογή) στοχεύει στη διατήρηση -μερικώς έστω- της αγοραστικής αξίας των εισοδημάτων των μισθωτών, η οποία διαβρώνεται από τον πληθωρισμό (δηλ. την αύξηση στις τιμές των καταναλωτικών αγαθών ως ποσοστιαία αύξηση στο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή -ΔΤΚ).

νοοτροπίας και συμπεριφοράς του κόσμου, δηλαδή στην αύξηση της αυτοπεποίθησης και στην αλλαγή της ψυχολογίας του πορτογαλικού λαού. Αντίθετα, στη χώρα μας συχνά καλλιεργείται και επικρατεί ένα κλίμα ηττοπάθειας.

Οι εξωτερικές συγκυρίες είναι επίσης καθοριστικές. Η θεαματική βελτίωση της οικονομικής κατάστασης της Ιρλανδίας, για παράδειγμα, οφείλεται στην ευνοϊκή διεθνή οικονομική συγκυρία του τέλους της δεκαετίας του 1980.

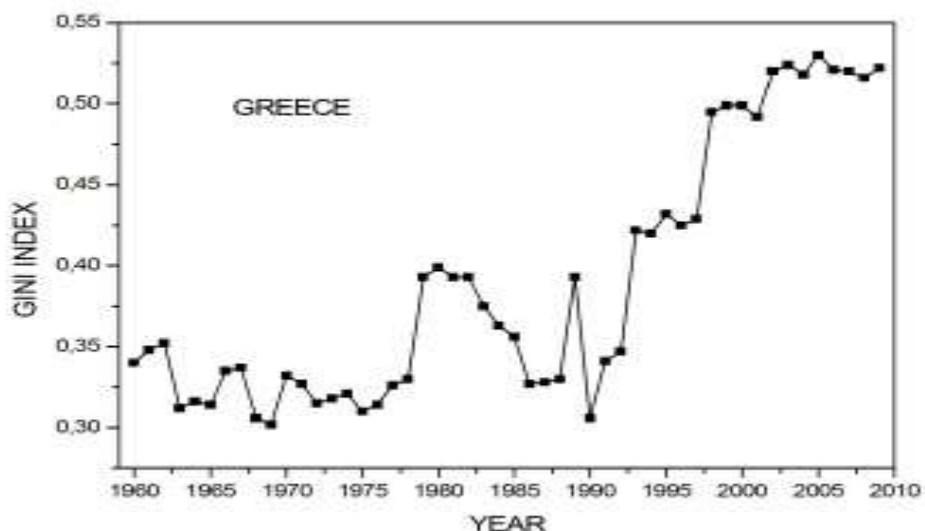
Τέλος, οι οικονομικές πολιτικές δεν λειτουργούν σε συνθήκες «πολιτικού κενού» και συνεπώς οι κοινωνικές αντιδράσεις παίζουν καθοριστικό ρόλο στη επιτυχία ενός προγράμματος. Οι αντιδράσεις των εργατικών συνδικάτων με τη μορφή απεργιών, της αντιπολίτευσης και του Τύπου με συνεχείς οξύνσεις του πολιτικού κλίματος, αλλά και των ίδιων των στελεχών μιας κυβέρνησης που εφαρμόζει σταθεροποιητικό πρόγραμμα, παίζει αρνητικό ρόλο.

Παρακάτω θα δούμε αναλυτικά τις εξελίξεις της ελληνικής οικονομίας από το 1950 έως σήμερα.

1.2 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Η ελληνική οικονομία γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στη μεταπολεμική περίοδο με αποτέλεσμα η χώρα μας να περάσει από τον κατάλογο των υποανάπτυκτων χωρών στο χώρο των σχετικά προοδευμένων οικονομιών, παρόλο που σήμερα βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης σε σύγκριση με τις ανεπτυγμένες χώρες. Από τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '50, όταν η χώρα μας άρχισε να ανασυγκροτείται, μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η οικονομία μας παρουσίασε θετικούς ρυθμούς μεγεθύνσεως, οι οποίοι για ορισμένα έτη θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ασυνήθιστα υψηλοί. Πραγματικά, για ορισμένα χρόνια, ο ρυθμός αύξησεως του εισοδήματος, σε σταθερές τιμές, πλησίασε ή ξεπέρασε το 10% που είναι οπωσδήποτε ένας αρκετά υψηλός ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης. Η οικονομική άνοδος της χώρας μας δεν ήταν ομαλή σε ολόκληρη την περίοδο.

Πίνακας 1.2.1: Ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στη χώρα μας κατά τη μεταπολεμική περίοδο.

Ο πίνακας 1.2.1 δίνει μια εικόνα των εξελίξεων του ρυθμού μεταβολής του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ³) σε σταθερές τιμές του έτους 1970 κατά τη μεταπολεμική περίοδο στη χώρα μας. Όπως φαίνεται από το διάγραμμα αυτό, ο ρυθμός αυξήσεως του ΑΕΠ ξεπέρασε το 10% σε ορισμένα χρόνια, σε πολλά πλησίασε το μέγεθος αυτό, ενώ σε αρκετά χρόνια είναι πολύ μικρός και σε δύο (1974 και 1987) είναι σχεδόν αρνητικός, που σημαίνει φυσικά ότι το ΑΕΠ μειώθηκε αυτά τα χρόνια. Γενικά θα μπορούσε να παρατηρήσει κανείς ότι στη δεκαετία του '60 και μέχρι το 1973, οι ρυθμοί μεταβολής ήταν σχετικά υψηλοί, με συνέπεια ο μέσος όρος της περιόδου να είναι πολύ ικανοποιητικός. Μετά την αύξηση των τιμών πετρελαίου και τη διεθνή ύφεση το 1973 όμως, ο ρυθμός ανάπτυξης της χώρας μας ανακόπηκε, για να περιορισθεί ακόμη περισσότερο μετά τη δεύτερη αύξηση των τιμών του πετρελαίου το 1989.

³ Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

Πίνακας 1.2.2 Μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές σε ορισμένες υποπεριόδους.

Χρονική περίοδος	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής ⁽¹⁾	ΑΕΠ στο τέλος της προηγούμενης περιόδου
		(εκατ. δρχ.).
1950 – 1960	5,7	69.882
1961 – 1973	7,5	129.201
1974 – 1978	3,7	329.269
1979 – 1983	1,4	394.803
1984 – 1989	2,5	422.351
1949 – 1989	5,3	488.680

(1) Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής ενός μεγέθους, λ.χ. του ΑΕΠ, μέσα σε μια περίοδο n ετών υπολογίζεται με βάση τον τύπο: $(1 + i)^n = K_n/K_0$, όπου K_n είναι το ΑΕΠ στο τέλος της περιόδου, K_0 είναι το ΑΕΠ στην αρχή της περιόδου και i ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής.

Ο πίνακας 1.2.2 δίνει μία συνοπτικότερη εικόνα των εξελίξεων του ΑΕΠ σε ορισμένες υποπεριόδους από το 1950. Όπως φαίνεται από τον πίνακα αυτό, στην περίοδο από το 1950-1989, το ΑΕΠ της χώρας μας αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 5,3% και από 70 δισεκατομμύρια δραχμές το 1949 έφθασε τα 489 δισεκατομμύρια δραχμές το 1989. Στη δεκαετία του '50, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αυξήσεως ανήλθε σε 5,7%, ενώ στη δεκαετία του '60 και μέχρι το 1973, ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανήλθε σε 7,5%. Στην πενταετία 1974-1978, ο ρυθμός αυξήσεως μειώθηκε σε 3,7%, ενώ στην πενταετία που ακολούθησε 1979-1983

μειώθηκε ακόμη περισσότερο σε 1,4%, για να ανακάμψει ελαφρά στην επόμενη εξαετία. Ανάλογους ρυθμούς αυξήσεως παρουσίασε φυσικά και το καθαρό εθνικό εισόδημα της χώρας μας την περίοδο αυτή.

Αποτέλεσμα της ταχύρρυθμης αυτής αυξήσεως του εθνικού μας εισοδήματος και της σχετικά μικρής αύξησης του πληθυσμού της χώρας, ήταν η σημαντική βελτίωση του επιπέδου ζωής του ελληνικού λαού. Έτσι, το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα, δηλαδή το μέσο ανά άτομο εισόδημα της χώρας μας, σε σταθερές τιμές συντελεστών παραγωγής του έτους 1970, αυξήθηκε από 10 χιλιάδες δραχμές το 1950 σε 15,8 χιλιάδες δραχμές το 1960, σε 30 χιλιάδες δραχμές το 1970, σε 43 χιλιάδες δραχμές το 1980 και σε 48 χιλιάδες δραχμές το 1989. Επίσης, η συνολική δαπάνη που έκανε κάθε άτομο για κατανάλωση σε σταθερές τιμές έτους 1970 αυξήθηκε από 9,2 χιλιάδες δραχμές το 1950, σε 12,9 χιλιάδες δραχμές το 1960, 23,5 χιλιάδες δραχμές το 1970, σε 33 χιλιάδες δραχμές το 1980 και σε 39 χιλιάδες δραχμές το 1989.

Οι παραπάνω ρυθμοί μεγεθύνσεως που πέτυχε η χώρα μας κατά τη μεταπολεμική περίοδο μέχρι και το τέλος περίπου της δεκαετίας του '70 είναι από τους υψηλότερους του κόσμου. Αντίθετα στη δεκαετία του '80, η Ελλάδα αναπτύχθηκε με πολύ βραδύτερους ρυθμούς από πολλές άλλες χώρες και άρχισε έτσι να αυξάνεται το χάσμα οικονομικής ανάπτυξης από τις περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου. Ο πίνακας 1.2.3 παρέχει τους μέσους ρυθμούς μεγεθύνσεως των χωρών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως (ΟΟΣΑ⁴) για τις τέσσερις δεκαετίες της μεταπολεμικής περιόδου.

Πίνακας 1.2.3 Μέσοι ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ και μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών του ΟΟΣΑ κατά την περίοδο 1960-1989.

Χώρα	Ρυθμοί μεταβολής				Κατά κεφαλήν προϊόν, σε δολάρια Η.Π.Α.				Ποσοστιαία μεταβολή
	1950 – 1960	1960 – 1970	1970– 1980	1980– 1989	1960	1970	1980	1989	
1. Βέλγιο	3,1	4,9	3,3	1,8	3.771	5.783	7.800	9.050	140,0
2. Γαλλία	4,5	5,6	3,2	2,1	4.492	6.948	9.005	10.442	132,5
3. Γερμανία	7,4	4,5	2,7	1,9	5.220	7.414	9.535	11.178	114,1
4. Δανία	3,5	4,5	2,2	1,9	5.754	8.283	9.934	11.789	104,9
5. Ελλάδα	5,2	7,6	4,7	1,6	1.138	2.246	3.245	3.599	216,3
6. Ηνωμ. Βασίλειο	2,5	2,9	1,9	2,8	4.926	6.146	7.349	9.259	88,0
7. Ιρλανδία	1,4	4,2	4,7	2,9	2.444	3.541	4.878	6.088	149,1
8. Ισπανία	5,4	7,3	3,5	2,9	1.776	3.254	4.144	5.099	187,1
9. Ιταλία	6,1	5,7	3,8	2,3	3.105	5.060	6.968	8.400	170,5
10. Λουξεμβούργο	4,1	3,6	2,6	3,5	5.330	6.957	8.389	11.066	107,6
11. Ολλανδία	4,5	5,1	2,9	1,6	4.790	6.299	8.470	9.308	94,7
12. Πορτογαλλία	4,1	6,4	4,8	2,6	798	1.477	2.130	2.535	217,7
Ε.Ο.Κ.	4,6	4,8	3,0	2,2	3.949	5.806	7.412	8.803	122,9
13. Αυστρία	5,7	4,7	3,6	2,0	3.823	5.718	8.088	9.532	149,3
14. Ελβετία	5,1	4,7	1,3	2,0	8.006	12.207	13.562	15.425	71,5
15. Η.Π.Α.	3,9	4,0	2,5	3,1	9.998	12.815	15.113	18.280	83,0
16. Ιαπωνία	–	10,5	4,6	4,1	2.759	6.703	9.370	12.778	363,1
17. Καναδάς	4,3	5,2	4,6	3,2	6.501	9.033	12.516	15.293	135,2
18. Νορβηγία	3,5	4,2	4,7	2,7	5.749	8.008	12.075	14.816	157,7
19. Σουηδία	3,4	4,6	2,0	2,1	6.435	9.418	11.062	13.033	102,5
20. Τουρκία	6,9	5,7	5,0	4,9	534	723	934	1.167	118,5
21. Φινλανδία	4,4	4,8	3,5	3,5	4.671	7.182	9.799	12.823	174,5
22. Αυστραλία	4,3	5,2	3,4	3,3	5.611	7.659	9.304	10.814	95,0
23. Ν. Ζηλανδία	3,8	3,5	1,8	1,8	4.871	5.788	6.190	6.824	40,1
24. Ισλανδία	5,2	4,8	6,5	2,3	5.021	6.839	11.500	12.687	152,7
Σύνολο	4,6	4,9	3,0	3,1	5.520	7.041	9.907	12.120	119,6

Όπως προκύπτει από τον πίνακα, κατά τη δεκαετία του '50, η χώρα μας πέτυχε μέσο ρυθμό μεγεθύνσεως 5,2% σε σταθερές τιμές συντελεστών παραγωγής του 1970, που ήταν

⁴ Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) Δημιουργήθηκε το 1948 ως Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας με πρώτο γενικό γραμματέα τον Γάλλο Robert Marjolin. Αργότερα η ιδιότητα μέλους της επεκτάθηκε και σε μη ευρωπαϊκά κράτη, και το 1960 μετασχηματίστηκε στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης.

υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό μεγεθύνσεως των περισσότερων χωρών του κόσμου. Προσεκτική μελέτη του πίνακά μας αποκαλύπτει ότι η χώρα μας είχε κατά τη δεκαετία αυτή, την έκτη θέση από πλευράς ρυθμού μεγεθύνσεως, ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ. Ο ρυθμός αυτός ήταν πολύ υψηλότερος από τους αντίστοιχους ρυθμούς μεγεθύνσεως των περισσότερων χωρών της ΕΟΚ και ξεπερνούσε κατά μία σχεδόν ποσοστιαία μονάδα το μέσο ρυθμό μεγεθύνσεως των χωρών αυτών ως σύνολο, παρά τη σχετικά σημαντική ανάπτυξη της Γερμανίας και της Ιταλίας κατά τη δεκαετία αυτή.

Ακόμα σημαντικότερη όμως είναι η πρόοδος που πέτυχε η χώρα μας κατά την επόμενη δεκαετία 1960-1970, οπότε, όπως προκύπτει από τον πίνακα, ο μέσος ρυθμός μεγεθύνσεως έφθασε το 7,6%, σε σταθερές αγοραίες τιμές το 1985. Ο ρυθμός αυτός είναι ψηλότερος από τους αντίστοιχους ρυθμούς όλων των χωρών του ΟΟΣΑ, με εξαίρεση τη Ιαπωνία η οποία στην περίοδο αυτή πέτυχε θεαματική άνοδο. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η διαφορά ανάμεσα στο ρυθμό μεγεθύνσεως που πέτυχε η χώρα μας στην περίοδο αυτή και τους αντίστοιχους ρυθμούς μεγεθύνσεως που πέτυχαν οι άλλες χώρες της ΕΟΚ.

Όπως φαίνεται από τον πίνακα, ο ρυθμός μεγεθύνσεως ήταν μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό της ΕΟΚ ως σύνολο κατά τρεις περίπου ποσοστιαίες μονάδες. Έτσι έκλεισε σημαντικά το χάσμα που χώριζε την Ελλάδα από τις πιο ανεπτυγμένες χώρες της Κοινότητας. Εξάλλου, ψηλότερος ήταν ο ρυθμός μεγεθύνσεως της χώρας μας από τους αντίστοιχους ρυθμούς που πέτυχαν οι περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ κατά τη δεκαετία του '70. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές αγοράς του έτους 1985 ήταν 4,7%. Ο ρυθμός αυτός ήταν ο μεγαλύτερος από όλων των χωρών της ΕΟΚ, με εξαίρεση την Πορτογαλία και διέφερε από το μέσο ρυθμό μεγεθύνσεως της ΕΟΚ ως συνόλου κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες.

Αντίθετα, κατά τη δεκαετία του '80, η χώρα μας φαίνεται να υστερεί στο ρυθμό ανάπτυξης και να έρχεται σχεδόν τελευταία μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ. Πραγματικά, όπως φαίνεται από τον πίνακα 1.2.3, κατά τη δεκαετία 1980-1989, για την οποία υπάρχουν σήμερα τα τελευταία συγκρίσιμα στοιχεία, η χώρα μας πέτυχε μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης μόνο 1,6%. Το ποσοστό αυτό ήταν μικρότερο από όλες τις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, με εξαίρεση την Ολλανδία. Επίσης είναι το κατά 0,6% ποσοστιαίες μονάδες μικρότερο από το μέσο όρο της Κοινότητας.

Αποτέλεσμα των πιο πάνω ευνοϊκών εξελίξεων, που έλαβαν χώρα στις τρεις πρώτες δεκαετίες της μεταπολεμικής περιόδου, ήταν να αυξηθεί γρηγορότερα το κατά κεφαλήν

εισόδημα της Ελλάδας σε σχέση με το κατά κεφαλήν εισόδημα των περισσότερων χωρών του κόσμου, με συνέπεια να μειωθεί το χάσμα που χώριζε τη χώρα μας από τις περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες και να αυξηθεί το αντίστοιχο χάσμα από τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Έτσι, όπως φαίνεται από τις τελευταίες στήλες του πίνακα 1.2.3, το μέσο κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της Ελλάδας σε αγοραίες τιμές και συναλλαγματικές ισοτιμίες του δολαρίου του έτους 1985 κατά την περίοδο 1960-1989, για την οποία υπάρχουν συγκρίσιμα στοιχεία, σχεδόν υπερτριπλασιάστηκε και από 1.138 δολάρια το 1960 έφθασε τα 3.599 το 1989. Η αύξηση αυτή ήταν πολύ μεγαλύτερη από τη μέση αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος της ΕΟΚ ως συνόλου με συνέπεια η χώρα μας να μειώσει το κενό που τη χωρίζει από τις περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες της Κοινότητας. Έτσι, ενώ το 1960, το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα της χώρας μας αποτελούσε μόνο το 29% του μέσου κατά κεφαλήν εισοδημάτων των χωρών της ΕΟΚ, το ποσοστό αυτό αυξήθηκε σε 41% το 1989. Η βελτίωση αυτή όμως οφείλεται κυρίως στην ταχεία οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας στη δεκαετία του '60 και λιγότερο στη σχετικά ταχύτερη ανάπτυξή της στη δεκαετία του '70, ενώ αντίθετα, στην τελευταία δεκαετία το χάσμα της χώρας μας από την Κοινότητα αυξήθηκε. Πραγματικά, όπως φαίνεται από τα στοιχεία του πίνακα, το 1980, το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα της χώρας μας ως ποσοστό του κοινοτικού μέσου όρου αυξήθηκε σε 44% ενώ την τελευταία δεκαετία 1980-89 μειώθηκε σε 41%.

1.3 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 1990-1993

Το πρόβλημα που κυριαρχούσε στην οικονομική συγκυρία του 1989-1990 και ταυτόχρονα δημιουργούσε τη μεγαλύτερη πίεση στην οικονομική πολιτική ήταν το πολύ υψηλό δημόσιο έλλειμμα και χρέος που άφηνε πίσω της η δεκαετία του 1980. Το πρόβλημα αυτό σε συνδυασμό με τη νέα περίοδο ύφεσης στην οποία σταδιακά εισερχόταν η ελληνική οικονομία υπονόμει σημαντικά τις προσπάθειες δημοσιονομικής προσαρμογής που επιχειρούσε τότε η χώρα μας, για να πετύχει τη μακροοικονομική σταθεροποίηση της και τη μείωση του αναπτυξιακού χάσματος της με τις υπόλοιπες χώρες-μέλη της ΕΕ (OECD 1991/92).⁵

⁵ Organization for Economic Co-operation and Development - OECD

Η δεκαετία του 1990 άρχιζε με την μακροοικονομική σταθερότητα και την οικονομική ανάπτυξη να εξακολουθούν να είναι οι ανέφικτοι στόχοι της οικονομικής πολιτικής στην Ελλάδα. Τα διαρθρωτικά προβλήματα και οι αδυναμίες του παραγωγικού συστήματος συνέχιζαν να δημιουργούν εμπλοκές στην ανάπτυξη της χώρας και ανισορροπίες στον εσωτερικό και εξωτερικό τομέα της οικονομίας. Οι οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν στη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 δεν κατάφεραν να πετύχουν τη ζωτική, για την οικονομική πρόοδο της χώρας, παραγωγική αναδιάρθρωση και να απελευθερώσουν την ανάπτυξη της οικονομίας από τη χρόνια παραγωγική ανεπάρκεια και τις ακαμψίες της εγχώριας προσφοράς. Οι μακροοικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν επικεντρώθηκαν κυρίως στη βραχυχρόνια αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών, χωρίς να συνεισφέρουν στην εφαρμογή στρατηγικών και πολιτικών παραγωγικής ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού της οικονομίας.

Από τον Απρίλιο του 1990 η άσκηση της οικονομικής πολιτικής, η αντιμετώπιση των σοβαρών μακροοικονομικών ανισορροπιών που είχαν εκδηλωθεί στις αρχές του ίδιου έτους επέβαλε τη λήψη περιοριστικών μέτρων για τη βαθμιαία σταθεροποίηση της οικονομίας και την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των αγορών. Τρεις ήταν οι βασικοί στόχοι 1) η μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων, 2) η σταθεροποίηση του ισοζυγίου πληρωμών και 3) η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού. Η ασκηθείσα μακροοικονομική πολιτική σε όλες τις μορφές της έγινε περιοριστική.

Ειδικότερα, προέβη αμέσως σε αυξήσεις κυρίως της φορολογίας αλλά και των τιμών των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας με σκοπό την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών και τη μείωση των διαχειριστικών ελλειμμάτων των δημόσιων επιχειρήσεων. Στον τομέα της εισοδηματικής αποφασίστηκαν αλλαγές στις ρυθμίσεις που είχαν γίνει στον τρόπο καταβολής της ΑΤΑ από την Οικουμενική Κυβέρνηση με κεντρική επιδίωξη τη μείωση του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων. Η τροποποίηση της ΑΤΑ έγινε με τρόπο ώστε να μην συμπεριλαμβάνει τις επιπτώσεις στις τιμές από τις αυξήσεις των έμμεσων φόρων, των τιμολογίων των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας και των ανατιμήσεων των καυσίμων. Οι προσαρμογές που έγιναν στη δημοσιονομική και στην εισοδηματική πολιτική δεν αποδείχθηκαν επαρκείς για να ανακόψουν την περαιτέρω επιδείνωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών. Τα ελλείμματα και το χρέος του δημόσιου τομέα συνέχιζαν την ανοδική τους πορεία και έφτασαν στο 16.1% και 80.7% του ΑΕΠ αντίστοιχα.

Ο πληθωρισμός ήταν επίσης σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο και ροκάνιζε την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, χειροτερεύοντας την ανισορροπία του εξωτερικού ισοζυγίου.

Η αύξηση του πληθωρισμού στη διάρκεια του 1990 ήταν εν μέρει αποτέλεσμα της αύξησης των έμμεσων φόρων και των τιμολογίων κοινής ωφέλειας. Η επιβράδυνση του ανοδικού ρυθμού της οικονομίας, που είχε αρχίσει προοδευτικά από το 1989, έγινε κάμψη το 1990. Το ισοζύγιο πληρωμών σημείωσε περαιτέρω επιδείνωση, η οποία σε μεγάλο βαθμό αντανakλούσε τη χρόνια ελλειμματικότητα του εμπορικού ισοζυγίου.

Πρέπει να σημειώσουμε, ότι η οικονομία την περίοδο αυτή αντιμετώπισε και μια άσχημη, διεθνή οικονομική συγκυρία, αποτέλεσμα των αρνητικών συνεπειών της βαλκανικής κρίσης.

Για να αντιμετωπιστούν οι δυσμενείς αυτές εξελίξεις, τέθηκε σε εφαρμογή ένα μεσοχρόνιο πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης, σταθεροποίησης και προσαρμογής της οικονομίας για την τριετία 1991-1993.

Το πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής θα συνοδευόταν από ευρείας έκτασης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στο χρηματοπιστωτικό τομέα της οικονομίας και στις αγορές εργασίας και προϊόντων. Ουσιαστικά επιχείρησε την πλήρη προσαρμογή της οικονομικής πολιτικής στη νεοφιλελεύθερη πλατφόρμα των προτεινόμενων από τους Διεθνείς Οργανισμούς (ΔΝΤ και ΟΟΣΑ) πακέτων μέτρων σταθεροποίησης της οικονομίας. Το πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης έθετε δύο κεντρικές προτεραιότητες. Την άμεση άσκηση έντονα περιοριστικής μακροοικονομικής πολιτικής, κυρίως δημοσιονομικής και εισοδηματικής πολιτικής και την αποκρατικοποίηση της οικονομίας. Ήλπιζαν ότι με την αξιόπιστη εφαρμογή του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής και των ιδιωτικοποιήσεων θα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για την βαθμιαία αποκατάσταση συνθηκών οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης στην Ελλάδα.

Ελλάδα: Βασικοί Οικονομικοί Δείκτες**(Μέσος ρυθμός μεταβολής %)**

Έτος	Πληθ.	Δμ.Ελ. /ΑΕΠ	Δμ.Χρ, /ΑΕΠ	M1	M3	Βρ.Επι τ.	Ισοτ.Δρ Χ.
1980	24,9	-2,6	28,6	13,8	24,1	14,3	-13,4
1981	24,5	-9,1	34,5	25,2	36,4	14,3	-10,2
1982	21,1	-6,8	41,3	16,2	28,5	15,3	-8,0
1983	20,2	-7,6	41,9	15,3	22,0	15,3	-18,1
1984	18,5	-8,4	48,0	20,7	30,8	17,8	-14,3
1985	19,3	-11,7	54,7	24,4	28,1	18,4	-15,9
1986	23,0	-9,5	55,9	9,4	20,3	18,5	-21,3
1987	16,4	-9,2	62,2	14,2	24,0	19,1	-9,8
1988	13,5	-11,5	66,8	15,4	23,1	19,3	-7,3
1989	13,7	-14,4	69,9	30,0	24,4	19,0	-7,5
1990	20,4	-16,1	80,7	25,2	15,3	23,0	-8,1
1991	19,5	-11,5	83,3	10,1	12,3	23,3	-11,5
1992	15,9	-12,8	89,0	12,9	14,4	21,7	-8,3
1993	14,4	-13,8	111,6	13,0	15,0	21,2	-9,2
1994	10,9	-10,0	109,3	25,6	8,8	19,0	-7,1
1995	8,9	-10,6	110,1	12,7	10,3	15,5	-3,5
1996	8,2	-7,5	112,2	12,7	9,3	12,8	-1,1
1997	5,5	-4,0	109,5	12,8	9,6	10,3	-1,9
1998	4,7	-2,5	105,4	13,4	8,9		

Βασική προτεραιότητα του προγράμματος δημοσιονομικής εξυγίανσης ήταν η σταδιακή μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων και η σταθεροποίηση και αναστροφή της ανοδικής τάσης του δημόσιου χρέους σε σχέση με το ΑΕΠ.

Η κυβέρνηση θα επιδίωκε, μέσω της δημοσιονομικής προσαρμογής, την ταχεία αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και τη βελτίωση του ευθραύστου ισοζυγίου πληρωμών. Η δημοσιονομική εξυγίανση και η μείωση του ελλείμματος της κεντρικής διοίκησης θα προερχόταν μέσω της περικοπής των δημόσιων δαπανών, αλλά κυρίως μέσω της αύξησης των δημόσιων εσόδων. Η μείωση του ρυθμού αύξησης των δημόσιων δαπανών που επιτεύχθηκε στην περίοδο του Προγράμματος ήταν μικρότερη της προγραμματισμένης. Η συγκράτηση των δημόσιων δαπανών ήταν αποτέλεσμα κυρίως της πολύ σφικτής εισοδηματικής πολιτικής που οδήγησε σε πραγματική μείωση του εισοδήματος των δημόσιων υπαλλήλων και συνταξιούχων, της μείωσης των δημόσιων υπαλλήλων και της αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους.

Η αύξηση των δημόσιων εσόδων θα στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό σε σειρά μέτρων και ρυθμίσεων που απέβλεπαν στην αποτελεσματικότερη σύλληψη της φορολογητέας ύλης και στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης. Πρόσθετα έσοδα θα πραγματοποιούνταν από την εκποίηση προβληματικών επιχειρήσεων και τη διάθεση κτηματικών ομολόγων και μετοχών επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας.

Το 1992 έγινε μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος. Κύριο χαρακτηριστικό της μεταρρύθμισης ήταν η μείωση των ανωτέρων συντελεστών φορολόγησης φυσικών και νομικών προσώπων.

Η φορολογική μεταρρύθμιση, η οποία προκάλεσε μεγαλύτερες δυσχέρειες στην εφαρμογή της δημοσιονομικής πολιτικής μειώνοντας τα έσοδα από φόρους, ενώ κατέστησε το φορολογικό σύστημα της χώρας ακόμη λιγότερο προοδευτικό. Τελικά η εξέλιξη των δημόσιων εσόδων ως αποτέλεσμα των δυσκολιών που αντιμετωπίστηκαν στην υλοποίηση του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων, αλλά και εξαιτίας της εκτεταμένης φοροδιαφυγής. Παράλληλα με την προσδοκώμενη μείωση του ελλείμματος της κεντρικής διοίκησης, η κυβέρνηση προγραμμάτιζε την περικοπή των ελλειμμάτων των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών, ώστε να πετύχει τη μείωση του ελλείμματος του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Τις επιδιώξεις της οικονομικής σταθεροποίησης εξυπηρετούσε και η νομισματική πολιτική, η οποία έφερε άμεσα το κύριο βάρος της ανάσχεσης της ανοδικής εξέλιξης του πληθωρισμού και έμμεσα, μέσω της αύξησης της ανταγωνιστικότητας, της βελτίωσης της ισορροπίας του ισοζυγίου πληρωμών.

Κύριο χαρακτηριστικό των νομισματικών και πιστωτικών εξελίξεων μεταξύ 1991-1993 ήταν η έντονη επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης της προσφοράς χρήματος και της συνολικής εγχώριας πιστωτικής επέκτασης. Η επιλογή αυτή οδήγησε στη διατήρηση υψηλών ονομαστικών και πραγματικών επιτοκίων. Βασική επιδίωξη της νομισματικής πολιτικής ήταν επίσης η συγκράτηση του ρυθμού αύξησης της πιστωτικής επέκτασης προς το δημόσιο τομέα, ώστε να αυξηθεί η χρηματοδότηση του δημόσιου ελλείμματος από την μη τραπεζική αγορά.

Η συναλλαγματική πολιτική είχε επίσης αντιπληθωριστικό χαρακτήρα. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η αλλαγή κατεύθυνσης της συναλλαγματικής πολιτικής είχε αρχίσει από τα τέλη της δεκαετίας του 1990. Στόχος της συναλλαγματικής πολιτικής ήταν να μην καλύπτει πλήρως τη διαφορά του πληθωρισμού μεταξύ της Ελλάδας και των εμπορικών της εταίρων, ώστε να ενισχύσει την αντιπληθωριστική προσπάθεια της νομισματικής και εισοδηματικής πολιτικής, αλλά και να επιτευχθεί σταθερότητα στην ισοτιμία της δραχμής έναντι του ECU⁶. Στα πλαίσια της μακροοικονομικής διαχείρισης της κυβέρνησης η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας θα εξαρτιόταν από το ρυθμό μεταβολής της αμοιβής εργασίας.

Το δεύτερο επίκεντρο του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής ήταν η εισοδηματική πολιτική, βασικός στόχος της οποίας ήταν η συγκράτηση του αυξητικού ρυθμού των χρηματικών μισθών και ημερομισθίων.

Στα πλαίσια της πολιτικής αυτής, καταργήθηκε από τον Ιανουάριο του 1991 το σύστημα της ΑΤΑ, ενώ ο προσδιορισμός των αποδοχών των εργαζόμενων του ιδιωτικού και του ευρύτερου δημόσιου τομέα θα ήταν αντικείμενο συλλογικών διαπραγματεύσεων. Με τη θεσμική αυτή αλλαγή επιδίωξε τη μείωση του πραγματικού μισθού και του κόστους εργασίας. Η πολιτική μισθών για το 1992 ήταν ακόμη πιο αυστηρή. Με νομοθετικές ρυθμίσεις απαγόρευσαν οποιαδήποτε αύξηση των αποδοχών για όλες τις κατηγορίες μισθωτών του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ενώ στον ιδιωτικό τομέα οι αυξήσεις ήταν σημαντικά χαμηλότερες από τον πληθωρισμό.

Έχοντας ως βασική της επιδίωξη τη επίτευξη των κριτηρίων της Συνθήκης του Μάαστριχτ, παρουσίασε τους βασικούς στόχους του Προγράμματος Σύγκλισης, 1992-1998, το Δεκέμβριο του 1992. Τα Προγράμματα Οικονομικής Σύγκλισης ήταν μια από τις

⁶ The **European Currency Unit**

απαιτήσεις που έθετε η Συνθήκη του Μάαστριχτ⁷ στις χώρες μέλη της ΕΕ που επιθυμούσαν την ένταξη τους στην ΟΝΕ. Βάσει των Προγραμμάτων αυτών οι εθνικές κυβερνήσεις αποδείκνυαν τη σταθερότητα των στόχων της οικονομικής πολιτικής τους στην ικανοποίηση των κριτηρίων της Συνθήκης.

Το πρόγραμμα προσάρμοσε πλήρως τους βασικούς στόχους και το πλαίσιο άσκησης εθνικής οικονομικής πολιτικής στις απαιτήσεις που έθετε η Συνθήκη του

Μάαστριχτ. Η Ελλάδα έπρεπε να προωθήσει τη μακροοικονομική και διαρθρωτική προσαρμογή που απαιτείται για να επιτευχθούν οι βασικοί στόχοι της νομισματικής σταθερότητας και της ανάπτυξης στα πλαίσια της ένταξης της στην ΟΝΕ. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η οικονομία εξακολουθούσε να αντιμετωπίζει μείζονες ανισορροπίες στην παραγωγική και μακροοικονομική δομή της. Συνεπώς η χώρα μας χρειαζόταν να καταβάλλει έντονη προσπάθεια για να πετύχει την απαιτούμενη οικονομική προσαρμογή. Το Πρόγραμμα Σύγκλισης βασιζόταν σε δύο άξονες.

Πρώτον, στη συνέχιση και εντατικοποίηση της διαδικασίας μακροοικονομικής προσαρμογής.

Δεύτερον, στη συνέχιση και ενίσχυση των διαρθρωτικών αλλαγών 'εκκαθάρισης' των αγορών και της αποκρατικοποίησης. Στο επίπεδο της προσαρμογής της οικονομικής πολιτικής, θα πρέπει να σημειώσουμε τα εξής:

Η ταχεία αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, σε επίπεδο που να προσεγγίζει τους ρυθμούς πληθωρισμού στα λοιπά κράτη μέλη και η δραστική και μόνιμη μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων ήταν οι βασικές προϋποθέσεις για τη συμμετοχή της Ελλάδας στην ΟΝΕ. Οι μακροοικονομικές επιδόσεις της οικονομίας δεν είχαν επαληθεύσει τις προβλέψεις των Προγραμμάτων αυτών και ο υψηλός πληθωρισμός και τα μεγάλα δημόσια ελλείμματα συνέχιζαν να κλονίζουν τη σταθερότητα της ελληνικής οικονομίας, εγείροντας αμφιβολίες και ερωτηματικά για την αποτελεσματικότητα των πολιτικών που είχαν εφαρμοστεί. Το Πρόγραμμα Σύγκλισης δημιουργούσε αναμφίβολα ένα νέο περιβάλλον με υψηλότερο αυστηρότητας και πειθαρχίας στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής, ειδικά της δημοσιονομικής πολιτικής.

Επιπλέον, κρίσιμο στοιχείο ήταν και η περιορισμένη χρονική περίοδος που η Ελλάδα διέθετε για την ολοκλήρωση της διαδικασίας οικονομικής σύγκλισης και για την ένταξη

⁷ Η Συνθήκη του Μάαστριχτ που έλαβε το όνομα της πόλης Μάαστριχτ όταν εκεί στις 7 Φεβρουαρίου του 1992 και υπεγράφη, αποτελεί την τρίτη κατά σειρά θεμελιώδη συνθήκη με την οποία ολοκληρώθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση ως σύγχρονος θεσμός.

της στην ΟΝΕ⁸. Η κατάσταση της οικονομίας και η προοπτική της ένταξης αποθάρρυναν μικροκομματικού τύπου πολιτικές παρεμβάσεις στην οικονομία, ενώ ταυτόχρονα δημιουργούσαν μεγάλη πίεση για τον ανορθολογισμό της οικονομικής διαχείρισης.

1.4 ΣΗΜΑΔΙΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ 1993-1996

Το 1994 η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας έδειχνε σημάδια βελτίωσης. Επίσης το διεθνές περιβάλλον είχε βελτιωθεί σημαντικά στις αρχές του ίδιου έτους. Μετά από μια τριετή ύφεση, που είχε αναπόφευκτα επηρεάσει τις εξελίξεις της ελληνικής οικονομίας, η ανάκαμψη στις ευρωπαϊκές οικονομίες λειτουργούσε θετικά για την οικονομία σε μια κρίσιμη περίοδο για την Ελλάδα. Η ελληνική οικονομία το 1994 είχε πολύ περιορισμένα χρονικά περιθώρια για να πετύχει την αναγκαία οικονομική, διαρθρωτική και θεσμική προσαρμογή της και να ικανοποιήσει τα κριτήρια που έθετε η Συνθήκη του Μάαστριχτ.

Για την οικονομική πολιτική που ασκούσε η νέα κυβέρνηση ήταν πολύ σημαντική η διερεύνηση του κατά πόσο τα σημάδια ανάκαμψης που εκδήλωνε η οικονομία μπορούσαν να αποδοθούν στην αρχή της μετάβασης σε μια κατάσταση μονιμότερης σταθεροποίησης και στην διαμόρφωση προϋποθέσεων σταθερής ανάπτυξης. Η αισιοδοξία που δημιουργούσαν οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας το 1994 σε συνδυασμό με το χρονοδιάγραμμα της ένταξης της χώρας στην ΟΝΕ αποτέλεσαν τη βάση πάνω στην οποία η τελευταία κυβέρνηση του Α. Παπανδρέου δεσμεύτηκε στη συνέχιση, με μεγαλύτερη συστηματικότητα και αποτελεσματικότητα, της προσπάθειας σταθεροποίησης και ανάκαμψης της οικονομίας.

Ως βασικές αιτίες των δυσχερειών που αντιμετώπισε η ελληνική οικονομία τα υψηλά δημόσια ελλείμματα και τη σημαντική καθυστέρηση που υπήρχε στην υλοποίηση των διαρθρωτικών αλλαγών.

Η άσχημη δημοσιονομική κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η χώρα και οι εμπλοκές στην πορεία αποκρατικοποίησης της οικονομίας και 'εκκαθάρισης' των αγορών και των ισχυρών αντιδράσεων που είχαν εκδηλωθεί από το εργατικό -συνδικαλιστικό κίνημα- καθιστούσαν την πορεία της Ελλάδας στην ΟΝΕ μετέωρη και αβέβαιη. Η κατάσταση αυτή δημιουργούσε κλίμα ανησυχίας στις αγορές.

⁸ Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση

Τα υψηλά δημόσια ελλείμματα και το μεγάλο και αυξανόμενο δημόσιο χρέος θεωρήθηκε ότι διατηρούσαν τον πληθωρισμό και τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα, με συνέπεια να παρεμποδίζεται η ανάκαμψη των επενδύσεων. Επίσης, η αύξηση της ανεργίας, η στασιμότητα της οικονομικής δραστηριότητας και το έλλειμμα κοινωνικής συνοχής δημιουργούσαν νέους αυστηρούς περιορισμούς στην οικονομική πολιτική.

Για κάθε μελετητή της ελληνικής οικονομίας είναι πράγματι προκλητικό το γεγονός να διαπιστώνει ότι στα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1990, οι στόχοι της οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης εξακολούθησαν να είναι κεντρικοί στόχοι της οικονομικής πολιτικής όχι μόνο στη διάρκεια της δεκαπενταετίας μετά το 1980, αλλά, περισσότερο δραματικά, σε όλη την μεταπολεμική οικονομική ιστορία της χώρας. Η ελληνική οικονομία βρισκόταν πλέον για πάνω από δύο δεκαετίες σε κατάσταση μόνιμης στασιμότητας, ενώ η οικονομική πολιτική ήταν εγκλωβισμένη στα ίδια διλήμματα που έθεταν η νομισματική σταθεροποίηση και η ανάπτυξη του παραγωγικού συστήματος.

Οι σημαντικές αποκλίσεις που εκδηλώθηκαν το 1993 σε βασικά μεγέθη της οικονομίας από τους στόχους του Προϋπολογισμού και του Προγράμματος Σύγκλισης 1993-1998 κατέστησαν, για την νέα κυβέρνηση αναγκαία την αναθεώρηση του Προγράμματος προκειμένου να ληφθούν υπόψη τα νέα δεδομένα της οικονομίας και να προσδιοριστούν τα μέσα πολιτικής που θα στήριζαν την προσπάθεια προσαρμογής. Οι βασικοί μεσοπρόθεσμοι στόχοι και το πλαίσιο οικονομικής πολιτικής προσδιορίζονταν στο αναθεωρημένο Πρόγραμμα Οικονομικής Σύγκλισης, που κάλυπτε την περίοδο 1994-1999. Κρίσιμη επιδίωξη του νέου Προγράμματος ήταν να εξασφαλιστεί μέχρι το 1998 η ικανοποίηση των κριτηρίων οικονομικής σύγκλισης που έθετε η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να ήταν σε θέση η Ελλάδα να συμμετάσχει πλήρως στο τελικό στάδιο της ΟΝΕ, το οποίο προβλεπόταν να αρχίσει την 1^η Ιανουαρίου 1999. Παράλληλα, το Πρόγραμμα ιεραρχούσε σε υψηλό επίπεδο προτεραιότητας τη συνέχιση των διαρθρωτικών αλλαγών στην οικονομία.

Στον τομέα της δημοσιονομικής προσαρμογής, βασική επιδίωξη ήταν να περιοριστούν οι καθαρές δανειακές ανάγκες του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ. Για την επίτευξη του δημοσιονομικού αυτού στόχου, θα έπρεπε ο κρατικός προϋπολογισμός να εμφανίζει σημαντικά πρωτογενή πλεονάσματα, έτσι ώστε αρχικά να αποκλιμακωθεί και προοδευτικά να μειωθεί ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ. Η κυβέρνηση θα επιδίωκε λοιπόν την άσκηση αρκετά περιοριστικής δημοσιονομικής.

Το πρόγραμμα προέβλεπε στο σκέλος των δαπανών την πραγματική μείωση της δημόσιας κατανάλωσης, αποτέλεσμα κυρίως της αυστηρής εισοδηματικής πολιτικής, του περιορισμού των προσλήψεων και των λοιπών καταναλωτικών δαπανών των υπουργείων και των οργανισμών (Πρόγραμμα Σύγκλισης 1994). Όσον αφορά τις δημόσιες επενδύσεις επιθυμία ήταν, με την συμβολή του δευτέρου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, να αυξηθούν σημαντικά και να αποτελέσουν τον κύριο προωθητικό παράγοντα της ζήτησης, της απασχόλησης και της παραγωγής.

Η αύξηση των δημοσίων εσόδων μέχρι το 1996 και τη μετέπειτα σταθεροποίηση του. Η αύξηση αυτή θα προερχόταν από τη διερεύνηση της φορολογικής βάσης, την αύξηση των συντελεστών υφισταμένων φόρων και την περιστολή της φοροδιαφυγής, σύμφωνα με τις φορολογικές αλλαγές έγιναν το 1994, νόμοι 2187/94, 2198/94, 2214/94 (Πρόγραμμα Σύγκλισης 1994). Επίσης, ο περιορισμός της αύξησης του δημοσίου χρέους θα διευκολυνόταν από επιπλέον έσοδα που θα προέρχονταν από τη μετοχοποίηση δημοσίων επιχειρήσεων στο Χρηματιστήριο Αθηνών.

Η βελτίωση του δημοσιονομικού ισοζυγίου σε συνδυασμό με την βελτίωση των υποδομών, την αύξηση των δημοσίων επενδύσεων και τα μέτρα διαρθρωτικής προσαρμογής, θα έθεταν τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της οικονομίας κατά την δεύτερη περίοδο του Προγράμματος Σύγκλισης 1997-1999. Η επιτάχυνση της ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας, ως αποτέλεσμα της αύξησης των ιδιωτικών επενδύσεων και της ιδιωτικής κατανάλωσης, θα διευκόλυνε την περαιτέρω μείωση των καθαρών δανειακών αναγκών.

Η ελληνική οικονομία έκανε σημαντικά βήματα προς τη διαμόρφωση συνθηκών μακροοικονομικής σταθερότητας. Σημείωσε πρόοδο στην προσπάθεια ονομαστικής σύγκλισης προς τις επιδόσεις των κρατών-μελών της ΕΕ. Μικρή πρόοδος σημειώθηκε επίσης στο δημοσιονομικό ισοζύγιο. Το 1996 το έλλειμμα του δημόσιου τομέα μειώθηκε στο 7,5% του ΑΕΠ. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι για πρώτη φορά μετά το 1981 η μείωση του δημόσιου ελλείμματος πραγματοποιήθηκε σε έτος εκλογών, αντανakλώντας την πειθαρχία της οικονομικής πολιτικής και την εξομάλυνση του εκλογικού κύκλου. Το δημόσιο χρέος συνέχισε ωστόσο την ανοδική του τάση, φτάνοντας το ύψος ρεκόρ του 112.2% του ΑΕΠ. Συνεπώς, παρά τις παρατεταμένες προσπάθειες η δημοσιονομική προσαρμογή που επιτεύχθηκε δεν προσέγγισε ικανοποιητικά το επίπεδο που απαιτείτο για να γίνει δυνατή, καταρχήν η σταθεροποίηση του δημόσιου χρέους και στη συνέχεια η μείωση του, ως ποσοστού του ΑΕΠ. Η μείωση, ωστόσο, του δημόσιου

ελλείμματος δημιουργούσε κλίμα αισιοδοξίας, ειδικά στην περίπτωση που η αναπτυξιακή μηχανή θα έμπαινε σε λειτουργία. Παρά ταύτα, το δημόσιο έλλειμμα υπερέβαινε κατά πολύ το μέσο επίπεδο στις χώρες της ΕΕ (4,2% του ΑΕΠ το 1996) και την τιμή αναφοράς (3%) που καθόριζε η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Ο σοβαρότερος όμως περιοριστικός παράγοντας της δημοσιονομικής διαχείρισης εξακολουθούσε να ήταν ο λόγος του δημόσιου χρέους στο ΑΕΠ, ο οποίος παρέμενε κατά πολύ υψηλότερος του αντίστοιχου μέσου επιπέδου του δημόσιου χρέους στην ΕΕ (73% του ΑΕΠ το 1996) και σχεδόν διπλάσιος της τιμής του αντίστοιχου κριτηρίου σύγκλισης.

Το 1996 ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης συνέχισε να αυξάνεται για τρίτη συνεχή χρονιά και έφτασε στο 2,4%. Ο ρυθμός αυτός ήταν υψηλότερος του μέσου ρυθμού μεγέθυνσης των χωρών της ΕΕ που την ίδια χρονιά ήταν 1,8%, σηματοδοτώντας έτσι θετικές εξελίξεις στον τομέα της πραγματικής σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας. Η επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ συνοδεύτηκε ωστόσο με οριακή αύξηση του ποσοστού της ανεργίας, η οποία έφτασε στο 10,3% το 1996 και αποτελούσε πλέον βασικό πρόβλημα της μακροοικονομικής διαχείρισης. Θα πρέπει στο σημείο αυτό να σημειώσουμε ότι το ποσοστό της ανεργίας, η οποία έφτασε στο 10,3% το 1996 και αποτελούσε πλέον βασικό πρόβλημα στην μακροοικονομική διαχείριση. Θα πρέπει στο σημείο αυτό να σημειώσουμε ότι το ποσοστό αυτό ανεργίας ήταν για την Ελλάδα το υψηλότερο των τελευταίων δεκαετιών, και οριακά χαμηλότερο από το μέσο ποσοστό χωρών της ΕΕ που την ίδια χρονιά ήταν στο 10,9%.

Το ενθαρρυντικό στοιχείο του νέου μακροοικονομικού περιβάλλοντος που διαμορφώνονταν το 1996 στην Ελλάδα ήταν το γεγονός, ότι η επιτάχυνση της οικονομικής δραστηριότητας αντανakλούσε εκτός από την αύξηση των δημόσιων επενδύσεων και την άνοδο των ιδιωτικών επενδύσεων, εξέλιξη που θα συνέβαλε στην αναβάθμιση της παραγωγικής βάσης της οικονομίας. Θετική ήταν επίσης και η εξέλιξη των μέσων πραγματικών μισθών. Μεταξύ 1994-1996, οι πραγματικοί μισθοί αυξήθηκαν 7,9%. Το γεγονός αυτό διαμόρφωνε μια νέα κατάσταση στην οικονομική πολιτική, αφού καθιστούσε δεδομένο ότι είναι εφικτή η μακροοικονομική σταθεροποίηση με την οικονομική μεγέθυνση και την κοινωνική συνοχή.

Όπως επισημαίνεται και στις εκθέσεις του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας (1994, 1995, 1996) και σύμφωνα πάντα με το κυρίαρχο πρότυπο οικονομικής διαχείρισης, η δημοσιονομική προσαρμογή και η μείωση του συνολικού δημόσιου χρέους θα δημιουργούσαν θετικές εξελίξεις προς την κατεύθυνση αυτή. Θα επιτάχυναν επίσης την

υλοποίηση των αναγκαίων διαρθρωτικών αλλαγών που θα οδηγούσαν στη διεύρυνση και στην ποιοτική αναβάθμιση της παραγωγικής βάσης και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνική οικονομίας.

1.5 Η ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Την 1 Ιανουαρίου 1999, άρχισε το τρίτο στάδιο της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης. Το τρίτο στάδιο χαρακτηριζόταν από το αμετάκλητο καθορισμό των ισοτιμιών έναντι του ευρώ των νομισμάτων των κρατών μελών που συμμετέχουν στη ζώνη του ευρώ και από τη χάραξη και εφαρμογή ενιαίας νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ με ευθύνη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ).

Τα έντεκα κράτη-μέλη που συμμετείχαν στη ζώνη του ευρώ από την αρχή (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία και Φινλανδία) επιλέχθηκαν με απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο Μάιο του 1998, καθώς πληρούσαν τα κριτήρια σύγκλισης.

Η Ελλάδα εντάχθηκε στη ζώνη του ευρώ την 1 Ιανουαρίου 2001. η εκπλήρωση των κριτηρίων σύγκλισης εξετάστηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2000 με βάση τις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στη διάρκεια του 1999 και τους πρώτους μήνες του 2000.

Από την 1^η Ιανουαρίου 2001 η Ελλάδα είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης με αμετάκλητη ισοτιμία μετατροπής της δραχμής σε ευρώ : 1 ευρώ=340,750 δραχμές.

Η τράπεζα της Ελλάδος είναι από την 1^η Ιανουαρίου 2001 μέρος του Ευρωσυστήματος, το οποίο αποτελείται από την Ευρωπαϊκή κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των χωρών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Σύμφωνα με διατάξεις του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της ΕΚΤ, η Τράπεζα της Ελλάδος κατέβαλε το υπόλοιπο της συμμετοχής της στο μετοχικό κεφάλαιο της ΕΚΤ και το μερίδιο της στα αποθεματικά της ΕΚΤ. Επίσης, μεταβίβασε το ποσό που αντιστοιχεί στη συμμετοχή της στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

Από τις 2 Ιανουαρίου 2001, όλες οι διατραπεζικές συναλλαγές στην αγορά χρήματος διενεργούνται σε ευρώ και η εγχώρια αγορά αποτελεί μέρος της ενοποιημένης αγοράς της ζώνης του ευρώ. Οι ελληνικές τράπεζες μπορούν να συμμετέχουν στις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος.

Η επιτυχής εισαγωγή του ευρώ σε λογιστική μορφή κατέστη δυνατή μετά την ολοκλήρωση στην Τράπεζα της Ελλάδος, κατά το triήμερο 30 Δεκεμβρίου 2000- 1^η Ιανουαρίου 2001, πολλών αναγκαίων τεχνικών και λειτουργικών προσαρμογών. Στις προσαρμογές αυτές συνέβαλαν τα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών και η ειδική επιτροπή (GRECO task force) που είχε συσταθεί για το σκοπό αυτό στην ΕΚΤ.

Αμέσως μετά την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος από την Ελλάδα ακολούθησε η λεγόμενη “μεταβατική” περίοδος, η οποία για την Ελλάδα ήταν μονοετής (1/1/2001-31/12/2001). Κατά την περίοδο αυτή η νομισματική πολιτική ασκούνταν σε ευρώ και οι σχετικοί λογαριασμοί των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος άρχισαν να τηρούνται σε ευρώ. Η δημοσιονομική πολιτική (δηλαδή οι εισπράξεις και οι πληρωμές του Δημοσίου) εκτελείτο, κατά τη μεταβατική περίοδο, σε δραχμές, αν και οι βασικοί λογαριασμοί του Δημοσίου τηρούνταν και σε ευρώ.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 2948/2001, που εξειδίκευσε το πλαίσιο προεφοδιασμού για την Ελλάδα, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ είχε αποφασίσει να επιτρέψει τον προεφοδιασμό των τραπεζών και των εμπορικών επιχειρήσεων με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ, προκειμένου να διασφαλίσει την ομαλή λειτουργία της αγοράς κατά τις πρώτες ημέρες.

Το ελληνικό κοινό εξοικειώθηκε πολύ γρήγορα με το ευρώ και ήδη από την πρώτη εβδομάδα κυκλοφορίας του.

1.6 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Η δημοσιονομική χαλάρωση της τελευταίας δεκαετίας ξεκίνησε σχεδόν αμέσως μετά την απόφαση ένταξής μας στην Ευρωζώνη (ελαφρώς στην αρχή, με πραγματικό εκτροχιασμό αργότερα), η οποία ελήφθη το έτος 2000 στηριζόμενη στα οικονομικά στοιχεία του έτους 1999: Το 1999 το πρωτογενές πλεόνασμα της γενικής κυβέρνησης ήταν 4% του ΑΕΠ ενώ το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης ήταν 3,1% του ΑΕΠ. Δέκα χρόνια αργότερα, το 2009 το πρωτογενές πλεόνασμα του 1999 είχε μετατραπεί σε μεγάλο πρωτογενές έλλειμμα της τάξης του 10% του ΑΕΠ, ενώ το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης πενταπλασιάστηκε φθάνοντας στο 15% του ΑΕΠ. Στο πλαίσιο αυτό, ο μέσος μισθός στη γενική κυβέρνηση τη

δεκαετία 1999-2009 διπλασιάστηκε ενώ η απασχόληση αυξήθηκε περισσότερο από 10%. Η δημοσιονομική κατάσταση χειροτέρευσε ραγδαία μετά το 2007, ιδιαιτέρως από την πλευρά των δαπανών. Η κατάρρευση της Lehman Brothers και η συνακόλουθη αποτίμηση των χρηματοπιστωτικών κινδύνων διεθνώς βρήκε την Ελλάδα σε δημοσιονομικό εκτροχιασμό, οπότε η με τατροπή της σε «αδύναμο κρίκο» της Ευρωζώνης δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη. Η νέα κυβέρνηση που προήλθε από τις εκλογές του 2009 άργησε να αντιληφθεί την κρισιμότητα της κατάστασης και δεν έλαβε εγκαίρως τα κατάλληλα μέτρα.

Σήμερα, μετά την ένταξη στο μηχανισμό διάσωσης του Μαΐου 2010, η κατάσταση παραμένει κρίσιμη. Ενώ το 2010 η εφαρμογή της Συμφωνίας υπήρξε, σε γενικές γραμμές, επιτυχής, με σημαντική μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης κατά 5% του ΑΕΠ και λήψη μέτρων για τη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος, οι εξελίξεις το 2011 δημιουργούν έντονο προβληματισμό. Στο δημοσιονομικό τομέα, οι εξελίξεις του πρώτου πενταμήνου υποδηλώνουν σημαντική απόκλιση από τον ετήσιο στόχο των φορολογικών εσόδων, κυρίως ως αποτέλεσμα της χαμηλής αποτελεσματικότητας των μηχανισμών συλλογής εσόδων και δευτερευόντως ως αποτέλεσμα της ελαφρώς μεγαλύτερης ύφεσης σε σχέση με τις αρχικές προβλέψεις. Απόκλιση όμως υπάρχει και από το στόχο των πρωτογενών δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού. Η απόκλιση που εμφανίζεται στο κρατικό έλλειμμα ως προς τον ετήσιο στόχο περιορίζεται λόγω της δραστηκής περικοπής, για δεύτερη συνεχή χρονιά, του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) κατά 40% περίπου κατά τη διάρκεια του πρώτου πενταμήνου του 2011. Όμως, με δεδομένο το μέγεθος του δημοσιονομικού πολλαπλασιαστή των Δημοσίων Επενδύσεων (υπενθυμίζεται ότι το IOBE⁹ έχει υπολογίσει το μέγεθος αυτό σε πέντε) ενδεχόμενη συνέχιση αυτής της πρακτικής πρόκειται να έχει δυσμενείς συνέπειες στην οικονομική δραστηριότητα. Στο πλαίσιο αυτό, οι πρόσφατες δηλώσεις αξιωματούχων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τη δυνατότητα εμπροσθοβαρούς εκτέλεσης του ΕΣΠΑ¹⁰ με αυξημένη κοινοτική συμμετοχή δημιουργούν θετικές προσδοκίες

⁹ Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωνικός, ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε το 1975 με δύο σκοπούς: αφενός να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και αφετέρου να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις, οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

ότι οι δημόσιες επενδύσεις δεν θα περικοπούν σημαντικά, χωρίς να αυξηθεί το έλλειμμα του ΠΔΕ.

Στον τομέα των μεταρρυθμίσεων εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι ενάμιση χρόνο μετά τις εκλογές του 2009, ουδεμία ιδιωτικοποίηση έχει πραγματοποιηθεί.

Η ψήφιση από τη Βουλή των Ελλήνων του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής 2011-2015, το οποίο προβλέπει έκτακτα μέτρα 6,7 δις. ευρώ περίπου για το δεύτερο εξάμηνο του 2011 προκειμένου να προσεγγιστεί ο αρχικός στόχος του ελλείμματος του τρέχοντος έτους και ο στόχος ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης 1,7% του ΑΕΠ για το 2015, αναμένεται να σηματοδοτήσει την επανεκκίνηση της διαδικασίας προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας, η οποία διακόπηκε τους τελευταίους μήνες.

Βέβαια, η ψήφιση του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος δεν προδικάζει και την επιτυχία του, αφού η εφαρμογή του εξαρτάται από μια σειρά εσωτερικών πολιτικών και οργανωτικών παραμέτρων. Σε αυτές περιλαμβάνεται η υλοποίηση ενός φιλόδοξου αλλά εφικτού προγράμματος αποκρατικοποιήσεων και αξιοποίησης της δημόσιας γης, συνολικής αξίας 50 δις. ευρώ έως το 2015, που αποτελεί τον καταλύτη για τη σημαντική μείωση του δημοσίου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ κάτω από 130% το 2015. Εξαρτάται επίσης και από τη στάση των εταίρων μας στην Ευρωζώνη, της ΕΚΤ, του ΔΝΤ, και, σε τελική ανάλυση, των διεθνών αγορών.

Έχει φθάσει η Ελλάδα σε τέτοιο σημείο απελπισίας, έχει εξαντλήσει το οπλοστάσιό της ώστε να σηκώσει λευκή σημαία και να παραδοθεί στη χρεοκοπία και τις συνέπειές της; Ουδείς καλόπιστος παρατηρητής που γνωρίζει τα προβλήματα αλλά μαζί και τις ευκαιρίες που παρουσιάζει η ελληνική οικονομία μπορεί να ισχυριστεί κάτι ανάλογο.

Πρώτον, διότι ο δημόσιος τομέας της διαθέτει αναξιοποίητα στοιχεία ενεργητικού πολύ μεγαλύτερης αξίας σε σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ευρωζώνης.

Δεύτερον, διότι το άνοιγμα της πλέον κλειστής οικονομίας του ΟΟΣΑ στις δυνάμεις του ανταγωνισμού και η κατάργηση των πολυάριθμων εμποδίων αντικινήτρων στην επιχειρηματικότητα και τις επενδύσεις, θα δημιουργήσει, σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, αναπτυξιακή δυναμική και θέσεις εργασίας. Αυτή

¹⁰ Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007 - 2013 αποτελεί το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007-2013.

ακριβώς είναι η εμπειρία σε Δύση και Ανατολή.

Τρίτον, διότι πρωτογενή πλεονάσματα της τάξης του 3%-4% του ΑΕΠ δεν είναι πρωτόγνωρα για την Ελλάδα: Καταγράφηκαν και κατά την περίοδο σύγκλισης στο τέλος της δεκαετίας του 1990.

Εάν επιτευχθούν αυτά τα πρωτογενή πλεονάσματα θα είναι υπερεπαρκή για την δραστική αποκλιμάκωση του λόγου του χρέους ως προς το ΑΕΠ, αρκεί να συνδυαστούν με αποκρατικοποιήσεις, άνοιγμα αγορών στον ανταγωνισμό και κατάργηση των εμποδίων στην επιχειρηματικότητα και τις επενδύσεις.

Τέταρτον, διότι η Ελλάδα παρουσιάζει μεγάλες επενδυτικές ευκαιρίες: οδικοί άξονες, λιμάνια, μαρίνες, αεροδρόμια, τουριστική κατοικία, ενεργειακά δίκτυα και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Πέμπτον, διότι διαθέτει αναπορρόφητα κονδύλια του ΕΣΠΑ, για υποδομές της τάξης των 15 δις. ευρώ τα οποία μπορούν να «μοχλευθούν» με κονδύλια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα.

Έκτον, διότι διαθέτει βοήθεια πρωτοφανούς, ιστορικά, μεγέθους από τους μηχανισμούς διά-σωσης της Ευρωζώνης, και από ένα ΔΝΤ, το οποίο έχει διαφορετική συμπεριφορά σήμερα σε σχέση με την κρίση της Αργεντινής.

Με βάση τα παραπάνω θεμελιώδη στοιχεία, αυτό που θα έπρεπε να είχε ήδη ξεκινήσει είναι η λεπτομερής ενημέρωση όλων των πολιτών αυτής της χώρας, συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών, για τις προαναφερόμενες εναλλακτικές λύσεις και, κυρίως, για το κόστος και το όφελος της κάθε μιας.

2.ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΞΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

2.1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Πάνω από το ιστορικό καφενείο «Η Ωραία Ελλάς» στη διασταύρωση των οδών Ερμού και Αιόλου, βρισκόταν, από το 1870, η «Λέσχη Εμπόρων των Αθηνών» που χρησίμευε ως τόπος συναντήσεως των επαγγελματιών, αλλά συχνά και ως πρακτορείο ειδήσεων. Στο χώρο αυτό κάθε απόγευμα διεξάγονταν διαπραγματεύσεις επί των ομολογιών των εθνικών δανείων που εκδίδονταν τότε.

Σταδιακά και με τη διάδοση των μετοχικών τίτλων, δημιουργήθηκε η διάθεση για σημαντικότερες συναλλαγές. Με την πάροδο του χρόνου, η λέσχη πάνω από το καφενείο «Η Ωραία Ελλάς», μετατράπηκε από ψυχαγωγικό κέντρο ορισμένης επαγγελματικής τάξης σε «Μετοχοπρατήριο» σύμφωνα με τον Τρ. Ευαγγελίδη που της έδωσε αυτή την ονομασία. Και αυτό διότι οι συναλλαγές που εισήγαγαν οι πρώην «χαβιαροχανίτες» ομογενείς ήταν γνήσιες χρηματιστηριακές πράξεις, που είχαν αναπτυχθεί στα ήδη οργανωμένα Χρηματιστήρια άλλων χωρών. Έτσι άρχισε να λειτουργεί ένα «ανεπίσημο» Χρηματιστήριο στη πόλη της Αθήνας. Έμβλημά του ήταν ο Φτερωτός Ερμής, απ' όπου αργότερα εμπνεύσθηκε και το έμβλημα του το «επίσημο» Χρηματιστήριο.

Οι ανάγκες που πρέπει να καλύψει ένα Χρηματιστήριο λογικά προηγούνται της λειτουργίας του. Στη χώρα μας ωστόσο αυτή η αρχή καταστρατηγήθηκε. Όταν η Ερμούπολη της Σύρου μεσουρανούσε ως η ελληνική πόλη με την μεγαλύτερη αστική ανάπτυξη, ο οικονομικός τύπος της πόλης δεν παρέλειπε να επισημαίνει την έλλειψη Χρηματιστηρίου που η σύστασή του θα αποτελούσε τον πυρήνα για τον σχηματισμό ομοίων στη συνέχεια, στον Πειραιά, την Αθήνα και την Πάτρα.

Καθώς η Ερμούπολη άρχισε να παρακμάζει η σκυτάλη της πρώτης εμπορικής πόλης πέρασε στον Πειραιά. Εκεί είχε ήδη αναγερθεί χρηματιστηριακό μέγαρο, πριν ακόμα ιδρυθεί επισήμως χρηματιστήριο. Συμπερασματικά αναφέρεται ότι το πρώτο ελληνικό Χρηματιστήριο, που ιδρύθηκε στον Πειραιά, ήταν μικτή αγορά εμπορευμάτων και αξιών ταυτοχρόνως. Όμως, το συγκεκριμένο Χρηματιστήριο, ποτέ δεν μπόρεσε να αποκτήσει επαρκή κίνηση χρηματιστηριακών τίτλων. Το αξιομνημόνευτο της ιδρύσεως του Πειραιϊκού Χρηματιστηρίου αφορά περισσότερο στην κατασκευή του κτιρίου και λιγότερο στη λειτουργία του.

Την εποχή εκείνη, το Μάιο του 1873, τα μέλη της Λέσχης ονόμασαν τη Λέσχη τους Χρηματιστήριο και προχώρησαν ακόμη και στην εκλογή Προέδρου. Ως πρώτος Πρόεδρος, εκλέχθηκε ο Γεώργιος Ιγγλέσης. Στην αρχή, οι λίγες πράξεις που συνάπτονταν στη Λέσχη δεν ήταν αρκετές για να δημιουργήσουν χρηματιστηριακή ατμόσφαιρα. Στη συνέχεια όμως, όσο αυξανόταν ο κερδοσκοπικός παροξυσμός που είχε καταλάβει το πλήθος, κυρίως μετά από την ίδρυση της Εταιρίας τους Λαυρίου, γινόταν ολοένα και πυκνότερες οι συγκεντρώσεις στο καφενείο και στο χώρο μπροστά από αυτό. Η ατμόσφαιρα, όπως αναφέρθηκε, άρχισε να θερμαίνεται κατά το Μαΐου του 1873, όταν κυκλοφόρησαν 100,000 μετοχές της εταιρείας του Λαυρίου και αποτέλεσαν αποκλειστικό σχεδόν αντικείμενο αγοραπωλησιών στη Λέσχη, το καφενείο και τους δρόμους.

Η ιστορία του Χ.Α.Α. αρχίζει στις 30 Σεπτεμβρίου 1876 όταν επί κυβέρνησης του Αλέξανδρου Κουμουνδούρου, δόθηκε η κυβερνητική έγκριση για τη σύσταση του. Το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (Χ.Α.Α) ιδρύθηκε το 1876 ως αυτόνομος κανονιστικά, δημόσιος φορέας, με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου και είχε ως πρώτα αντικείμενα διαπραγμάτευσης τις ομολογίες των Εθνικών Δανείων και τις μετοχές της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος.

Τέσσερα χρόνια αργότερα, τον Μάιο του 1880, εκλέχτηκε η πρώτη Διοικούσα Επιτροπή του Χρηματιστηρίου και το Χ.Α.Α. άρχισε να λειτουργεί επίσημα. Το Βασιλικό Διάταγμα της 12/16 Ιουνίου 1909 όρισε το Χρηματιστήριο ως τον πρώτο οργανωμένο χώρο για την εκτέλεση συμβάσεων και συναλλαγών σε τίτλους του Δημοσίου και σε τίτλους Τραπεζών και Ανωνύμων Εταιρειών. Το 1918 το Χρηματιστήριο μετατράπηκε σε Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου εποπτευόμενο από το κράτος. Ο πρώτος νόμος που όρισε σαφώς τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των συναλλασσόμενων μερών (χρηματιστών και επενδυτών) ήταν ο Ν.3632/28. Το 1985 με το Π.Δ.350 προσδιορίστηκαν τα δικαιολογητικά εισαγωγής μετοχών στο Χ.Α.Α. Το 1988 ο Ν.1806 εκσυγχρόνισε το Χ.Α.Α., εισάγοντας το θεσμό της Ανώνυμης Χρηματιστηριακής Εταιρείας, το θεσμό του Κεντρικού Αποθετηρίου Αξιών και ιδρύοντας την Παράλληλη Αγορά το 1991 με το Ν.1969 ιδρύθηκε η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και το 1992 με το Π.Δ.50, το οποίο συμπλήρωσε το Π.Δ.348/85, προσδιορίστηκε το είδος της πληροφόρησης που πρέπει να περιέχεται στο Ενημερωτικό Δελτίο, για την εισαγωγή μιας εταιρείας στο Χ.Α.Α. ή την αύξηση μετοχικού κεφαλαίου μιας ήδη εισηγμένης εταιρείας. Το 1995 με το Ν.2324 το Χρηματιστήριο μετατράπηκε σε Ανώνυμη

Εταιρεία, με μοναδικό μέτοχο το Ελληνικό Δημόσιο. Το 1996 ψηφίστηκε ο Ν.2396 για την παροχή Επενδυτικών Υπηρεσιών στον τομέα των κινητών αξιών. Το 1997 με το Ν.2533 τίθεται το πλαίσιο ιδιωτικοποίησης του Χρηματιστηρίου. Το 2000 αποφασίζεται η εισαγωγή των μετοχών του Χρηματιστηρίου στην Κύρια Αγορά. Για το λόγο αυτόν το 2000 ιδρύθηκε η εταιρεία συμμετοχών με την επωνυμία ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ Α.Ε. ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ (Ε.Χ.Α.Ε.), η οποία εισήχθη προς διαπραγμάτευση στο Χρηματιστήριο τον Αύγουστο του 2000. Το 2002 η εταιρεία ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε. συγχωνεύθηκε με απορρόφηση από την εταιρεία ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΞΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε (Χ.Α.Α.). Η νέα εταιρεία ονομάστηκε ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε. Σκοπός της εταιρείας είναι η οργάνωση, υποστήριξη και παρακολούθηση των συναλλαγών επί κινητών αξιών, παραγώγων προϊόντων και λοιπών χρηματοοικονομικών προϊόντων καθώς και η διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς, η προστασία του επενδυτικού κοινού καθώς και κάθε άλλη συναφής δραστηριότητα.

Σήμερα το Χ.Α. είναι Ανώνυμη Εταιρεία με μοναδικό μέτοχο την Ε.Χ.Α.Ε. Διοικείται από 11μελές Διοικητικό Συμβούλιο, τριετούς θητείας, το οποίο απαρτίζεται από εκπροσώπους του Υπουργείου Οικονομίας & Οικονομικών, των χρηματιστηριακών εταιρειών, των εργαζομένων στο Χ.Α., της Τράπεζας της Ελλάδος, της Ένωσης Θεσμικών Επενδυτών και του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου.

2.2 Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ Α.Ε. ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ (Ε.Χ.Α.Ε.).

Η εταιρεία «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ» (Ε.Χ.Α.Ε.) ιδρύθηκε το **2000**. Είναι εταιρεία συμμετοχών (holding company) και σκοπός της είναι, σύμφωνα με το καταστατικό, η συμμετοχή σε εταιρείες οποιασδήποτε νομικής μορφής που αναπτύσσουν δραστηριότητες σχετικές με την υποστήριξη και λειτουργία οργανωμένων αγορών κεφαλαίου. Η **Ε.Χ.Α.Ε.** λειτουργεί ως η εταιρεία η οποία χαράσσει τη στρατηγική του Ομίλου και παρακολουθεί την πορεία της υλοποίησής της από τις εταιρείες τις οποίες ελέγχει.

Η Ε.Χ.Α.Ε. αργότερα ελέγχεται κατά ποσοστό 33,4% από το Ελληνικό Δημόσιο μέσω της Δ.Ε.Κ.Α. (Δημόσια Επιχείρηση Κινητών Αξιών). Πολύ σύντομα αναμένεται η μεταβίβαση του πακέτου αυτού σε θεσμικούς και ιδιώτες επενδυτές και η ολοκλήρωση της ιδιωτικοποίησης της Ε.Χ.Α.Ε.

Αναλυτικότερα, ο Όμιλος Εταιρειών Ε.Χ.Α.Ε. αποτελείται από τις ακόλουθες εταιρείες:

- A)** Χρηματιστήριο Αθηνών Α.Ε.
- B)** Κεντρικό Αποθετήριο Αξιών Α.Ε.
- Γ)** Εταιρία Εκκαθάρισης Συναλλαγών Επί Παραγώγων Α.Ε.
- Δ)** Χρηματιστηριακό Κέντρο Θεσσαλονίκης Α.Ε.
- Ε)** Ανάπτυξη Συστημάτων και Υποστήριξης Κεφαλαιαγοράς Α.Ε.
- ΣΤ)** Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης Χρηματιστηριακών Υπηρεσιών.

Ο Ε.Χ.Α.Ε. σήμερα:

- Ο Όμιλος ΕΧΑΕ λειτουργεί την Ελληνική Αγορά μετοχών & παραγώγων.
- Πλήρως καθετοποιημένος Όμιλος: Συστήματα διαπραγμάτευσης, εκκαθάρισης, διακανονισμού & καταχώρησης
- Πλήρως ιδιωτικοποιημένος Όμιλος (2003)
- ΕΧΑΕ εισηγμένη στο ΧΑ (Αυγ. 2000)
- Κεφαλαιοποίηση ~€300 εκ.
- Κέρδη μετά φόρων 2008 €65 εκ.

2.3 ΟΡΓΑΝΑ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΤΟΥ Χ.Α.Α

Διοικητικό Συμβούλιο Δ.Σ

Το Διοικητικό Συμβούλιο εκλέγει τον Πρόεδρο και είναι υπεύθυνο για:

- τη διαχείριση της περιουσίας του Χρηματιστηρίου
- την ομαλή εκτέλεση των εργασιών του
- την άσκηση πειθαρχικής εξουσίας στα μέλη του Χρηματιστηρίου
- την εισαγωγή ανωνύμων εταιριών στο Χ.Α.Α.
- την αναστολή διαπραγμάτευσης ορισμένων μετοχών αν κρίνει ότι είναι προς το συμφέρον των επενδυτών

Πρόεδρος του Χρηματιστηρίου

Ο Πρόεδρος του Δ.Σ. διορίζεται από τον ΥΠΕΘΟ. Παρέχει τις υπηρεσίες του κατά κύρια απασχόληση. Αν διοριστεί Πρόεδρος του Δ.Σ. χρηματιστηριακός εκπρόσωπος, αναστέλλεται η εξάσκηση του

επαγγέλματός του όσο διαρκεί η θητεία του. Ο Πρόεδρος του Δ.Σ. ή ο αναπληρωτής του προεδρεύει των συνεδριάσεων του Δ.Σ., διευθύνει τις εργασίες του και έχει την ανώτατη εποπτεία της λειτουργίας της Εταιρίας και του προσωπικού της. Ο Πρόεδρος είναι το ανώτατο εκτελεστικό όργανο της Εταιρίας και έχει τη γενική εποπτεία των εργασιών της.

Γενική Συνέλευση Χ.Α.Α

Η Γενική Συνέλευση (Γ.Σ.) είναι το ανώτατο όργανο της εταιρίας. Η Γ.Σ. είναι αρμόδια να αποφασίζει για τα εξής θέματα :

- την τροποποίηση του καταστατικού στην οποία συμπεριλαμβάνεται και η αύξηση ή μείωση του μετοχικού κεφαλαίου, με εξαίρεση τα άρθρα του καταστατικού τα οποία τροποποιούνται με νόμο
- την έγκριση των ετήσιων λογαριασμών (ετήσιων οικονομικών καταστάσεων) της Εταιρίας
- τη διάθεση των ετήσιων κερδών
- την έκδοση δανείου με ομολογίες
- τη συγχώνευση, παράταση της διάρκειας ή διάλυση της Εταιρίας
- το διορισμό Ελεγκτών και τον καθορισμό της αμοιβής τους
- το διορισμό εκκαθαριστικών

Εποπτικά όργανα του Χ.Α.Α

Το Χρηματιστήριο εποπτεύεται από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και το Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών μέσω του Κυβερνητικού Επόπτη.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και εποπτεύεται από το Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών. Στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έχει ανατεθεί κατά κύριο λόγο ο έλεγχος της εφαρμογής των διατάξεων της νομοθεσίας περί κεφαλαιαγοράς. Γενικότερα, μπορεί να λαμβάνει κανονιστικές αποφάσεις με ισχύ ανάλογη αυτής των νόμων και επίσης να εποπτεύει όλο το χώρο της κεφαλαιαγοράς, περιλαμβανομένων του Χρηματιστηρίου Αθηνών, του Κεντρικού Αποθετηρίου Αξιών, της Εταιρίας Εκκαθάρισης Συναλλαγών Επί Παραγώγων, του Χρηματιστηριακού

Κέντρου Θεσσαλονίκης, των Ανωνύμων Χρηματιστηριακών Εταιρειών, των Εταιρειών Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών, των Ανωνύμων Εταιρειών Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου και των Ανωνύμων Εταιρειών Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων. Ο Κυβερνητικός Επόπτης ορίζεται από το Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών. Εποπτεύει τη συμμόρφωση όλων των διαπραγματευόμενων μερών με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς.

2.4 ΠΩΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΑΞΙΩΝ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Οι συναλλαγές των εισηγμένων κινητών αξιών στην Αγορά Αξιών του Χρηματιστηρίου Αθηνών γίνονται τοις μετρητοίς (cash market) εκτός αν είναι συναλλαγές που καλύπτονται από σύμβαση παροχής πίστωσης (margin account). Όλες οι εντολές εκτελούνται μέσω του Ολοκληρωμένου Αυτοματοποιημένου Συστήματος Ηλεκτρονικών Συναλλαγών (Ο.Α.Σ.Η.Σ.) και κατά τις ώρες διεξαγωγής των συναλλαγών, που προσδιορίζονται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Χρηματιστηρίου.

Οι εντολές εισάγονται στο Ο.Α.Σ.Η.Σ. από τα τερματικά των μελών της Αγοράς Αξιών του Χ.Α. (Ανώνυμες Χρηματιστηριακές Εταιρείες, Ανώνυμες Χρηματιστηριακές Εταιρείες Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών, Τράπεζες που είναι μέλη της Αγοράς Αξιών του Χ.Α.). Τα μέλη της Αγοράς Αξιών του Χ.Α. έχουν στη διάθεσή τους τουλάχιστον τρία τερματικά. Όλα τα τερματικά είναι εγκατεστημένα στα γραφεία των μελών της Αγοράς Αξιών του Χ.Α. και από εκεί εισάγονται οι εντολές.

Όλες οι εντολές που εισάγονται στο Ο.Α.Σ.Η.Σ. πριν την έναρξη της κύριας φάσης της συνεδρίασης (προσυνεδρίαση), συμμετέχουν στη διαμόρφωση της τιμής ανοίγματος. Αν για μια μετοχή δεν υπάρχουν εντολές με όριο τιμής, τότε η τιμή ανοίγματος της συγκεκριμένης μετοχής είναι ίδια με την τιμή κλεισίματος της προηγούμενης ημέρας κατάλληλα προσαρμοσμένη για τυχόν εταιρικές πράξεις. Το κριτήριο που χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό της τιμής

ανοίγματος, είναι η μεγιστοποίηση του όγκου των συναλλαγών, που ουσιαστικά προσδιορίζει και το σημείο βέλτιστης ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης για κάθε αξιόγραφο τη δεδομένη αυτή χρονική στιγμή. Κατά τη διάρκεια των συναλλαγών οι εντολές συνδυάζονται με βάση τη τιμή (η εντολή αγοράς με την μεγαλύτερη τιμή συνδυάζεται με την εντολή πώλησης με τη χαμηλότερη τιμή) και το χρόνο εισαγωγής τους στο Ο.Α.Σ.Η.Σ¹¹.

2.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΑΞΙΩΝ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ

Τα μέλη της Αγοράς Αξιών του Χ.Α.:

1. Ανώνυμες Χρηματιστηριακές Εταιρείες (Α.Χ.Ε.),
2. Ανώνυμες Χρηματιστηριακές Εταιρείες Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών (Α.Χ.Ε.Π.Ε.Υ.) και
3. τράπεζες που έχουν γίνει μέλη της Αγοράς Αξιών του Χ.Α.

είναι οι μόνες εταιρείες οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να διαβιβάζουν άμεσα εντολές αγοράς και πώλησης μετοχών στο Ολοκληρωμένο Αυτοματοποιημένο Σύστημα Ηλεκτρονικών Συναλλαγών (Ο.Α.Σ.Η.Σ.) του Χ.Α. Η άδεια λειτουργίας των μελών της Αγοράς Αξιών του Χ.Α, στις πρώτες δύο περιπτώσεις (Α.Χ.Ε. και Α.Χ.Ε.Π.Ε.Υ.) χορηγείται από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, εφόσον εδρεύουν στην Ελλάδα, εφόσον πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια ως προς τον εξοπλισμό τους, την οργάνωσή τους, τη στελέχωσή τους και τη κεφαλαιακή τους επάρκεια, ανάμεσα σε άλλα, ενώ των τραπεζών χορηγείται από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Η αποδοχή τους ως μελών της Αγοράς Αξιών του Χ.Α. γίνεται από το Δ.Σ. του Χ.Α., εφόσον πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια ως προς π.χ. τη συμμετοχή τους στο Συνεγγυητικό Κεφάλαιο, τον διορισμό χρηματιστηριακού εκπροσώπου κλπ. Τα μέλη της Αγοράς Αξιών του Χ.Α. πραγματοποιούν συναλλαγές μέσω των χρηματιστηριακών τους εκπροσώπων, οι οποίοι πιστοποιούνται ως προς την επάρκειά τους με εξετάσεις που διενεργεί η

¹¹ Ολοκληρωμένο Αυτοματοποιημένο Σύστημα Ηλεκτρονικών Συναλλαγών

Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Η Α.Χ.Ε. δεσμεύεται μόνο εάν ενέργεια έγινε από τον χρηματιστηριακό της εκπρόσωπο.

Επίσης, συναλλαγές μπορούν να πραγματοποιούν και οι εξουσιοδοτημένοι αντικριστές των μελών της Αγοράς Αξιών του Χ.Α., αλλά σε κάθε περίπτωση η ευθύνη βαρύνει τον χρηματιστηριακό εκπρόσωπο του μέλους της Αγοράς Αξιών του Χ.Α.

Η χρηματιστηριακή εταιρεία πέραν της δραστηριότητας της διεξαγωγής συναλλαγών μπορεί επίσης να παρέχει επενδυτικές συμβουλές για επενδύσεις σε χρηματιστηριακά προϊόντα, να φυλάσσει ως θεματοφύλακας τίτλους πελατών της, να διαχειρίζεται χαρτοφυλάκιο πελατών της, αποτελούμενο από μετρητά, χρηματιστηριακά πράγματα και μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων και να καταθέτει τα χρηματικά ποσά των πελατών της σε τραπεζικούς λογαριασμούς επ'ονόματί τους, να διενεργεί συναλλαγές στην Αγορά Παραγώγων του Χρηματιστηρίου Αθηνών, καθώς και να παρέχει κάθε κύρια και παρεπόμενη επενδυτική υπηρεσία (σύμφωνα με τα όσα προβλέπονται από την άδεια λειτουργίας της).

Πληροφορίες για τα επίσημα μέλη των αγορών αξιών και παραγώγων του Χ.Α. περιλαμβάνονται στα ειδικά έντυπα του Χ.Α., τα οποία και δημοσιοποιούνται προς το ευρύ κοινό [Ημερήσιο Δελτίο Τιμών του Χ.Α., Μηνιαίο Δελτίο Τιμών του Χ.Α., Fact Book, σελίδα του Χ.Α. στο διαδίκτυο].

Οι θεσμικοί επενδυτές ορίζονται από σχετική απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και είναι:

- τα αμοιβαία κεφάλαια,
- οι εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου,
- οι Ε.Π.Ε.Υ. με μετοχικό κεφάλαιο άνω των 2.934.702 ευρώ,
- τα πιστωτικά ιδρύματα,
- οι ασφαλιστικές εταιρείες με σύνολο ενεργητικού άνω των 17.608.217 ευρώ, με βάση τον τελευταίο δημοσιευμένο ισολογισμό τους και τα ασφαλιστικά ταμεία, ενώ δεν θεωρούνται θεσμικοί επενδυτές οι υπεράκτιες εταιρείες (offshore)¹².

¹² Υπεράκτια εταιρεία (*offshore company*) ονομάζεται η οικονομική οντότητα που θεωρείται πως δημιουργήθηκε για ένα συγκεκριμένο σκοπό, συνήθως βραχυπρόθεσμο και δε διαπνέεται από την γενικά παραδεκτή αρχή του

Οι θεσμικοί επενδυτές έχουν ως βασικό αντικείμενο δραστηριότητάς τους τη διαχείριση χαρτοφυλακίων κινητών αξιών, ενώ μέσω αυτής της δραστηριότητάς τους προσδίδουν ρευστότητα στην αγορά. Ταυτόχρονα, προσφέρουν μια εναλλακτική μορφή επένδυσης στους επενδυτές εκείνους που λόγω έλλειψης χρόνου, πείρας και κατάλληλης παιδείας δεν έχουν τη δυνατότητα αξιολόγησης των επενδυτικών επιλογών που παρουσιάζονται και επιλογής των πλέον κατάλληλων για αυτούς.

Οι Εταιρείες Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου που διαχειρίζονται διαφόρων μορφών Αμοιβαία Κεφάλαια διαθέτουν ένα επιτελείο από ειδικούς επαγγελματίες οι οποίοι είναι γνώστες της αγοράς, διαθέτουν επιστημονική κατάρτιση, εμπειρία αλλά και τα κατάλληλα μέσα ώστε να ασχολούνται αποτελεσματικά με τη διαχείριση των χαρτοφυλακίων. Έτσι, ακόμη και οι επενδυτές που δεν έχουν τις απαραίτητες γνώσεις ή επαρκές κεφάλαιο για τη διαμόρφωση ενός διαφοροποιημένου χαρτοφυλακίου, μπορούν να επενδύσουν έμμεσα σε χαρτοφυλάκια μετοχών ή και σε μικτά χαρτοφυλάκια (αποτελούμενα από μετοχές, από τίτλους σταθερής απόδοσης και άλλα), αγοράζοντας μετοχές Εταιρειών Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου ή μερίδια Αμοιβαίων Κεφαλαίων.

2.6 Η ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΜΕΤΟΧΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΩΝ

Προκειμένου ο επενδυτής να πραγματοποιήσει, για πρώτη φορά, αγορά ή πώληση μετοχών ή και ομολογιών εταιρειών που έχουν εισαχθεί και διαπραγματεύονται στο Χρηματιστήριο, πρέπει να προβεί στα ακόλουθα βήματα:

A) Να επιλέξει ένα μέλος της Αγοράς Αξιών του Χ.Α. (Α.Χ.Ε., Α.Χ.Ε.Π.Ε.Υ. ή Τράπεζα - που έχει γίνει μέλος της Αγοράς Αξιών του Χ.Α.) μέσω του οποίου θα πραγματοποιηθεί η εκτέλεση των εντολών του για αγοραπωλησία μετοχών.

Β) Να υπογράψει με το ως άνω μέλος μια σύμβαση στην οποία περιλαμβάνονται οι γενικοί όροι συνεργασίας του επενδυτή με το μέλος της Αγοράς Αξιών του Χ.Α., καθώς και τα στοιχεία του επενδυτή (όνομα, διεύθυνση, Α.Φ.Μ., Α.Δ.Τ. και επάγγελμα). Με την υπογραφή της σύμβασης ο επενδυτής αποκτά κωδικό πελάτη του μέλους της Αγοράς Αξιών του Χ.Α.

Γ) Το μέλος της Αγοράς Αξιών του Χ.Α. στη συνέχεια φροντίζει για την αίτηση του επενδυτή προς το Κεντρικό Αποθετήριο Αξιών (Κ.Α.Α.), έτσι ώστε ο επενδυτής να αποκτήσει Μερίδα Επενδυτή και Λογαριασμό Αξιών στο Σ.Α.Τ. (Σύστημα Άϋλων Τίτλων). Με τη δημιουργία της Μερίδας Επενδυτή και του Λογαριασμού Αξιών ο επενδυτής λαμβάνει έναν κωδικό Σ.Α.Τ. που είναι μοναδικός και δε μεταβάλλεται.

Από τη στιγμή αυτή και μετά, όταν ο επενδυτής αποφασίσει να προχωρήσει σε αγορά ή / και πώληση μετοχών ή / και ομολογιών, δίνει τη σχετική εντολή στο μέλος της Αγοράς Αξιών του Χ.Α., το οποίο έχει ορίσει ως χειριστή Σ.Α.Τ. και το οποίο φροντίζει για την εισαγωγή της εντολής του στο Ο.Α.Σ.Η.Σ. Η κάθε εντολή χαρακτηρίζεται από τη συγκεκριμένη τιμή που της προσδίδεται. Η τιμή αυτή μπορεί να είναι, είτε μία συγκεκριμένη αριθμητική τιμή (Οριακή Εντολή), είτε μία μη προκαθορισμένη τιμή (Ελεύθερη Εντολή). Μετά την πραγματοποίηση της συναλλαγής, ακολουθεί η εκκαθάριση των τίτλων και μετρητών η οποία διενεργείται εντός τριών εργασίμων ημερών από το Κεντρικό Αποθετήριο Αξιών.

Για όλες τις συναλλαγές που πραγματοποιεί ο επενδυτής, ενημερώνεται καθημερινά μέσω τηλεφώνου από το μέλος της Αγοράς Αξιών του Χ.Α., επίσης, ενημερώνεται μέσω αποστολής των πινακιδίων και του αναλυτικού χαρτοφυλακίου του στο οποίο καταγράφονται αναλυτικά όλα τα επιμέρους στοιχεία που αφορούν τις κινήσεις του λογαριασμού του. Αυτά αποστέλλονται ταχυδρομικά στον επενδυτή μια φορά το μήνα ή όπως αλλιώς ζητηθεί, μέσα στο πλαίσιο της συνεργασίας που ορίζεται στη σύμβαση που υπογράφει ο επενδυτής με το μέλος του Χ.Α.

Ωστόσο, υπάρχει η δυνατότητα, ο επενδυτής να δώσει εντολή για αγοραπωλησία μετοχών ή και ομολογιών στο μέλος της Αγοράς

Αξιών του Χ.Α. μέσω Internet ή και κινητού τηλεφώνου. Συμπληρώνοντας μια απλή αίτηση προς το αντίστοιχο μέλος της Αγοράς Αξιών του Χ.Α., δίνεται ένας κωδικός πρόσβασης που επιτρέπει την εισαγωγή εντολών και γενικότερα τη πρόσβαση στη διαχείριση του χαρτοφυλακίου του μέσω Internet ή / και κινητού τηλεφώνου, εφόσον βεβαίως υπογραφεί και η σχετική σύμβαση συνεργασίας του επενδυτή με το μέλος της Αγοράς Αξιών του Χ.Α.

Άρθρο 53 Χορήγηση κωδικών πρόσβασης¹³

Για τη χορήγηση από το Χ.Α. κωδικού πρόσβασης σε εξουσιοδοτημένο από το Μέλος υπεύθυνο διαπραγμάτευσης για τη χρήση τερματικού σταθμού του Μέλους, το Μέλος και οι απασχολούμενοι σε αυτό υπεύθυνοι διαπραγμάτευσης οφείλουν να δηλώσουν στο Χ.Α. τα στοιχεία που ορίζονται σε Αποφάσεις του Δ.Σ.

2.7 ΘΕΜΕΛΙΑ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑ

Το ελληνικό χρηματιστήριο παρέμεινε για το μεγαλύτερο διάστημα της μεταπολεμικής μας ιστορίας μία περιθωριακή αγορά. Βγήκε από το περιθώριο κατά την δεκαετία του 1990. Το υπόβαθρο αυτής της μεταβολής δημιουργήθηκε με τις ιστορικές αποφάσεις την απελευθέρωση του Ελληνικού τραπεζικού και του όλου χρηματοοικονομικού συστήματος στα τέλη της δεκαετίας του 1980 [Εκθεση Καρατζά 1989] και την μακροοικονομική σταθεροποίηση που συντελέστηκε λίγα χρόνια αργότερα (1995-99) με στόχο την ένταξη στην ΟΝΕ. Η συνήθης επισκόπηση της ανάπτυξης μιας αγοράς επικεντρώνεται στα μεγέθη των τιμών και των συναλλαγών που πραγματοποιούνται. Το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990 είναι η περίοδος μιας πελώριας μεγέθυνσης η οποία υποδηλώνει ιστορική τομή στην ιστορία της κεφαλαιαγοράς.

Η ουσία της ελευθέρωσης των αγορών με την εφαρμογή της μεταρρύθμισης Καρατζά ήταν η απόσυρση των δημοσίων αρχών (Τράπεζα

¹³ Σύμφωνα με το άρθρο 53 του ν. 3152/2003 και την υπ' αριθμ.1/304/10.6.04 εγκριτική απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς ΦΕΚ 900Β/16.6.04

Ελλάδος, Υπουργεία Οικονομίας και Ανάπτυξης) από τις αποφάσεις για την τιμολόγηση και την κατανομή των πιστώσεων. Τα επιτόκια άρχισαν να διαμορφώνονται ελεύθερα και ταυτοχρόνως ελευθερώθηκε η είσοδος ιδιωτικών τραπεζών και η δημιουργία άλλων ιδιωτικών χρηματοοικονομικών φορέων στην οικονομία. Όπως έγινε και σε πολλές άλλες χώρες που πραγματοποίησαν τη μετάβαση από το καθεστώς ποσοτικής ρύθμισης των τιμών και των κατανομών στο καθεστώς της λεγόμενης «απορρύθμισης» (deregulation), έτσι και στην Ελλάδα μετά την ελευθέρωση ακολούθησε ένα μακρύ διάστημα αυτο - ρύθμισης. Θα έλεγα ότι επί σχεδόν δέκα χρόνια μετά τις πράξεις ελευθέρωσης της αγοράς, δηλαδή ως και το 1999, η «αυτό - ρύθμιση» ήταν η κυρίαρχη κατάσταση στην αγορά κεφαλαίου και διαπτότιζε τα λειτουργικά της ήθη.

Μεταρρυθμιστικές απόπειρες είχαν ξεκινήσει νωρίς στην Ελληνική κεφαλαιαγορά. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, το εποπτικό όργανο που σηματοδοτούσε την εξωτερική ρύθμιση, είχε ήδη ιδρυθεί ως ΝΠΔΔ το 1991. Έμεινε όμως χωρίς θεσμικό και ελεγκτικό οπλοστάσιο για πολλά χρόνια. Το 1996 το προσωπικό της αριθμούσε μόνον τρία άτομα. Ενώ λοιπόν κατ' όνομα υπήρχε «εποπτεία» της αγοράς, κατ' ουσία επικρατούσε η αυτο-ρύθμιση. Ακόμη και όταν ξεκίνησαν οι προσπάθειες για την σοβαρή θεμελίωση της εποπτείας, η αυτο - ρύθμιση συνέχιζε να είναι κυρίαρχη όσο η δημόσια ρύθμιση διάβαινε τα πρώιμα στάδια ανάπτυξής της.

Οι σοβαρές θεσμικές προσπάθειες για την δημιουργία νέων ρυθμιστικών μηχανισμών στην Ελληνική κεφαλαιαγορά ξεκίνησαν από τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Άμεση επιδίωξη ήταν η δημιουργία ενός σύγχρονου ρυθμιστικού πλαισίου που θα επέτρεπε στην Ελληνική κεφαλαιαγορά να μεταβεί από την ομάδα των «αναδυόμενων» στην ομάδα των «ανεπτυγμένων» αγορών. Στρατηγικός στόχος ήταν η ανάδειξη της Ελληνικής κεφαλαιαγοράς σε ικανό μηχανισμό για την χρηματοδότηση των ελληνικών επιχειρήσεων και την τροφοδότηση της επενδυτικής δραστηριότητας και της ανάπτυξης.

Σε συνάρτηση με τον κύριο στόχο, επιδιωκόταν επίσης η ανάδειξη της Ελληνικής κεφαλαιαγοράς σε πυλώνα του χρηματοοικονομικού πλέγματος σε όλη την ανατολική Μεσόγειο και τα Βαλκάνια. Το σύγχρονο ρυθμιστικό πλαίσιο ήταν απολύτως αναγκαίο για να εξέλθει η Ελληνική κεφαλαιαγορά από την παραδοσιακή της υπανάπτυξη και να εξομαλυνθούν οι ανεπάρκειες και οι

ενδεχόμενες αποτυχίες της αυτο - ρύθμισης των αγορών: αστάθειες, αρνητικές εξωτερικότητες, συστημικοί κίνδυνοι. Ήταν επίσης αναγκαίο για έναν ακόμη λόγο. Αν οι δυνάμεις προσφοράς και ζήτησης τίτλων που οπωσδήποτε θα εκδηλωνόταν και στην Ελλάδα με ορμή καθώς θα προχωρούσε η ενταξιακή μας πορεία προς την ΟΝΕ δεν τοποθετούνταν μέσα σε ένα ρυθμιστικό πλαίσιο, θα αναπτύσσονταν ευρύτατα φαινόμενα παρα-οικονομίας και στην αγορά κεφαλαίου. Η αδιαφάνεια, οι πληροφοριακές στρεβλώσεις, οι απάτες και οι καταστροφές αποταμιεύσεων και κεφαλαίων θα μπορούσαν να είναι πελώριες και διαβρωτικές της όλης οικονομίας λόγω των συστημικών τους επιπτώσεων. Η στρατηγική της ρύθμισης ήταν, στρατηγική προστασίας της οικονομίας.

Πράγματι, μπορούμε εκ των υστέρων να πούμε, ότι η μεγάλη χρηματιστηριακή ύφεση του 2000-2, δεν μεταφράσθηκε σε οικονομική ύφεση, στην Ελλάδα.

Ωστόσο, η αντίδραση στην μεταρρύθμιση του θεσμού της κεφαλαιαγοράς ήταν μεγάλη, προερχόταν από πολλές πλευρές, ιδίως όμως από όσους είχαν πλήρως εγκολπωθεί τα ήθη της αυτο - ρύθμισης και τα κέρδη της αసుδοσίας που η αυτο - ρύθμιση πολλάκις επέτρεπε. Άσχετα από τους πραγματικούς λόγους που προέρχονταν κυρίως από ίδιο συμφέρον, όσοι αντιδρούσαν στην δημιουργία θεσμών εποπτείας το έπρατταν πάντα στο όνομα της ελεύθερης αγοράς, έστω και αν η ρύθμιση αποσκοπούσε στο να κάνει την αγορά μακροπρόθεσμα βιώσιμη και να θεμελιώσει την αναπτυξιακή της προοπτική.

Οι μεταρρυθμίσεις που αναλήφθηκαν από το 1995 αντιμετώπιζαν ολόκληρο το πλέγμα των απαιτήσεων ενός σύγχρονου ρυθμιστικού μηχανισμού και όχι, όπως άλλοτε είχε επιχειρηθεί, μεμονωμένα την μία ή την άλλη πλευρά της ρύθμισης. Η ταυτόχρονη επιδίωξη πολύπλευρων μεταρρυθμίσεων δημιουργεί την δική της δυναμική και τις δικές της «εξωτερικότητες» υποστηρίζοντας την συνολική αλλαγή ενός συστήματος. Στην περίοδο 1996-2001 η μεταρρύθμιση με στόχο την ένταξη στην ΟΝΕ έγινε πραγματικότητα. Σημαντικό στοιχείο αυτής της μεταρρύθμισης ήταν ο ολοκληρωμένος θεσμικός εκσυγχρονισμός της κεφαλαιαγοράς, με επίκεντρο την ρύθμιση και την εποπτεία.

Η καρδιά του μεταρρυθμιστικού εγχειρήματος της κεφαλαιαγοράς ήταν η

δημιουργία μιας σύγχρονης εποπτικής αρχής: αυτό περιλάμβανε την οργάνωση και στελέχωση της, την κατοχύρωση της ανεξαρτησίας της από το χρηματιστήριο και τους φορείς της αγοράς αλλά και από πολιτικές πιέσεις που αυτοί οι φορείς αναπόφευκτα τροφοδοτούσαν, την συγκρότηση ελεγκτικής ικανότητας ως εποπτικής υπερδομής, την διασύνδεση της με τα δίκτυα της Ευρωπαϊκής και παγκόσμιας εποπτείας, την εξουσία της τέλος να επιβάλλει συμμόρφωση στους κανόνες. Τα ζητούμενα αυτά ήταν πάρα πολλά και έπρεπε να συνοδευθούν από μεγάλο εμπλουτισμό του θεσμικού πλαισίου. Το έργο αυτό ήταν πολυετές και απαιτούσε συνέπεια.

Ωστόσο την ίδια περίοδο η διαδρομή της διεθνούς (και αναπόφευκτα της Ελληνικής) χρηματιστηριακής αγοράς διέγραψε την μεγάλη «φούσκα» του 1999-2000 και την επιγενόμενη χρηματιστηριακή ύφεση των ετών 2001-2003. Επρόκειτο για μια κλασική κρίση έξαρσης και ύφεσης των χρηματιστηριακών αγορών. Η ιστορία κατέγραψε εκείνη την κρίση ως την μεγαλύτερη μέχρι τότε χρηματιστηριακή ύφεση στην μεταπολεμική εποχή, παγκοσμίως.

Στην Ελλάδα, όπου η υπερβολή του χρηματιστηριακού πλουτισμού είδε ένα νέο ζενίθ το 1999 (το προηγούμενο είχε συμβεί το 1990), η απογοήτευση και ο θυμός από τις μεγάλες απώλειες που ακολούθησαν ώθησαν πολλούς στην άποψη ότι η κρίση οφειλόταν σε ανεπάρκειες της εποπτείας. Η άποψη αυτή δεν ήταν μεν ορθή περιείχε όμως στοιχεία αλήθειας. Η μεν κρίση δεν μπορούσε να αποσοβηθεί από οποιαδήποτε εποπτική παρέμβαση, όπως αποδείχθηκε και από την ένταση της σε χώρες με πολύ ωριμότερη εποπτεία από την Ελλάδα, π.χ. την Γερμανία ή τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο ακόμη και το 1999, η εποπτεία στην Ελλάδα ήταν νεότευκτη και δεν είχε προλάβει να επιδράσει στις συμπεριφορές και τις νοοτροπίες. Αυτές ήταν ακόμη ριζωμένες στις συνήθειες και τις πρακτικές της μακράς εποχής της αυτο - ρύθμισης. Σε κάθε περίπτωση, η κρίση έδωσε νέα ώθηση στο μεταρρυθμιστικό έργο, όπως θα φανεί παρακάτω, τόσο στον τομέα των θεσμών όσο και στον τομέα της ενεργού εποπτείας.

2.8 Η ΑΠΟΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΙΤΛΩΝ

Η μετατροπή των τίτλων από «χάρτινους» σε ηλεκτρονικές εγγραφές πραγματοποιήθηκε στο διάστημα 1998-2000. Ήταν ίσως το μεγαλύτερο συλλογικό εγχείρημα που είχε ποτέ αναληφθεί στο Ελληνικό χρηματιστήριο αλλά και γενικότερα στην οργάνωση της Ελληνικής επιχειρηματικότητας. Καινοτομία τεχνολογική και νομική ταυτοχρόνως, η αποϋλοποίηση ήταν μία ριζική τομή στην μορφή της ιδιοκτησίας διαπραγματεύσιμων κινητών αξιών, με αποτελέσματα σε όλο το εύρος των λειτουργιών της αγοράς: πλήρης και ακριβής καταγραφή της ιδιοκτησίας, ταχύτατη ικανότητα μεταβίβασης, ασφαλής μετασυναλλακτικός διακανονισμός, απεριόριστη δυνατότητα παροχής διαφάνειας των συναλλαγών, πλήρης αποφυγή των κινδύνων κλοπής ή φυσικής καταστροφής των τίτλων, ακριβής καταγραφή της κινητής περιουσίας σε επίπεδο τελικού επενδυτή. Η αποϋλοποίηση των τίτλων επέφερε ευνοϊκά αποτελέσματα στο κόστος των συναλλαγών και στην νομική ασφάλεια της ιδιοκτησίας των τίτλων. Χωρίς την αποϋλοποίηση δεν θα ήταν τεχνικά δυνατή η πελώρια αύξηση συναλλαγών, επενδυτών και μεσολαβητών που σημειώθηκε εκείνη την εποχή. Περισσότερο από κάθε άλλη πολιτική ή θεσμικό μέτρο, η αποϋλοποίηση έκαμε το χρηματιστήριο μία μεγάλη ανοικτή αγορά με υψηλή ασφάλεια συναλλαγών και χαμηλά κόστη.

Αυτό το εγχείρημα ήταν αδύνατον να πραγματοποιηθεί υπό συνθήκες θεσμικής αυτο-ρύθμισης. Τα συμφέροντα των υπάρχοντων φορέων της αγοράς δεν συμβάδιζαν κατ' ανάγκη με μία μεγάλη τεχνολογική ανατροπή που θα άνοιγε την αγορά σε πολλούς νέους πελάτες αλλά και σε πολλούς νέους ανταγωνιστές. Το επίπεδο συντονισμού που απαιτούσε η αποϋλοποίηση δεν θα υπήρχε χωρίς παρεμβολή κεντρικού σχεδιασμού και χωρίς εξουσίες για την επιβολή συμμόρφωσης στις ρυθμίσεις της μετάβασης από το παλαιό στο νέο σύστημα κατοχής, μεταβίβασης και διακανονισμού τίτλων. Η αποϋλοποίηση απαιτούσε ταυτόχρονα κεντρικές και αποκεντρωμένες δράσεις στο επίπεδο του χρηματιστηρίου, του αποθετηρίου, των χρηματιστηριακών εταιριών, των τραπεζών, των επενδυτών-ιδιοκτητών των τίτλων, των εκδοτριών εταιριών, του δημοσίου. Όλες αυτές οι δράσεις έπρεπε να συντονισθούν και να υποστηριχθούν με τεχνολογικές επενδύσεις τόσο σε κεντρικό επίπεδο όσο και

σε επίπεδο χρηματιστηριακών εταιριών. Ένα πλαίσιο θεσμικής αυτο - ρύθμισης, που θα στηριζόταν στην ανάγνωση του συλλογικού συμφέροντος των υπαρχόντων φορέων της αγοράς θα προσέκρουε σε μύρια εμπόδια. Η αοριστία του συλλογικού συμφέροντος και η υψηλή ανάγκη συντονισμού και ανάληψης συγκλινουσών δράσεων θα ήταν μεγάλα εμπόδια στην πορεία. Η αποϋλοποίηση ήταν επομένως κατ' εξοχήν πεδίο ανάπτυξης της θεσμικής ρύθμισης τη οποίας ο ρυθμός, η κατεύθυνση και ο συντονισμός εκπήγαζαν από την εποπτική αρχή της κεφαλαιαγοράς.

2.9 Η ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΧΡΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Οι καταχρήσεις της αγοράς αποτελούν την μεγάλη απειλή για κάθε αγορά κεφαλαίου ακόμη και εκείνη την θεωρητική αγορά που είναι απόλυτα ορθολογική και αυτορυθμιζόμενη. Κατάχρηση της αγοράς είναι κάθε ενσυνείδητη δημιουργία ή αξιοποίηση τεχνητών τιμών για την απόσπαση κέρδους. Όπου υπάρχει επιδίωξη κέρδους εμφιλοχωρεί και το κίνητρο για αξιοποίηση τεχνητής τιμής και αποκομιδή μη οφειλόμενου κέρδους. Οι καταχρήσεις τη αγοράς αποτελούν ιστορικό συστατικό της λειτουργίας των αγορών και διογκώνονται ακριβώς όταν οι αγορές παραδίδονται σε υπερβολικό ενθουσιασμό ή καταθλιπτικές υφέσεις. Αν δεν προέκυπτε κανένας άλλος λόγος για την ύπαρξη εποπτείας των αγορών, η καταστολή της κατάχρησης θα ήταν επαρκής αιτία για την παροχή εποπτικών υπηρεσιών. Μόνον μία δημόσια αρχή με ικανότητα ελέγχου συναλλαγών, προσώπων και κερδοφορίας μπορεί να στοιχειοθετήσει κατάχρηση αγοράς. Οι ιδιώτες δεν έχουν αυτή την ικανότητα λόγω των ορίων του ιδιωτικού απορρήτου και του κινδύνου μετατροπής της καταστολής των καταχρήσεων σε εργαλείο αθέμιτου ανταγωνισμού. Για τον λόγο αυτό η καταστολή της κατάχρησης δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυτο - ρύθμισης. Αφ' ετέρου βέβαια η ανεμπόδιστη ανάπτυξη καταχρήσεων της αγοράς οδηγεί σε γενική πεποίθηση ότι οι τιμές δεν είναι ποτέ αξιόπιστες και προκαλεί ισχυρή διάβρωση της εμπιστοσύνης στην αγορά.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 η Ελληνική νομοθεσία περιελάμβανε μία παλαιά (και ανεπαρκή όπως αποδείχθηκε) ρύθμιση κατά της «διασποράς

ψευδών ειδήσεων» και μία απαγόρευση της χρήσης εμπιστευτικών πληροφοριών που βασιζόταν στο επίσης ανεπαρκέστατο Ευρωπαϊκό κεκτημένο (Ν. 3632/1928, Ν. 1969/91 και Π.Δ.53/1992). Αυτή η νομοθεσία όμως ουδέποτε είχε τεθεί σε εφαρμογή και ουδείς είχε ποτέ τιμωρηθεί για καταχρηστική συμπεριφορά στην Ελληνική χρηματιστηριακή αγορά. Ήταν και αυτό δείγμα μιας ολόκληρης περιόδου αυτό - ρύθμισης κατά την οποία οι καταχρήσεις έμεναν ατιμώρητες και κατέτρωγαν το κύρος της κεφαλαιαγοράς. Έπρεπε λοιπόν το μεν νομοθετικό πλαίσιο να αναταχθεί - διαδικασία πολύ χρονοβόρα - η δε εφαρμογή του ήδη υπάρχοντος οπλοστασίου να πραγματοποιηθεί αξιόπιστα ώστε να δοθεί στιβαρό σήμα ότι οι καταχρήσεις αγοράς δεν θα ήσαν πλέον ανεκτές. Πράγματι, μετά τις προσλήψεις ειδικευμένου προσωπικού και την απαραίτητη εκπαίδευση σε ένα αντικείμενο που ουδέποτε στο παρελθόν είχε ασκηθεί στην Ελλάδα, οι συστηματικοί έλεγχοι των καταχρήσεων αγοράς ξεκίνησαν σε περιορισμένη κλίμακα το 1998 για να αναπτυχθούν σε μεγάλη έκταση τα χρόνια που ακολούθησαν.

Λόγου χάριν, ο μεγάλος αριθμός περιπτώσεων του 2000 οφείλεται σε πολλά περιστατικά παραβατικότητας το 1999, οπότε πράγματι στο κλίμα ευφορίας που τότε επικρατούσε επιβεβαιωνόταν η παλαιά σοφία του Bagehot [1873]: "The good time of high price almost always engender much fraud. All people are most credulous when they are most happy; and when much money has just been made, when some people are really making it, when most people think they are making it, there is a happy opportunity for ingenious mendacity."

Η ανεπάρκεια του νομικού πλαισίου για την καταπολέμηση της κατάχρησης της αγοράς δεν ήταν μόνον Ελληνικό ελάττωμα. Ήταν γενικό γνώρισμα της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Η αδυναμία του νομικού οπλοστασίου για την καταστολή των καταχρήσεων αγοράς φάνηκε καθαρά στην μεγάλη διεθνή χρηματιστηριακή κρίση του 2000 που βρήκε την πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών αγορών ανέτοιμες. Μεταξύ αυτών η Ελληνική εποπτική αρχή είχε αρχίσει νωρίς την καταπολέμηση των φαινομένων αυτών, είχε επιδείξει μεγάλη δραστηριοποίηση και είχε αποκτήσει σχετική εμπειρία. Η πρωτοπόρα δράση της πράγματι αναγνωρίσθηκε όταν το 2001 ανατέθηκε στον τότε πρόεδρο της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (και υπογράφοντα το παρόν κεφάλαιο) η προεδρία της Επιτροπής

Εμπειρογνομόνων για την επεξεργασία μέτρων εφαρμογής της Οδηγίας για την Κατάχρηση της Αγοράς. Η Επιτροπή αυτή ολοκλήρωσε το έργο της το 2003 και η Οδηγία ολοκληρώθηκε το 2004. Η εισαγωγή της Οδηγίας για την κατάχρηση στα εθνικά δίκαια των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (περιλαμβανομένης και της Ελλάδας το 2005) αποτέλεσε μεγάλο εκσυγχρονισμό του θεσμικού οπλοστασίου για την καταπολέμηση των καταχρήσεων αγοράς στην Ευρωπαϊκή αγορά κεφαλαίου. Οι δύο κύριες μορφές κατάχρησης περιγράφηκαν επακριβώς ως η κατάχρηση ιδιωτικής πληροφόρησης και η χειραγώγηση των τιμών. Οι καταστολή των καταχρήσεων εξειδικεύθηκε με μεγάλη σειρά μέτρων παρακολούθησης, διαφάνειας, απαγόρευσης και αποφυγής συγκρούσεων συμφερόντων. Το νέο πλαίσιο εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια και έχει ασφαλώς βελτιώσει την αξιοπιστία των Ευρωπαϊκών αγορών κεφαλαίου. Βεβαίως η εφαρμογή της κατασταλτικής εποπτείας απαιτεί εγρήγορση, πόρους και ισχυρή πολιτική βούληση για την καταστολή της κατάχρησης αγοράς με το νέο και πολύ αποτελεσματικό νομικό πλαίσιο, το οποίο από μόνο του δεν εγγυάται την επιτυχή αποφυγή καταχρήσεων. Με άλλα λόγια απαιτεί μια ενεργό και γρηγορούσα εποπτική αρχή.

2.10 ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η αποτελεσματικότητα της κεφαλαιαγοράς δεν κατανοείται με το απλό ιδεολόγημα της 'αυτο - ρύθμισης' αν δεν γνωρίσουμε το ρυθμιστικό πλαίσιο που την διέπει. Οι ρυθμίσεις και η εποπτεία είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής και της ιστορίας των αγορών. Αν απουσιάζουν ολοσχερώς ή αν υπάρχουν αλλά είναι ανίσχυρες, η λειτουργία των αγορών αντανακλά αυτές τις ανεπάρκειες. Οι εποπτικές αρχές δεν είναι προφήτες για να προβλέπουν το μέλλον καλύτερα από άλλους και ούτε μπορεί κανείς να προσδοκά κάτι τέτοιο. Έχουν όμως συνολική εικόνα της αγοράς που επιτρέπει να διαπιστώνουν συστημικούς κινδύνους και να καταδιώκουν τις καταχρήσεις αγοράς. Άλλωστε η δημιουργία επαρκών προληπτικών ρυθμίσεων για την ομαλότητα και την ακεραιότητα της αγοράς, όπως η διαφάνεια, η ασφάλεια των συναλλαγών, η χρηστή συμπεριφορά των μεσολαβητών είναι έργα που επιδρούν άμεσα στην

ποιότητα μιας αγοράς κεφαλαίου αλλά δεν μπορούν να αφεθούν στη λογική και τη δράση ιδιωτικών συμφερόντων. Η έννοια του δημοσίου συμφέροντος σηματοδοτείται και ξεδιπλώνεται μέσα από την δημόσια ρύθμιση και εξουσία. Για να είναι αξιόπιστη η δημόσια ρύθμιση πρέπει να διαθέτει τεχνογνωσία και επαρκή μέσα (προσωπικό και πόρους), νομικό οπλοστάσιο και πολιτική ανεξαρτησία. Μία αξιόπιστη δημόσια ρύθμιση βελτιώνει την αποτελεσματικότητα της αγοράς. Μία αναξιόπιστη δημόσια ρύθμιση αντίθετα την καταβαραθρώνει, επιβεβαιώνοντας την «ιδεολογία» των ζηλωτών της αυτο-ρύθμισης. Για τον λόγο αυτό η δημιουργία ρυθμιστικών αρχών είναι μόνον η αφετηρία του έργου της ανάπτυξης της αγοράς. Η διαφύλαξη της ανεξαρτησίας, η ανανεωμένη βούληση για την παραγωγή αποτελεσμάτων δημοσίου συμφέροντος έχουν κεντρική σημασία για την ανάπτυξη τόσο της εποπτείας όσο και της αγοράς.

Στην Ελλάδα η περίοδος 1996-2004 ήταν εποχή μιας μεγάλης τομής για την Ελληνική κεφαλαιαγορά. Παράλληλα με την πελώρια αύξηση των συναλλαγών, θεμελιώθηκε μέσα από πολλές αντιξοότητες ένα ευρύτατο θεσμικό οικοδόμημα για την ρύθμιση και την εποπτεία της αγοράς.

Με αφορμή την πελώρια κρίση εμπιστοσύνης που πλήττει τις αγορές από το 2007 πολλές συζητήσεις γίνονται στις μέρες μας για την απαραίτητη νέα ρύθμιση των αγορών κεφαλαίου. Το κρισιμότερο ίσως ζήτημα που δεν αναδεικνύεται επαρκώς στις συζητήσεις αυτές είναι η προικοδότηση των εποπτικών αρχών με επαρκή ισχύ ώστε να μπορούν να αντιστέκονται στα κύματα ευφορίας που συχνά καταλαμβάνουν τις αγορές και που διαποτίζουν την κοινή γνώμη και την πολιτική γνώμη με τεχνητή αυτοπεποίθηση ότι «οι αγορές ξέρουν τι κάνουν» και ότι η καλύτερη ρύθμιση είναι η μη – ρύθμιση. Η ανεξαρτησία και η ικανότητα επιβολής του δημοσίου συμφέροντος είναι εύκολα κατορθώματα για μία εποπτική αρχή σε στιγμές κρίσης, όταν όλοι προσβλέπουν σε σωστικές δημόσιες παρεμβάσεις. Η δοκιμασία έρχεται σε στιγμές υπερβολικού ενθουσιασμού, όταν οι πάντες επιζητούν ελευθερία να βγάζουν υπερκέρδη. Αν αυτή η ελευθερία έχει ως τίμημα μία μεταγενέστερη κρίση με πελώριο κόστος δημοσίων πόρων τότε η ελευθερία της αγοράς δεν είναι παρά ένα προπέτασμα για την απομύζηση των φορολογούμενων.

3.ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

3.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Κατά την διάρκεια των 10 τελευταίων ετών ο ελληνικός τραπεζικός κλάδος έχει αναδειχθεί ως ένας από τους πιο δυναμικούς - εάν όχι ο πιο δυναμικός - κλάδος της ελληνικής οικονομίας. Στη ραγδαία ανάπτυξη των ελληνικών τραπεζών καθοριστικό ρόλο έπαιξε η ευνοϊκή οικονομική συγκυρία καθώς η δεκαετία 1997-2007 χαρακτηρίστηκε από υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, ραγδαία αποκλιμάκωση των επιτοκίων, την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ και την πλήρη απελευθέρωση της καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης. Από τα μέσα του 2007 όμως το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον έχει μεταβληθεί δραματικά. Η σταδιακή αποθάρρυνση της αγοράς κατοικιών - αρχικά στις ΗΠΑ και αργότερα παγκοσμίως- οδήγησε σε μια ραγδαία μεταστροφή του επενδυτικού κλίματος. Συνέπεια αυτών των εξελίξεων ήταν η σημαντική μείωση των συναλλαγών στη διατραπεζική αγορά και κατά συνέπεια ο περιορισμός της ρευστότητας των τραπεζικών οργανισμών. Με δεδομένο τον καθοριστικό ρόλο των τραπεζών για την εύρυθμη λειτουργία του οικονομικού συστήματος, η κρίση ρευστότητας του τραπεζικού κλάδου δεν άργησε να μεταδοθεί στην λεγόμενη «πραγματική» οικονομία. Το τελικό αποτέλεσμα αυτής της αυτοτροφοδοτούμενης διαδικασίας ήταν η παγίωση μιας περιόδου παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, η οποία αναμένεται να διαρκέσει τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 2010.

Το δυσμενές αυτό οικονομικό περιβάλλον δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Η εξέλιξη της τρέχουσας διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης και οι σημαντικές μειώσεις της αξίας του ενεργητικού στις οποίες έχουν προχωρήσει τα μεγαλύτερα τραπεζικά ιδρύματα του εξωτερικού, είχαν ως συνέπεια την εκδήλωση ενός γενικότερου προβληματισμού σχετικά με το παρόν και το μέλλον του ελληνικού τραπεζικού κλάδου. Παρά τη σχεδόν μηδενική έκθεση των ελληνικών τραπεζών σε σύνθετα χρηματοπιστωτικά παράγωγα, η κατάρρευση της αξίας των οποίων απετέλεσε τη θρυαλλίδα για την εκδήλωση της κρίσης, η ικανότητα τους να διαχειριστούν την κρίση και να χρηματοδοτήσουν την απρόσκοπτη λειτουργία και επέκταση τους

έχει αμφισβητηθεί από πολλές πλευρές, με λιγότερο ή περισσότερο ουσιαστικά επιχειρήματα.

Αντίθετα, χωρίς καμία πρόθεση υποτίμησης της σημασίας και των επιπτώσεων της εξελισσόμενης πιστωτικής κρίσης, σε περιόδους αβεβαιότητας όπως η τωρινή, είναι πολύ σημαντικό να μπορούμε να διαχωρίσουμε τις δομικές μεταβολές που διαμορφώνουν τις μακροχρόνιες τάσεις και προοπτικές ενός τομέα της οικονομίας, από τις παροδικές αναταράξεις που ασκούν βραχυπρόθεσμες μόνο επιδράσεις. Αναγκαία και ικανή συνθήκη όμως για την ανίχνευση των δομικών τάσεων του τραπεζικού συστήματος είναι η σε βάθος γνώση και κατανόηση της δομής και λειτουργίας του καθώς και η ανάλυση της οικονομικής ευρωστίας των βασικών πυλώνων της ελληνικής οικονομίας, δηλαδή των ελληνικών νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Επιπρόσθετα, εξαιτίας της προαναφερθείσας επέκτασης στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης είναι απαραίτητη και μια ενδελεχής καταγραφή τόσο της έκθεσης των ελληνικών τραπεζών στην ευρύτερη περιοχή όσο και η συστηματική αξιολόγηση του κινδύνου χώρας (country risk assessment) που αναλαμβάνει ο ελληνικός τραπεζικός τομέας μέσω των θυγατρικών του στις χώρες αυτές.

Αποσπασματικά κάποιες από τις πλευρές του ελληνικού τραπεζικού συστήματος έχουν καλυφθεί είτε από την ετήσια έρευνα του ΣΕΒ¹⁴ είτε σε διάφορες μελέτες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας .

Ωστόσο παρά την μεγάλη συστημική σημασία του τραπεζικού τομέα για την σταθερότητα και ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, δεν έχει υπάρξει μια συστηματική και πολύπλευρη ανάλυση όλων αυτών των συνιστωσών από τις οποίες εξαρτάται η πορεία των ελληνικών τραπεζών. Η παρούσα μελέτη έρχεται να καλύψει αυτό το κενό και να παρουσιάσει μια ολοκληρωμένη μελέτη για τη δομή και λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, εξετάζοντας με τη σειρά τις σημαντικότερες πηγές ανάπτυξης αλλά και κινδύνων που καλείται να αντιμετωπίσει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Συνοπτικά, με την σταδιακή υποχώρηση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, την αναμενόμενη ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας και την επανεκκίνηση των οικονομιών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, το ελληνικό

¹⁴ Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών (ΣΕΒ)

τραπεζικό σύστημα θα ανακτήσει τον πρότερο δυναμισμό του. Εάν προς στιγμή αποστασιοποιηθούμε από τις τρέχουσες εξελίξεις που έχουν περιορίσει τη ρευστότητα και έχουν φρενάρει την ανάπτυξη των ελληνικών τραπεζών θα δούμε ότι μακροχρόνια υπάρχει μια σειρά παραγόντων που θα συμβάλλουν θετικά στην επανεργοποίηση των αντανακλαστικών των ελληνικών τραπεζών.

Ένας από τους βασικούς λόγους που έχουν στηρίξει το τραπεζικό σύστημα ήταν τα χαμηλότερα «πραγματικά» επιτόκια τα οποία διαμορφώνονται στην Ελλάδα σε σχέση με την Ευρωζώνη. Οι υψηλότεροι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης αλλά και πληθωρισμού που καταγράφονται στην Ελλάδα σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, σημαίνουν ότι η νομισματική πολιτική που ασκεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα φαίνεται ότι στην περίπτωση της Ελλάδας θα έπρεπε να είναι πιο περιοριστική σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρωζώνη. Αυτή η χαλαρότητα ήταν που οδήγησε στους υψηλούς ρυθμούς πιστωτικής επέκτασης στο πρόσφατο παρελθόν. Πέρα όμως από την νομισματική πολιτική, η οποία είναι δυνατόν να επηρεάσει την πιστωτική επέκταση στο προσεχές διάστημα, στη μελέτη μας προσδιορίζουμε και μια σειρά από παράγοντες οι οποίοι πιστεύουμε ότι θα ασκήσουν θετική επίδραση στη μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη του τραπεζικού κλάδου. Όσον αφορά τα νοικοκυριά, η δανειακή τους επιβάρυνση παραμένει αισθητά χαμηλότερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου, ενώ και το ποσοστό του εισοδήματος τους που χρησιμοποιείται για την εξυπηρέτηση των δανειακών τους υποχρεώσεων είναι τουλάχιστον το μισό σε σχέση με την Ευρωζώνη. Επιπρόσθετα, ένας σημαντικός παράγοντας ο οποίος συχνά αγνοείται όταν εξετάζεται η δανειοληπτική ικανότητα των νοικοκυριών είναι αυτός της ύπαρξης ή μη επιπρόσθετων περιουσιακών στοιχείων. Ταυτόχρονα με την πρόσφατη αύξηση των δανειακών τους υποχρεώσεων, τα ελληνικά νοικοκυριά ευνοήθηκαν από τη σημαντική αύξηση της αξίας των περιουσιακών τους στοιχείων με αποτέλεσμα η αξία της καθαρής τους περιουσίας (επενδύσεις και ακίνητα μείον δάνεια) να ανέρχεται περίπου στο 523% του διαθέσιμου εισοδήματος τους. Η σημαντική αυτή «καθαρή θέση» των νοικοκυριών αποτελεί ένα έμμεσο περιθώριο ασφαλείας σε περιπτώσεις απότομης μεταβολής της οικονομικής τους κατάστασης. Τέλος και οι επιχειρήσεις φαίνεται να απολαμβάνουν σημαντικά περιθώρια μεικτού κέρδους (αν και με μεγαλύτερη μεταβλητότητα σε σχέση με την Ευρωζώνη), ενώ

ταυτόχρονα έχουν καταβάλλει και σημαντική προσπάθεια να περιορίσουν την ανισορροπία μεταξύ των ιδίων πόρων τους και των αναγκαίων κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση των επενδυτικών τους προγραμμάτων.

3.2. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΥΤΕΡΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας οι εξελίξεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα στην Ελλάδα ήταν ραγδαίες και οδήγησαν στον εκσυγχρονισμό και στη μεγέθυνση του κλάδου, θέτοντας παράλληλα τις βάσεις πάνω στις οποίες στηρίχθηκε η ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας. Το μέγεθος του χρηματοπιστωτικού τομέα - εκφρασμένο ως ποσοστό του συνόλου του ενεργητικού των επιχειρήσεων του κλάδου ως προς το ΑΕΠ-διαμορφώθηκε το 2008 στο 191%, σημαντικά αυξημένο σε σχέση με το 2007 και το 2006 όπου είχε διαμορφωθεί στο 170% και 150% (του ΑΕΠ) αντίστοιχα. Ωστόσο, παρά την σημαντική πρόοδο που παρατηρήθηκε, ο χρηματοπιστωτικός τομέας στην Ελλάδα βρίσκεται σε εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο συγκρινόμενος με το μέσο όρο της Ευρωζώνης.

Το τέταρτο τρίμηνο του 2008 το σύνολο του ενεργητικού στην Ευρωζώνη διαμορφώθηκε στο 346% του ΑΕΠ σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Επιπλέον, ο ρόλος της κεφαλαιαγοράς παραμένει σχετικά περιορισμένος δεδομένου ότι η κεφαλαιοποίηση του Χρηματιστηρίου Αθηνών διακυμαίνονταν γύρω στο 67% του ΑΕΠ στο τέλος του 2007, ενώ το τελευταίο διάστημα έχει συρρικνωθεί στο 30% του ΑΕΠ λόγω της διεθνούς κρίσης και των επιπτώσεων από την πτώση των τιμών των μετοχών παγκοσμίως. Ως εκ τούτου, οι μακροπρόθεσμες προοπτικές των τραπεζών, των ασφαλιστικών εταιρειών, των εταιρείες διαχείρισης κεφαλαίων και των χρηματιστηριακών εταιρειών, που ουσιαστικά αποτελούν τον κλάδο, παραμένουν θετικές παρά τις βραχυπρόθεσμες διακυμάνσεις που παρατηρούνται. Εστιάζοντας στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του χρηματοπιστωτικού συστήματος εντοπίζουμε, την κυρίαρχη θέση των τραπεζών, οι οποίες αντιπροσωπεύουν περίπου το 95% του συνόλου των χρηματοοικονομικών στοιχείων του ενεργητικού. Οι ασφαλιστικές εταιρείες

ακολουθούν με 4.2%, ενώ οι εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης και λοιπών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών κατέχουν το 0.6% και 0.1% αντίστοιχα.

3.3 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Στρέφοντας την προσοχή μας στα αμιγώς πιστωτικά ιδρύματα, παρατηρούμε ότι στην Ελλάδα, όπως άλλωστε και στις υπόλοιπες μικρές και μεσαίες οικονομίες της Ευρωζώνης, το βασικό χαρακτηριστικό του τραπεζικού τομέα είναι ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης. Η απόκλιση αυτή σε σύγκριση με το μέσο όρο της ΕΕ, κρίνεται μάλλον επιβεβλημένη προκειμένου οι τράπεζες στις χώρες αυτές να αποκτήσουν επαρκές μέγεθος, που θα τους επιτρέψει να αντέξουν τον ανταγωνισμό με τα μεγάλα πιστωτικά ιδρύματα της Ευρώπης. Οι πέντε μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες το 2007 (δείκτης CR5) κατείχαν 67.7% του συνόλου των στοιχείων του ενεργητικού του κλάδο, έναντι 44.1% του μέσου όρου της Ευρωζώνης. Επιπλέον, όπως αποδεικνύεται από τη σταδιακή εξέλιξη του δείκτη Herfindahl¹⁵-που είναι ένας δείκτης περισσότερο ευαίσθητος στις κινήσεις συγκέντρωσης - η συγκέντρωση του τραπεζικού τομέα στην Ελλάδα μειώθηκε οριακά από 1101 μονάδες το 2006 σε 1096 μονάδες το 2007, ενώ αντίθετες εξελίξεις παρατηρήθηκαν στην Ευρωζώνη όπου ο ίδιος δείκτης, παρά τις σημαντικά χαμηλότερες τιμές του, παρουσίασε αύξηση από τις 629 μονάδες το 2006 στις 654 το 2007. Παρά την υψηλή συγκέντρωση, ο ελληνικός τραπεζικός τομέας εξακολουθεί να έχει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης, υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι η οικονομία θα μπορέσει να ξεπεράσει σύντομα τα προβλήματα από τη διεθνή κρίση και θα επανέλθουν οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται περισσότερο εξετάζοντας την αξία των στοιχείων του ενεργητικού ανά εργαζόμενο, που αποτυπώνουν ως ένα βαθμό και τις δυνατότητες για περαιτέρω επέκταση του κλάδου. Από την διαχρονική ανάλυση των στοιχείων παρατηρούμε ότι, παρά τη συνεχή άνοδο που καταγράφεται από το 2002 και

¹⁵ **Δείκτης Herfindahl**, γνωστός επίσης όπως **Δείκτης herfindahl-Hirschman** ή **HHI**, είναι ένα μέτρο του μεγέθους εταιρίες σε σχέση βιομηχανία και ένας δείκτης του ποσού ανταγωνισμού μεταξύ τους. Ονομασμένος μετά από τους οικονομολόγους Orris Γ. Herfindahl και Hirschman

μετά, ο δείκτης αυτός εξακολουθεί να βρίσκεται σε επίπεδα τουλάχιστον 50% κάτω από το μέσο όρο της Ευρωζώνης.

Στο μέλλον αναμένουμε ότι καθώς η διαδικασία διείσδυσης του χρηματοπιστωτικού τομέα στην οικονομία θα συνεχίζεται, η αύξηση της αξίας των στοιχείων του ενεργητικού θα επιτρέψει στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα του. Τέλος, το ίδιο συμπέρασμα συνάγεται και από τη διερεύνηση μια σειράς άλλων δεικτών «δυναμικότητας» όπως η αναλογία των κατοίκων ανά τραπεζικό κατάστημα ή ανά εργαζόμενο στον τραπεζικό τομέα, από τους οποίους διαφαίνεται ότι η ωρίμανση του πιστωτικού συστήματος στην Ελλάδα παραμένει σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με την Ευρωζώνη.

3.4 ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

Τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα βασίζονταν παραδοσιακά στις καταθέσεις ως κύρια πηγή άντλησης ρευστότητας για την χρηματοδότηση των χορηγήσεων τους. Τα τελευταία χρόνια ωστόσο, η τάση αυτή δείχνει να αποδυναμώνεται κυρίως εξαιτίας της μεγάλης πιστωτικής επέκτασης, που παρατηρήθηκε σε συνδυασμό με τη βελτίωση της πιστοληπτικής διαβάθμισης των ελληνικών τραπεζών και την ευκολότερη πρόσβαση τους στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου. Έτσι οι ελληνικές τράπεζες μπόρεσαν να διαφοροποιήσουν ως ένα βαθμό τις πηγές χρηματοδότησης τους αντλώντας περισσότερη πλέον ρευστότητα μέσω της διατραπεζικής αγοράς ή μέσω της έκδοσης εταιρικών ομολόγων. Παρόλα αυτά, οι καταθέσεις παραμένουν η κύρια πηγή χρηματοδότησης για τις ελληνικές τράπεζες. Στο τρίτο τρίμηνο του 2008, ο λόγος δανείων προς καταθέσεις διαμορφώθηκε σε 89%, οριακά πάνω από 87% του αντίστοιχου τριμήνου του 2007. Οφείλουμε να επισημάνουμε στο σημείο αυτό, ότι οι τιτλοποιήσεις δανείων αποτελούν επίσης μια εναλλακτική πηγή χρηματοδότησης. Οι ελληνικές τράπεζες εκμεταλλευόμενες το χαρτοφυλάκιο των δανείων τους, κυρίως προς τα νοικοκυριά, κατάφεραν να τιτλοποιήσουν στοιχεία ενεργητικού αξίας περίπου € 21 δισ. στο τέλος του τρίτου τριμήνου του 2008.

3.4.1 ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Η περιοριστική νομισματική πολιτική από την ΕΚΤ¹⁶ από το Δεκέμβριο του 2005 έως τον Ιούλιο του 2008 είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή αύξηση των επιτοκίων καταθέσεων. Η τάση αυτή συνεχίστηκε έως το τέλος του 2008, παρά την αλλαγή κατεύθυνσης στην νομισματική πολιτική, κυρίως εξαιτίας της κρίσης ρευστότητας που παρατηρήθηκε στην αγορά και που ενέτεινε τον ανταγωνισμό μεταξύ των τραπεζών για την προσέλκυση θέσεων. Ως αποτέλεσμα, το Νοέμβριο του 2008, τα επιτόκια καταθέσεων των νοικοκυριών ήταν 5.21% από 4.23% το Νοέμβριο του 2007 και 2.36% τον αντίστοιχο μήνα του 2004. Επιπλέον, τα επιτόκια καταθέσεως μιας ημέρας των επιχειρήσεων, έχουν σταθεροποιηθεί τον τελευταίο ενάμιση χρόνο σε επίπεδα λίγο πάνω από το 1% (1.05% το Νοέμβριο του '08) διατηρώντας παράλληλα σημαντική διαφορά από τα αντίστοιχα επιτόκια στην Ευρωζώνη όπου το Νοέμβριο του '08 ήταν 1.98%.

3.4.2 ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ

Παρά την αύξηση του κόστους χρηματοδότησης των τραπεζών τα τελευταία χρόνια, είτε λόγω της περιοριστικής νομισματικής πολιτικής είτε λόγω της πρόσφατης κρίσης ρευστότητας που αναφέραμε προηγουμένως, οι τράπεζες στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρωζώνη δεν αύξησαν ισόποσα ή ομοιόμορφα (μεταξύ διαφορετικών κατηγοριών δανείων) τα επιτόκια δανεισμού.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το υψηλότερο κόστος χρηματοδότησης να μην έχει μεταφερθεί προς τους ιδιώτες πελάτες τους (νοικοκυριά). Ειδικότερα, τα επιτόκια των στεγαστικών δανείων στην Ελλάδα δεν έχουν αλλάξει πολύ τα τελευταία 2 χρόνια και το Νοέμβριο του 2008 ήταν περίπου 5.1%, 4 μονάδες βάσης (μβ) χαμηλότερα από τα αντίστοιχα στην Ευρωζώνη.

Παράλληλα και τα επιτόκια των καταναλωτικών δανείων δεν παρουσίασαν αξιόλογη μεταβολή ενώ η ιδιαιτερότητα της ελληνικής αγοράς όσον αφορά την

¹⁶ Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

μεγάλη απόκλιση αυτής της κατηγορίας των επιτοκίων από τα αντίστοιχα στην Ευρωζώνη συνεχίσθηκε έως το τέλος του 2008.

Στον αντίποδα, όσον αφορά στα επιχειρηματικά δάνεια η αύξηση των επιτοκίων δανεισμού ήταν σημαντική τα τελευταία χρόνια -ιδιαίτερα για τα δάνεια πάνω από € 1 εκατ.- παρά τη μείωση τους το Νοέμβριο του 2008 όπου υπάρχουν τα τελευταία στοιχεία. Συγκεκριμένα, τα επιτόκια για δάνεια κάτω από € 1 εκατ. έχουν αυξηθεί από 5.06% το Νοέμβριο του 2004, σε 6.4% το Νοέμβριο του 2008, ενώ τα επιτόκια για δάνεια άνω του € 1 εκατ. έχουν διαμορφωθεί στο 5.6% από 3.61% κατά την ίδια περίοδο του 2007.

3.5 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΣΕ ΝΕΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

Για μακρά περίοδο, η χρηματοπιστωτική αγορά παρέμενε ο πιο «κλειστός» και «προστατευμένος» τομέας των ευρωπαϊκών οικονομιών, κυρίως, λόγω του καθοριστικού ρόλου του στην αναπτυξιακή διαδικασία και στη σταθερότητα των εθνικών οικονομιών, αλλά και της σημασίας του στην προώθηση κρατικών -ή καλύτερα κυβερνητικών-πολιτικών. Σταδιακά, ωστόσο, ξεκίνησε μία διαδικασία απελευθέρωσης των εν λόγω αγορών που αποδίδεται, κυρίως, στο μεγάλο και συνεχώς αυξανόμενο μέγεθος του χρηματοπιστωτικού τομέα, στα υψηλά επίπεδα διαφοράς των τιμών προϊόντων και υπηρεσιών, ως αποτέλεσμα της κλειστής φύσης των εθνικών αγορών, και στις έμμεσες επιπτώσεις της μείωσης του κόστους των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στις επενδύσεις και στην αναπτυξιακή διαδικασία των ευρωπαϊκών οικονομιών. Η διαδικασία απελευθέρωσης και εκσυγχρονισμού των ευρωπαϊκών τραπεζικών αγορών συνοδεύτηκε από μία παράλληλη πορεία -σταδιακής- ενοποίησης των ευρωπαϊκών και διεθνών χρηματοπιστωτικών αγορών στην προσπάθεια των πιστωτικών ιδρυμάτων να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας και μείωση του κόστους κεφαλαίου, υψηλό βαθμό ρευστότητας, καινοτόμες επενδυτικές δραστηριότητες και περισσότερο αποδοτική κατανομή των κεφαλαίων, και, συνάμα, να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες των ανταγωνιστικών και περισσότερο εύρωστων χρηματοπιστωτικών αγορών.

Βασική προϋπόθεση για την προώθηση της χρηματοπιστωτικής ενοποίησης και της ενίσχυσης της αλληλεξάρτησης των αγορών, παράλληλα με τις νομοθετικές και κανονιστικές πρωτοβουλίες που προωθούνται σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, είναι και η επιλογή για επέκταση των δραστηριοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων σε νέες αγορές. Τα κίνητρα για επέκταση των πιστωτικών ιδρυμάτων σε νέες αγορές είναι πολλαπλά και μπορεί να σχετίζονται με την προσπάθεια βελτίωσης της αποτελεσματικότητας, την επιδίωξη αύξησης της μονοπωλιακής δύναμης, με προσωπικά κίνητρα των μάνατζερ, καθώς και με την ενθάρρυνση από τις ίδιες τις κυβερνήσεις των χωρών υποδοχής των τραπεζών. Σύμφωνα με τους Berger et al. (2000), η επέκταση των πιστωτικών ιδρυμάτων σε νέες αγορές είναι βιώσιμη μακροπρόθεσμα μόνον όταν οδηγεί σε αύξηση της αποτελεσματικότητας τους (ή τουλάχιστον δεν οδηγεί σε δραστική μείωση της). Στο πλαίσιο αυτό, αναμένεται ότι τα ξένα τραπεζικά ιδρύματα θα είναι τουλάχιστον εξίσου αποτελεσματικά με το μέσο όρο των εγχώριων ιδρυμάτων. Σύμφωνα με τους Berger et al. (2000), δύο είναι οι βασικές υποθέσεις που εξηγούν ενδεχόμενες διαφορές στην αποτελεσματικότητα των ξένων και των εγχώριων τραπεζών.

Σύμφωνα με την υπόθεση του «πλεονεκτήματος της χώρας προέλευσης», τα εγχώρια ιδρύματα είναι γενικά πιο αποτελεσματικά από τα ξένα τραπεζικά ιδρύματα. Αυτό οφείλεται εν μέρει στις επιπρόσθετες οργανωτικές δαπάνες που απαιτούνται για λειτουργία και τον έλεγχο ενός πιστωτικού ιδρύματος από απόσταση. Λειτουργικά προβλήματα που μπορεί να προκύψουν αφορούν πιθανές διαμάχες μεταξύ του προσωπικού διαφορετικών εθνοτήτων, το υψηλότερο κόστος που, ενδεχομένως, απαιτείται, για να πειστούν οι μάνατζερ να εργαστούν στο εξωτερικό, καθώς δυσκολίες στην αξιολόγηση της απόδοσης των στελεχών. Οργανωτικές δυσλειτουργίες μπορεί, επίσης, να οφείλονται στην αδυναμία σύναψης στενών πελατειακών σχέσεων τα εγχώρια νοικοκυριά ή πιστωτικών σχέσεων με τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις λόγω της ελλιπούς γνώσης της τοπικής αγοράς. Προβλήματα μπορούν, επίσης, προκύψουν λόγω διαφορών στη γλώσσα, τον πολιτισμό, το νόμισμα, τις ρυθμιστικές εποπτικές δομές, λόγω πιθανής προκατάληψης κατά των ξένων ιδρυμάτων, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε χώρας ή λόγω άλλων άμεσων ή έμμεσων εμποδίων, τα οποία μπορεί να οδηγήσουν σε αυξημένα κόστη για τα ξένα

χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ή σε χαμηλότερα έσοδα σε σχέση με τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα.

Αντιθέτως, σύμφωνα με την υπόθεση του «παγκόσμιου πλεονεκτήματος», τα ξένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μπορούν να ξεπεράσουν τα παραπάνω εμπόδια και τελικά να λειτουργήσουν αποτελεσματικότερα από τα εγχώρια ιδρύματα. Οι ξένες τράπεζες μπορεί να επιτύχουν υψηλότερες αποδόσεις μέσω της εκμετάλλευσης των διοικητικών ικανοτήτων τους και της εφαρμογής των βέλτιστων πρακτικών τους, μειώνοντας έτσι το κόστος τους. Μπορούν, επίσης, να αυξήσουν τα έσοδα τους μέσω της χρήσης βελτιωμένων πρακτικών διαχείρισης κινδύνων και αξιολόγησης επενδύσεων, με παροχή υψηλότερης ποιότητας υπηρεσιών και μεγαλύτερης ποικιλίας προϊόντων και μέσω της καλύτερης διαφοροποίησης του κινδύνου.

Ενδεικτικά, αναφέρουμε τη μελέτη των Bos και Schmiedel (2006), σύμφωνα με την οποία τα πιστωτικά ιδρύματα της ανεπτυγμένης Ευρώπης - κυρίως της Ευρωζώνης- που είναι ιδιαίτερα αποδοτικά στην εγχώρια αγορά τους, ενδέχεται να αδυνατούν να είναι εξίσου αποδοτικά και κερδοφόρα σε άλλες αγορές, λόγω του επιπέδου ανταγωνισμού που επικρατεί στις αγορές αυτές, με αποτέλεσμα να απορρίπτουν συχνά σχέδια διασυννοριακής επέκτασης. Οι Claessens et al. (2001) συμπληρώνουν πως οι ξένες τράπεζες είναι περισσότερο κερδοφόρες από ό,τι οι εγχώριες τράπεζες στις αναπτυσσόμενες αγορές, με το αντίθετο να ισχύει στην περίπτωση των ανεπτυγμένων ορών. Συνεπώς, μπορούμε να διατυπώσουμε την υπόθεση πως οι τράπεζες από τις ανεπτυγμένες οικονομίες προτιμούν την επέκταση τους στις αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες αγορές, διότι η δραστηριότητα τους είναι περισσότερο αποδοτική και κερδοφόρα από την αντίστοιχη των εγχώριων τραπεζών, ενώ δεν επιλέγουν τη διεύρυνση τους σε άλλες αντιστοίχως ανεπτυγμένες αγορές, όπου οι εγχώριες τράπεζες φαίνεται να είναι πιο αποδοτικές ή περισσότερο ανταγωνιστικές.

Η υπόθεση αυτή επιβεβαιώνεται και από την άμεση διασυννοριακή τραπεζική δραστηριότητα στην ΕΕ, καθώς η έντονη παρουσία των ευρωπαϊκών πιστωτικών ιδρυμάτων στα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης μέσω υποκαταστημάτων διαφοροποιεί την εικόνα της διασυννοριακής τραπεζικής δραστηριότητας της ΕΕ από αυτή της Ευρωζώνης.

Συγκεκριμένα, το μερίδιο του ενεργητικού των υποκαταστημάτων ευρωπαϊκών πιστωτικών ιδρυμάτων επί του συνόλου του ενεργητικού της ΕΕ ανήλθε στο 11.2% το 2007, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την Ευρωζώνη φτάνει το 4.4% για το ίδιο έτος. Η εξέλιξη αυτή υποδηλώνει, ενδεχομένως, το γεγονός πως η χρηματοπιστωτική επέκταση των ευρωπαϊκών πιστωτικών ιδρυμάτων προς τις αγορές των νέων κρατών-μελών βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην άμεση είσοδο των τραπεζικών ιδρυμάτων στις αναδυόμενες αυτές αγορές, διευκολύνοντας την πρόσβαση στην άμεση διασυνοριακή πίστη -που αποτελεί τον πιο στάσιμο τομέα της υπό ολοκλήρωση ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής αγοράς.

3.6 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ: ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ, ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΙ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ

Πριν από τη δεκαετία του 1990 η ελληνική τραπεζική αγορά λειτουργούσε σε ένα πλαίσιο ρυθμιστικών κανόνων κρατικών παρεμβάσεων που αποσκοπούσαν στη διοχέτευση των αποταμιευτικό κεφαλαίων σε προκαθορισμένες δραστηριότητες και επενδύσεις που κρίνονταν αναγκαίες και αποδοτικές από τα εκάστοτε κρατικά προγράμματα επενδύσεων βιομηχανικής ανάπτυξης. Ο μεγάλος αριθμός κρατικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα καθορισμένα από την Τράπεζα της Ελλάδος επιτόκια με «δημοσιονομικά κριτήρια» και οι αυστηροί περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων είχαν ως αποτέλεσμα το ιδιαίτερα υψηλό κόστος χρηματοδότησης επιχειρηματικής και παραγωγικής δραστηριότητας, και την αναποτελεσματική κατανομή πόρων, συρρικνώνοντας την αναπτυξιακή δυναμική της ελληνικής οικονομίας. Συγκεκριμένα, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980, τα 3/4 των χρηματοδοτικών πόρων των τραπεζών ήταν δεσμευμένα για την παροχή χορηγήσεων σε συγκεκριμένους τομείς καθώς το 50% των πόρων αυτών κατευθυνόταν προς το δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, το 15% προς τη βιομηχανία και το 10% προς τις λεγόμενες μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Ωστόσο, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 καταβλήθηκαν συστηματικές προσπάθειες για τον εκσυγχρονισμό του ελληνικού τραπεζικού

συστήματος με βασικούς άξονες: α) τη θεσμική απελευθέρωση της αγοράς, με την κατάργηση των διοικητικών περιορισμών τιμές, τις ποσότητες και τη διάρθρωση του πιστωτικού τομέα, β) τη μεταβολή του πλαισίου κανόνων και εποπτείας των τραπεζών, με την απορρύθμιση βασικών πτυχών λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος και γ) το σταδιακό άνοιγμα στις ευρωπαϊκές και διεθνείς αγορές. Βασικό συστατικό της χρηματοπιστωτικής μεταρρύθμισης ήταν το πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης κρατικών πιστωτικών ιδρυμάτων στο πλαίσιο ενός κύματος συγχωνεύσεων και εξαγορών για την επίτευξη οικονομιών κλίμακας και φάσματος, με αποτέλεσμα μόλις την τετραετία 1995-1999 το μερίδιο αγοράς στις χορηγήσεις των ιδιωτικών τραπεζών να αυξηθεί κατά 22 ποσοστιαίες μονάδες από 20% σε 42%. Ο σταδιακός εκσυγχρονισμός του τραπεζικού συστήματος σε συνδυασμό με τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της εγχώριας οικονομίας, τα πρώτα σημάδια δημοσιονομικής σταθερότητας στο πλαίσιο της πορείας προς τον ΟΝΕ, την ταχεία τεχνολογική πρόοδο στον τομέα των επικοινωνιών και της πληροφορικής και τις μεταβολές των αναγκών των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών για τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες συνέβαλαν καθοριστικά στη μεγέθυνση της εγχώριας τραπεζικής αγοράς και στην προσαρμογή της στις ανταγωνιστικές συνθήκες της ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής αγοράς. Κομβικό σημείο στην αναπτυξιακή πορεία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος αποτέλεσε αναμφίβολα η ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, δημιουργώντας, στο πλαίσιο της διαδικασίας ενοποίησης των ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών αγορών, τις προϋποθέσεις για την επέκταση και την ανταγωνιστική δραστηριοποίηση σε άλλες χρηματοπιστωτικές αγορές (έλλειψη συναλλαγματικού κινδύνου, μεταφορά κινδύνου, επενδυτικές ευκαιρίες, κ.ά.) και τις νομικές συνθήκες για τον εκσυγχρονισμό του ρυθμιστικού και εποπτικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων και τη σταθερότητα του συστήματος. Οι προαναφερθείσες μεταρρυθμιστικές δυνάμεις, σταδιακά, κατέστησαν τον εγχώριο χρηματοοικονομικό χώρο ανταγωνιστικό στο ευρωπαϊκό και διεθνές στερέωμα, διαμόρφωσαν το περιβάλλον λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, και επέδρασαν καθοριστικά στη μεσοπρόθεσμη στρατηγική των πιστωτικών οργανισμών. Συνεπώς, τα τελευταία χρόνια η μεγέθυνση της ελληνικής τραπεζικής αγοράς, η οποία κατά

την περίοδο 1990-2006 παρουσίασε μέση ετήσια αύξηση 6.6 (διπλάσια του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας), συνοδεύτηκε από υψηλά επίπεδα κερδοφορίας των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς την τελευταία επταετία, συγκεκριμένα, τα προ φόρων κέρδη των ελληνικών τραπεζικών ομίλων παρουσίασαν μέση ετήσια άνοδο 15.7% (Athanasoglou et al., 2008; Τράπεζα της Ελλάδος, 2008). Τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου υψηλής χρηματοπιστωτικής μεγέθυνσης και κερδοφορίας ήταν η ταχεία πιστωτική επέκταση, η μεταβολή της δομής και μορφολογίας των λειτουργικών εσόδων, η διεύρυνση της γκάμας των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών και η σημαντική πιστωτική διείσδυση στις αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Ειδικότερα:

1. Η ταχεία πιστωτική επέκταση βασίστηκε στη μεγάλη ανάπτυξη των τομέων της λιανικής τραπεζικής, αλλά και στην ιδιαίτερη επιχειρηματική διεύρυνση των πιστωτικών ιδρυμάτων. Κατά την περίοδο 1997-2007 ο αριθμός των τραπεζικών ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στη χώρα αυξήθηκε κατά 14.5%, φτάνοντας το 2007 τα 63 τραπεζικά ιδρύματα, και ο αριθμός των υποκαταστημάτων αυξήθηκε κατά 53.3% και ανήλθε στα 3.850 το 2007, απασχολώντας περισσότερους από 64.000 υπαλλήλους. Την ίδια περίοδο (1997-2007) ο όγκος του ενεργητικού των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σε τιμές αγοράς αυξήθηκε κατά 234%, φτάνοντας τα 383 δις ευρώ το 2007, και ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των τραπεζικών χορηγήσεων ανήλθε στο 18%, ωθώντας το 2007 το ποσοστό των συνολικών χορηγήσεων επί του ΑΕΠ στο 87%. Η πιστωτική επέκταση βασίστηκε κυρίως στη μεγάλη άνθηση της λιανικής τραπεζικής, καθώς, τη δεκαετία 1997-2007, η χορήγηση στεγαστικών δανείων κατέγραψε μέση ετήσια άνοδο 28.3%, απορροφώντας το 2007 το 35.3% της χρηματοδότησης της εγχώριας οικονομίας (από 15.1% το 1998), και η χορήγηση καταναλωτικών δανείων παρουσίασε μέση ετήσια αύξηση 28.6%, αντλώντας το 2007 το 16.2% της χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας (από 6.5% το 1998). Παράλληλα, κατά την υπό εξέταση περίοδο ο ρυθμός αύξησης των δανείων προς επιχειρήσεις ανήλθε στο 12% (ECB, 2003-2005, and 2008; Pagoulatos and Triantopoulos, 2009; Τράπεζα της Ελλάδος, 2005-2007α, και 2008).

2. Η πιστωτική επέκταση, σε συνδυασμό με την πτώση των επιτοκίων και την ενίσχυση του εγχώριου χρηματοπιστωτικού ανταγωνισμού, είχαν ως αποτέλεσμα η οργανική κερδοφορία των τραπεζών να βασίζεται ολοένα και περισσότερο στις τοκοφόρες δραστηριότητες τους, μεταβάλλοντας τη δομή και τη μορφολογία των λειτουργικών εσόδων των τραπεζών. Η εξέλιξη αυτή ενισχύει τη σταθερότητα και την ποιοτική σύνθεση των εσόδων των πιστωτικών ιδρυμάτων. Παράλληλα, η αναδιάρθρωση των εσόδων των πιστωτικών ιδρυμάτων συνοδεύτηκε από μία σημαντική άνοδο της παραγωγικότητας του χρηματοπιστωτικού εργατικού δυναμικού και κεφαλαίου που επηρέασε σημαντικά την αποδοτική λειτουργία των ελληνικών εμπορικών τραπεζών (Athanasoglou et al., 2008).

3. Τα τελευταία χρόνια, τα τραπεζικά προϊόντα είναι ιδιαίτερα εξειδικευμένα, πρωτότυπα ευέλικτα και προσαρμόζονται ολοένα και περισσότερο στις σύγχρονες και διαρκώς επεκτεινόμενες ανάγκες των καταναλωτών, διευρύνοντας την γκάμα των προσφερόμενων χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών. Στη δημιουργία και διάχυση των νέων προϊόντων εκτός των εναλλακτικών δικτύων διανομής, σημαντική είναι η συμβολή των διαρκώς εξελισσόμενων συστημάτων αξιολόγησης πελατών, η ενοποίηση διαφορετικών συστημάτων πληροφόρησης (data warehouse) και η αξιοποίηση των εργαλείων της χρηματοοικονομικής μηχανικής.

4. Οι χρηματοπιστωτικά «παρθένες» αγορές της ΝΑΕ αποτέλεσαν ιδανικό πεδίο για την επέκταση των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων, κυρίως, λόγω: α) των σημαντικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων που πραγματοποιήθηκαν στην περιοχή και συνετέλεσαν στην εξυγίανση των τραπεζικών τους συστημάτων, β) της γεωγραφικής γειννίας των εν λόγω αγορών με την ελληνική, γ) του ευρωπαϊκού προσανατολισμού των χωρών της περιοχής. δ) της διείσδυσης των ελληνικών επιχειρήσεων προς τις Βαλκανικές χώρες, ε) της ιδιαίτερως περιορισμένης ανταγωνιστικότητας των ελληνικών ιδρυμάτων σε άλλες ευρωπαϊκές (αναπτυσσόμενες) αγορές, αποτρέποντας τις όποιες σκέψεις επέκτασης των ελληνικών τραπεζών σ' αυτές, ζ) του χαμηλού βαθμού χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης στις εν λόγω αγορές, που δημιουργούσε σημαντικές προοπτικές πιστωτικής επέκτασης, και η) των ιδιαίτερων χρηματοπιστωτικών ευκαιριών που δημιούργησαν τα υψηλά λόγω μεγάλου

κινδύνου επιτόκια και η αυξανόμενη ζήτηση τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Συγκεκριμένα, στην περιοχή των Βαλκανίων, σύμφωνα με τα στοιχεία για το 2007 δραστηριοποιούνται περίπου στα 2.200 υποκαταστήματα ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ τα μερίδια που καταλαμβάνουν στις αγορές της Αλβανίας, (19%), Βουλγαρίας (23%), ΠΓΔΜ (32%), Ρουμανίας (14%) και Σερβίας (18%) είναι ιδιαίτερα υψηλά. Η δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών στην περιοχή διατηρεί μία ιδιαίτερη ανοδική πορεία, καθώς, μόλις κατά τη διετία 2005-2006, ο όγκος των χορηγήσεων σχεδόν τριπλασιάστηκε, από 5.4 δις ευρώ σε 15 δις ευρώ, ενώ τα προ φόρων κέρδη υπερτριπλασιάστηκαν, από 154 εκ. ευρώ σε 688 εκ. ευρώ (Τράπεζα της Ελλάδος, 2007).

Η πορεία μεγέθυνσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, ως άμεσο αποτέλεσμα της καθοριστικής διαδικασίας απελευθέρωσης και εκσυγχρονισμού της εγχώριας αγοράς, θα καθοριστεί από την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων σε ένα όλο και περισσότερο ενοποιημένο ευρωπαϊκό και διεθνές χρηματοπιστωτικό περιβάλλον. Η επέκταση των ελληνικών τραπεζών στις αναδυόμενες αγορές της ΝΑΕ αποτελεί ένα ιδανικό πεδίο ανάλυσης και διερεύνησης της ικανότητας των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων να ανταποκριθούν με αποτελεσματικότητα στις απαιτήσεις και προκλήσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής αγοράς.

3.7 ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Μετά την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων το 1989, οι ελληνικές τράπεζες διέβλεψαν σημαντικές επενδυτικές ευκαιρίες στα Βαλκάνια και ανέλαβαν το ριψοκίνδυνο εγχείρημα να επεκταθούν στην περιοχή. Αρχικά, η επέκταση είχε τη μορφή της ίδρυσης τοπικών υποκαταστημάτων ή γραφείων αντιπροσωπείας. Μετά τα τέλη της δεκαετίας του 1990, οι ελληνικές τράπεζες κινήθηκαν πιο αποφασιστικά στην περιοχή, ιδρύοντας τοπικές θυγατρικές ή και εξαγοράζοντας τοπικές τράπεζες. Παρακάτω συνοψίζονται οι κυριότεροι παράγοντες που συνέβαλαν στην επέκταση των ελληνικών τραπεζών στα

Βαλκάνια και παρουσιάζεται το χρονικό αυτής της επέκτασης:

1. Τη δεκαετία του 1990 στην ελληνική οικονομία εφαρμόστηκαν διάφορα μέτρα για να επιτευχθεί θεσμική και πραγματική σύγκλιση, ως αναγκαία προϋπόθεση για να ενταχθεί η Ελλάδα στην ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση. Αυτά τα μέτρα στόχευαν κυρίως στην αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών που χαρακτήριζαν την ελληνική οικονομία επί δεκαετίες. Αποκαταστάθηκε η πειθαρχία κατά την άσκηση της νομισματικής πολιτικής, γεγονός που βελτίωσε το επενδυτικό κλίμα, κυρίως για τον ιδιωτικό τομέα. Τα κριτήρια του Μάαστριχτ τελικά εκπληρώθηκαν και η Ελλάδα υιοθέτησε το ευρώ την 1η Ιανουαρίου 2001. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ωφελήθηκε ιδιαίτερα από αυτή τη διαδικασία διότι, μεταξύ άλλων αλλαγών, καταργήθηκαν οι διοικητικοί περιορισμοί στις κινήσεις κεφαλαίων και απελευθερώθηκε η αγορά χρήματος. Οι ελληνικές τράπεζες πέρασαν και αυτές από μια διαδικασία αναδιάρθρωσης που προετοίμασε το έδαφος για την επέκταση τους εντός και εκτός των εθνικών συνόρων.

2. Οι βαλκανικές οικονομίες αποτέλεσαν πόλο έλξης στο πλαίσιο αυτής της επεκτατικής προοπτικής. Οι τοπικές τράπεζες, έχοντας κληρονομήσει τα προβλήματα της κομμουνιστικής περιόδου, δεν ήταν σε θέση να παίξουν το διαμεσολαβητικό τους ρόλο την εποχή που αυξάνονταν οι δανειακές ανάγκες τόσο των νοικοκυριών όσο και των επιχειρήσεων που μόλις είχαν ιδρυθεί. Όλες οι κυβερνήσεις των χωρών της περιοχής με οικονομίες σε φάση μετάβασης επιχείρησαν αναδιάρθρωση του τραπεζικού τους τομέα εφαρμόζοντας ποικίλα μέτρα εξυγίανσης και ιδιωτικοποιήσεων τραπεζών, που δεν ήταν πάντοτε εξίσου επιτυχή. Αυτές οι συνθήκες και οι προοπτικές προσέλκυαν όλες τις μεγάλες ελληνικές τράπεζες προς τις βαλκανικές χώρες.

3. Σε πολλές περιπτώσεις, οι ελληνικές τράπεζες ακολούθησαν στα Βαλκάνια τους πελάτες τους όταν αυτοί άρχισαν να επεκτείνουν τις δραστηριότητες τους προς βορρά αμέσως μετά την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων. Αρχικά τουλάχιστον, οι κυριότεροι πελάτες των ελληνικών τραπεζών ήταν ελληνικές επιχειρήσεις, ενώ οι χορηγήσεις προς τις εγχώριες εταιρίες και τις μικρές επιχειρήσεις θεωρούνταν υψηλότερου κίνδυνου. Κατά την εν λόγω περίοδο οι αγορές στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων έμειναν εντελώς έξω από οποιαδήποτε δραστηριότητα χορηγήσεων.

Αυτές οι συνθήκες, παρ' όλα αυτά, συνεπάγονταν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα υπέρ των ελληνικών τραπεζών, που ήρθαν πρώτες στην περιοχή, έναντι άλλων ξένων τραπεζικών ιδρυμάτων (αυστριακών, ιταλικών) που ακολούθησαν μερικά χρόνια αργότερα αφού πρώτα βελτιώθηκαν οι μακροοικονομικές συνθήκες και αποκαταστάθηκε σχετική νομισματική σταθερότητα. Η ευρωπαϊκή πορεία όλων των βαλκανικών χωρών που υποσχόταν δυναμικές, διατηρήσιμες και κερδοφόρες επενδύσεις, προσέλκυσε ακόμη περισσότερες ευρωπαϊκές επενδύσεις στον τραπεζικό τομέα τα επόμενα χρόνια από γερμανικά και γαλλικά ιδρύματα.

4. Η μεγαλύτερη επέκταση των τραπεζών στα Βαλκάνια σημειώθηκε μετά τις χρηματοπιστωτικές κρίσεις που, το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1990; έπληξαν όλες τις οικονομίες σε φάση μετάβασης στην περιοχή, και με ιδιαίτερη δριμύτητα την Αλβανία (1997), τη Βουλγαρία (1996-7) και τη Ρουμανία (1998-9). Αυτές οι κρίσεις επιτάχυναν τη διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων, στο πλαίσιο των οποίων οι κυβερνήσεις πρόσφεραν κρατικές τράπεζες σε ξένους επενδυτές σε πολύ ελκυστικές τιμές. Με τη λήξη του δεύτερου κύματος τραπεζικών μεταρρυθμίσεων οι πέντε μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες εδραίωσαν μια σημαντική παρουσία, στην περιοχή,¹² ενώ σε ορισμένες χώρες απέκτησαν ηγετική θέση στην αγορά; ανταγωνιζόμενες άλλες ξένες τράπεζες (αυστριακές, ιταλικές, γαλλικές, γερμανικές) οι οποίες είχαν επεκταθεί ραγδαία εν τω μεταξύ.

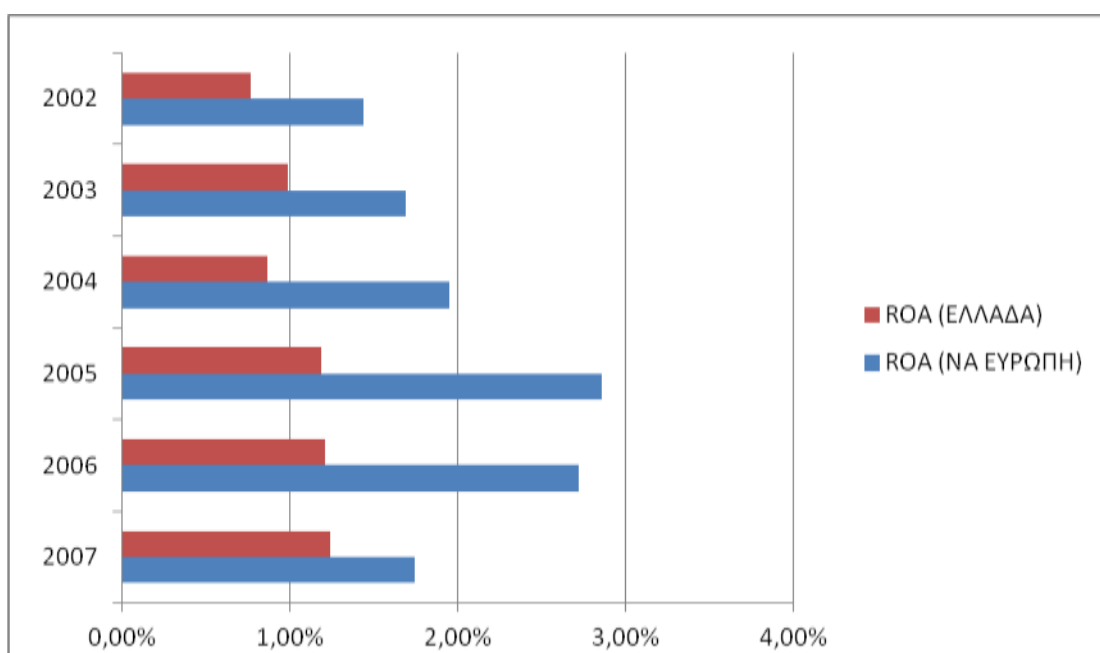
5. Τέλος, η γεωγραφική εγγύτητα ασφαλώς υπήρξε βασικός παράγοντας στην επέκταση των ελληνικών τραπεζιών στα Βαλκάνια. Όπως σημειώνει ο Mian, (2006), η γεωγραφική απόσταση μεταξύ των μητρικών τραπεζών και των χωρών υποδοχής αυξάνει το κόστος πληροφόρησης και αντιπροσώπευσης. Εξίσου σημαντική είναι η εξοικείωση με τον πολιτισμό, τα κοινωνικά ήθη και τι οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής. Οι ελληνικές τράπεζες π.χ. ποτέ δεν διανοήθηκαν να επεκταθούν στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, στη Λατινική Αμερική ή σε άλλες αναπτυσσόμενες οικονομίες. Δεν είναι τυχαίο επίσης ότι τα τελευταία χρόνια οι ελληνικές τράπεζες έχουν μειώσει ή και διακόψει τη δραστηριότητα τους, που άλλωστε ήταν μικρή, σε χώρες όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Γερμανία, η Ολλανδία, η Γαλλία και ο Καναδάς.

3.8 ΟΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Η ΕΤΕ κατέγραψε σταθερά υψηλότερη αποδοτικότητα στις θυγατρικές της στη Νοτιοανατολική Ευρώπη σε σχέση με τη λειτουργία της μητρικής τράπεζας στην Ελλάδα. Τονίζεται ότι αυτά τα στοιχεία περιλαμβάνουν τα οικονομικά αποτελέσματα της τουρκικής Finansbank, την οποία η ΕΤΕ εξαγόρασε το 2006. Η τελευταία έχει αυξήσει σημαντικά τα συνολικά κέρδη του ομίλου και αποτελεί τη μεγαλύτερη εξαγορά της ΕΤΕ στο εξωτερικό, που την καθιστά έναν από τους ισχυρότερους παράγοντες στην αγορά της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η Εμπορική Τράπεζα έχει μικρότερη παρουσία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, με βραδύτερη πιστωτική επέκταση σε σχέση με τους ανταγωνιστές της, ενώ τόσο η μητρική τράπεζα όσο και οι θυγατρικές της έχουν υψηλότερα του μέσου όρου λειτουργικά έξοδα (π.χ. προβλέψεις έναντι επισφαλειών) επί σειρά ετών. Παρά ταύτα, με εξαίρεση τις επιδόσεις του 2003 και του 2007, οι δραστηριότητες της τράπεζας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη εξακολουθούν να παρουσιάζουν υψηλότερο βαθμό αποδοτικότητας από ότι το μητρικό ίδρυμα στην Ελλάδα. Το 2006 και 2007 η Alpha Bank παρουσίασε πρόσκαιρα προβλήματα στις επιδόσεις της λόγω της σημαντικής επέκτασης του δικτύου υποκαταστημάτων της και του συνακόλουθου αυξημένου λειτουργικού κόστους. Αυτή η επέκταση, ωστόσο, εξασφαλίζει στην τράπεζα ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην προσπάθεια της να διεκδικήσει μερίδιο αγοράς και να βελτιώσει τους δείκτες αποδοτικότητας της όταν θα ανακάμψει το όλο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον και προφανώς όταν θα έχει περάσει η σημερινή διεθνής χρηματοπιστωτική αναταραχή. Για την Τράπεζα Πειραιώς και τη Eurobank, μετά τις σχετικά υψηλές επιδόσεις που κατέγραψαν για τη περίοδο 2002-2004, ακολούθησε μια τριετία χαμηλών επιδόσεων (2005-2007), κυρίως λόγω της επέκτασης του δικτύου υποκαταστημάτων. Η εξέλιξη του ROA¹⁷ αυτή την περίοδο υπολειπόταν του ROA του ομίλου. Η Eurobank ειδικότερα αυξάνει το ενεργητικό της στην περιοχή με ρυθμό που υπερβαίνει το 50% ετησίως από το

¹⁷ ROA: Return On Assets: An indicator of how profitable a company is relative to its total assets. ROA gives an idea as to how efficient management is at using its assets to generate earnings. Calculated by dividing a company's annual earnings by its total assets, ROA is displayed as a percentage.

2003 και έχει καταστεί ο δεύτερος σε μέγεθος επενδυτής στην περιοχή μετά την ΕΤΕ. Σε όλη την υπό εξέταση περίοδο, οι επιδόσεις των τραπεζών ως προς τον ROA τόσο στην Ελλάδα όσο και στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης παρέμειναν σταθερές. Αυτό είναι αξιοσημείωτο δεδομένου ότι το ενεργητικό αυξανόταν σταθερά χρόνο με το χρόνο, με αποτέλεσμα να διπλασιαστεί μεταξύ 2006 και 2007. Αυτού του είδους η επέκταση συνδέεται πάντοτε με εφάπαξ γενικά έξοδα που μειώνουν τα κέρδη χρήσης. Η μη μείωση των κερδών κατά την διάρκεια επέκτασης υποδηλώνει ότι η κερδοφορία θα ήταν μεγαλύτερη αν οι συνθήκες λειτουργίας είχαν παραμείνει οι ίδιες. Συνολικά, το 2007 ο δείκτης ROA του ελληνικού τραπεζικού τομέα από δραστηριότητες η Νοτιοανατολική Ευρώπη ήταν 1,74%, ενώ ο δείκτης ROA χωρίς αυτές ήταν 1,24%. Το ίδιο ισχύει και για τα τελευταία έξι χρόνια, γεγονός που σημαίνει ότι οι επενδύσεις των Ελληνικών τραπεζών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη είναι συνεχώς πιο κερδοφόρες από τις δραστηριότητες τους στην Ελλάδα.

3.9 Η ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΚΡΙΣΗ

Η πρόσφατη κρίση δημιούργησε αρκετά αρνητικά αποτελέσματα στα Ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα και ανέκοψε μια εξελικτική πορεία που είχε διαμορφωθεί τα προηγούμενα χρόνια. Συνοπτικά, το 2008 παρατηρήθηκε μείωση της κερδοφορίας κυρίως από τα μη επιτοκιακά έσοδα, μείωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου των τραπεζών καθώς και σημαντική αύξηση των αναλαμβανόμενων κινδύνων και κατ' επέκταση των προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο. Παράλληλα υποχώρησαν οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας λόγω μείωσης των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων που είχε σαν συνέπεια την αύξηση του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού καθώς και την πρόβλεψη κεφαλαιακής επάρκειας για τον λειτουργικό κίνδυνο. Η αύξηση του αναλαμβανόμενου πιστωτικού κινδύνου προκύπτει από την αύξηση του λόγου των δανείων σε καθυστέρηση (πέραν των 90 ημερών) ως προς το συνολικό χαρτοφυλάκιο δανείων σε 5% το 2008 έναντι 4.5% το 2007. Η παραπάνω εξέλιξη είχε σαν συνέπεια τη μείωση του ποσοστού κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από συσσωρευμένες προβλέψεις καθώς και στην αύξηση των δανείων σε καθυστέρηση ως προς τα εποπτικά ίδια κεφάλαια (26.1% το 2008 έναντι 16.8% το 2007). Η επιδείνωση των παραπάνω δεικτών αφορά κατά κύριο λόγο τα δάνεια προς τα νοικοκυριά και όχι προς τις επιχειρήσεις. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι το 2008 έγιναν σημαντικές ρυθμίσεις, και διαγραφές, χρεών των επιχειρήσεων που επηρέασε αρνητικά τον αριθμητή των παραπάνω δεικτών. Από την άλλη μεριά, ο αριθμός των επιχειρήσεων που υποβαθμίστηκε η πιστοληπτική τους ικανότητα ήταν αρκετά μεγαλύτερος εκείνου των επιχειρήσεων που αναβαθμίστηκε. Όσον αφορά τον κίνδυνο αγοράς, που αφορά το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών, παρατηρήθηκε αύξηση λόγω της αυξημένης μεταβλητότητας των τιμών των χρηματοπιστωτικών μέσων. Όμως παρατηρήθηκε και σημαντική διαρθρωτική μεταβολή της σύνθεσης του χαρτοφυλακίου συναλλαγών λόγω της μεταφοράς ομολόγων από το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών στο χαρτοφυλάκιο χρηματοοικονομικών μέσων «διακρατούμενων ως τη λήξη τους». Στο σύνολο των εκτιμώμενων κινδύνων του χαρτοφυλακίου συναλλαγών για το 2008, η κεφαλαιακή επάρκεια

έναντι του κινδύνου επιτοκίου αντιπροσωπεύει το 31% του συνόλου, ο κίνδυνος μετοχών το 4%, ο κίνδυνος αντισυμβαλλόμενου το 17% και ο κίνδυνος συναλλαγματικοί ισοτιμιών το 38%. Σε κάθε περίπτωση το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών αποτελεί μόνο το 2.2% του συνόλου του ενεργητικού των τραπεζών και η κεφαλαιακή επάρκεια που δεσμεύουν ανέρχεται στο 4.1% της συνολικής. Ο κίνδυνος ρευστότητας των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων κρίνεται ότι είναι χαμηλότερος εκείνου των άλλων χωρών της ευρωζώνης λόγω της μεγάλης εξάρτησης της χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών από καταθέσεις που θεωρούνται σταθερή πηγή χρηματοδότησης. Συγκεκριμένα, ο λόγος χορηγήσεων προς καταθέσεις ανέρχονταν στο 108% στο τέλος του 2008 και είναι κατά πολύ μικρότερος εκείνου των άλλων χωρών μελών της ευρωζώνης που βασίζονται για τη χρηματοδότηση τους κυρίως στις χρηματαγορές. Τέλος, το 2008 οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του λειτουργικού κινδύνου διαμορφώθηκαν σε 6.3% των συνολικών κεφαλαιακών απαιτήσεων των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Επίσης, η σημαντική παρουσία των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης επηρέασε αρνητικά τα κρίσιμα μεγέθη σε επίπεδο ομίλων. Παράλληλα με την αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, της αύξησης της αβεβαιότητας σε μακροοικονομικό επίπεδο, την αύξηση του κόστους χρηματοδότησης και των αυξημένων αναγκών χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων τους στις χώρες αυτές, λόγω της σχετικής ανωριμότητας των εγχώριων αγορών χρήματος, παρατηρήθηκε και σημαντική μείωση των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζικών ομίλων από τις συναλλαγματικές διαφορές στην αποτίμηση των συμμετοχών τους στο εξωτερικό. Συνέπεια όλων των ανωτέρω ήταν να μειωθούν οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών, και των ομίλων τους, σε 10.7% το 2008 έναντι 12.7% το 2007. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται: α) στην αύξηση του σταθμισμένου ως προς το κίνδυνο ενεργητικού, παρά τη πιστωτική συρρίκνωση, κατά 18.3% λόγω της αύξησης του εκτιμώμενου πιστωτικού κινδύνου β) σημαντική μείωση των εποπτικών κεφαλαίων από τις ζημιές λόγω αποτίμησης τρέχουσα τιμή τους στοιχείων του ενεργητικού που πέρασαν απευθείας στα ίδια κεφάλαια βάσει των απαιτήσεων των κανόνων των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, γ) στις συναλλαγματικές διαφορές από συμμετοχές σε

χώρες της ΝΑ Ευρώπης και δ) στην αγορά από τις τράπεζες ιδίων μετοχών τους. Όσον αφορά τη διάρθρωση των τραπεζών βάσει των δεικτών τους κεφαλαιακής επάρκειας στο τέλος του 2008, μόνο μια τράπεζα είχε το σχετικό δείκτη κάτω από το 8%, 9 τράπεζες είχαν το σχετικό δείκτη τους ανάμεσα στο διάστημα 8% - 10% και οι υπόλοιπες 7 τράπεζες είχαν δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας μεγαλύτερο του 10%.

3.10 ΤΟ ΝΕΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Στο προηγούμενο τμήμα της μελέτης αναφερθήκαμε σε μερικούς από τους λόγους για τους οποίους το θεσμικό πλαίσιο για τη εποπτεία των τραπεζών, που βασίζεται στην αρχή της αυτό-ρύθμισης μέσω κυρίως της δυνατότητας υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας από τα ίδια τα πιστωτικά ιδρύματα, έχει σοβαρά μειονεκτήματα που όχι μόνο δεν δείχνουν να εμποδίζουν την εκδήλωση των προβλημάτων αλλά επιτείνουν και τις αρνητικές τους συνέπειες. Κατά συνέπεια οι συζητήσεις για το μέλλον της εποπτείας περιστρέφονται γύρω από δυο λύσεις. Η πρώτη πρεσβεύει την εγκατάλειψη των κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας ενώ η δεύτερη στην υιοθέτηση μέτρων για τη βελτίωση τους. Η πρώτη προσέγγιση ουσιαστικά αμφισβητεί την όλη φιλοσοφία πάνω στη οποία είναι στηριγμένο το υπάρχον σύστημα, δηλαδή την αποτελεσματική λειτουργία των αγορών και ότι αν τα επιμέρους μέρη του συστήματος είναι υγιή τότε και το σύνολο θα είναι υγιές και σταθερό. Το υπάρχον σύστημα βασίζεται στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας οι οποίοι υπολογίζονται από το πηλίκο των ιδίων - υπό στενή και ευρεία έννοια υπολογιζόμενων-κεφαλαίων προς τα σταθμισμένα ως προς τον κίνδυνο τους στοιχεία του ενεργητικού. Η παρούσα κρίση έδειξε ότι τράπεζες με αρκετά υψηλούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας υπέστησαν μεγάλες ζημιές. Η εξήγηση για πολλούς βρίσκεται στη δυνατότητα και ευχέρεια που προσφέρει το υπάρχον σύστημα στις τράπεζες να διαμορφώνουν πολιτικές που μειώνουν τη σταθμισμένη αξία του ενεργητικού τους με συνέπεια την παράλληλη αύξηση των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας. Για παράδειγμα είναι γνωστό ότι πολλές τράπεζες είχαν μεταφέρει πολλά στοιχεία του ενεργητικού τους στο

χαρτοφυλάκιο συναλλαγών τους, μέσω τιτλοποιήσεων, που σε συνδυασμό με την πιστωτική τους αναβάθμιση μέσω προϊόντων όπως τα Credit Default Swaps (CDS) τους επέτρεπαν να έχουν χαμηλότερη κεφαλαιακή επάρκεια. Το γεγονός όμως ότι οι αντισυμβαλλόμενοι σε αυτά τα CDS συμβόλαια πτώχευσαν (π.χ. Lehman Brothers), ή διασώθηκαν τη τελευταία στιγμή με κρατική παρέμβαση (π.χ. AIG) ήταν κάτι που δεν είχε προβλεφθεί. Επίσης η δυνατότητα μεταφοράς στοιχείων του ενεργητικού σε «τρίτες» εταιρείες μέσω της διαδικασίας τιτλοποίησης των απαιτήσεων φαινομενικά μόνο δημιουργούσε μετακύλιση του κινδύνου εκτός τραπεζής. Ο λόγος ήταν ότι είτε οι τράπεζες που τιτλοποιούσαν απαιτήσεις δεν είχαν αποποιηθεί της ευθύνης έναντι των επενδυτών για τα υποστηριζόμενα με περιουσιακά στοιχεία χρεόγραφα (Asset Backed Securities, ABS) που εκδίδονταν ή ανέλαβαν να αγοράσουν πίσω αυτά τα προϊόντα, σε τιμές υψηλότερες από τις τρέχουσες όταν ανέκυψε το πρόβλημα, για να διαφυλάξουν τη φήμη τους (π.χ. Merrill Lynch, Lehman Brothers). Η σημασία του regulatory arbitrage¹⁸ των τραπεζών μπορεί να εκτιμηθεί από το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια της κρίσης δεν συμπεριφέρθηκαν χειρότερα πιστωτικά ιδρύματα που είχαν υψηλό λόγο ιδίων κεφαλαίων προς το ενεργητικό (π.χ. J.P.Morgan) σε σχέση με εκείνα που βασίστηκαν σε υψηλούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Από την άλλη μεριά ο συστημικός χαρακτήρας της πρόσφατης κρίσης, αλλά και της άλλης μεγάλης κρίσης του 1929, δείχνει ότι η εμμονή στη ύπαρξη ελάχιστων δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας για τη κάθε τράπεζα ξεχωριστά δεν μπορεί να προστατεύσει το χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Εφόσον λοιπόν απομακρυνθούμε από τη λογική της αυτο-ρύθμισης η άλλη λύση είναι να επανέλθουμε στη λογική του νόμου Glass-Steagall που ουσιαστικά επέβαλλε τη αυστηρή ρύθμιση του τραπεζικού συστήματος. Σε αυτό το «κόσμο» οι εμπορικές τράπεζες θα πρέπει να απέχουν από επενδύσεις σε διαπραγματευόμενα αξιόγραφα, παράγωγα και δομημένα προϊόντα στα οποία θα δραστηριοποιούνται μόνο οι επενδυτικές τράπεζες. Οι εμπορικές τράπεζες κατ' αποκλειστικότητα θα μπορούν να δέχονται καταθέσεις για τις οποίες θα

¹⁸ regulatory arbitrage: A practice whereby firms capitalize on loopholes in regulatory systems in order to circumvent unfavorable regulation.

υπάρχει κρατική εγγύηση και παράλληλα να προχωρούν σε μακρύτερης διάρκειας δανειοδοτήσεις. Από την άλλη μεριά οι επενδυτικές τράπεζες θα μπορούν να επενδύουν σε χρηματιστηριακά προϊόντα και να χρηματοδοτούν τις θέσεις μέσω δανεισμού τους στη κεφαλαιαγορά. Παράλληλα όμως θα υποχρεούνται η μέση διάρκεια των υποχρεώσεων τους να μην αποκλίνει από εκείνη των απαιτήσεων τους έτσι ώστε να αποφευχθεί η χρηματοδότηση μακροπρόθεσμων θέσεων χαμηλής ρευστότητας με βραχυπρόθεσμα δάνεια από τις χρηματαγορές (De Grauwe, 2008). Η δεύτερη λύση, που προς το παρόν έχει και τη μεγαλύτερη απήχηση, κινείται προς τη κατεύθυνση της βελτίωσης του ήδη υπάρχοντος συστήματος. Μέχρι σήμερα έχουν υλοποιηθεί αρκετές εκθέσεις για το μέλλον της εποπτείας σε σχέση με τη κρίση. Οι κυριότερες από αυτές είναι:

- Η έκθεση της Γενεύης (Geneva Report)
- Η έκθεση των G-30 χωρών,
- Η έκθεση του New York University-Stern School of Business
- Η έκθεση της επιτροπής de Larosiere κατ' εντολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Οι εκθέσεις αυτές συγκλίνουν σε κάποια συμπεράσματα όσον αφορά τις βελτιωτικές κινήσεις που πρέπει να γίνουν στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο. Το πρώτο θέμα αφορά την αντιμετώπιση του συστημικού κινδύνου. Κάθε πιστωτικό ίδρυμα συμβάλλει κατά διαφορετικό τρόπο στην εκδήλωση του συστημικού κινδύνου και η πρόταση είναι ότι η κεφαλαιακή επάρκεια θα πρέπει να συναρτάται με το μέγεθος αυτής της συμβολής. Η έκθεση της Γενεύης, για παράδειγμα, συνιστά ότι κάθε χώρα θα πρέπει να προσδιορίσει τις τράπεζες που παρουσιάζουν υψηλό συστημικό κίνδυνο. Σ' αυτές τις τράπεζες θα πρέπει να επιβληθούν αυξημένοι δείκτες κεφαλαιακής ανάλογα με το συστημικό κίνδυνο που παρουσιάζουν. Το θέμα βέβαια είναι πως εντοπίζεται η τράπεζα που συμβάλλει στο συστημικό κίνδυνο. Για παράδειγμα οι Saunders et al. (2009) συνιστούν τη χρήση του μεγέθους σε σχέση με το βαθμό διασύνδεσης με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα. Μία άλλη λύση είναι να βασιστούμε σε τεχνικές που ήδη χρησιμοποιούν οι τράπεζες για τη

μέτρηση του κινδύνου τους, π.χ. η έκθεση της Γενεύης υποστηρίζει την υιοθέτηση του CoVAR¹⁹ που είναι η εκτίμηση της Αξίας σε Κίνδυνο (Value at Risk) υπό τη συνθήκη ότι άλλα πιστωτικά ιδρύματα βρίσκονται σε δύσκολη θέση. Μια εναλλακτική επιλογή από την αύξηση της κεφαλαιακής βάσης θα ήταν τα πιστωτικά ιδρύματα να συμμετάσχουν σε μια ασφαλιστική πολιτική βάσει της οποίας θα πληρώνουν ένα ασφάλιστρο αλλά σε περιόδους κρίσης θα αναπληρώνεται η κεφαλαιακή τους βάση. Η πρόταση αυτή έχει αναπτυχθεί στο άρθρο των Kashyap, Rajan & Stein (2008) που υποστηρίζουν ότι κάθε τράπεζα θα πρέπει να επιλέξει, έναντι του συστημικού κινδύνου, ανάμεσα στη παρακράτηση ιδίων κεφαλαίων σαν ένα ποσοστό των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού της ή να αγοράσει ένα συμβόλαιο ασφάλισης βάσει του οποίου θα αποζημιώνεται σε περιπτώσεις κινδύνου. Ο αντίλογος βέβαια εδώ είναι ότι ο υπολογισμός του ασφαλίστρου δεν είναι εύκολη διαδικασία αλλά και ότι σε καταστάσεις κρίσεων όπως η σημερινή ο ρόλος του κράτους, σαν τελευταίου δανειστή, θα παραμείνει κρίσιμος δεδομένου ότι πάντα θα υπάρχει το ενδεχόμενο η αποζημίωση της ασφάλισης να μη καλύπτει τις ζημιές. Σ' αυτή τη περίπτωση θα παραμείνει το πρόβλημα του «ηθικού κινδύνου», δηλαδή οι τράπεζες να αναλαμβάνουν υψηλότερους κινδύνους διότι ξέρουν ότι στη χειρότερη περίπτωση θα παρέμβει το κράτος να τις διασώσει.

Το δεύτερο θέμα αφορά την ενίσχυση των φάσεων του χρηματιστηριακού / οικονομικού κύκλου που το υπάρχον καθεστώς δημιουργεί. Ένα σωστό θεσμικό πλαίσιο θα οδηγούσε τις τράπεζες να αυξάνουν τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας τις «καλές» περιόδους και να τις μειώνουν στις «άσχημες». Αυτό θα μπορούσε να εφαρμοστεί αν οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας συνδεθούν με το ρυθμό ανόδου της πιστωτικής επέκτασης κάθε τράπεζας ή με τους δείκτες μόχλευσης της σε σχέση πάντα με κάποιες τιμές που θα αντανakλούν τη μακροχρόνια ισορροπία τους.

Στο ίδιο θέμα εντάσσεται και η συζήτηση για τις αμοιβές των διευθυνόντων συμβούλων των τραπεζών οι οποίες θα πρέπει να συνδέονται με την επίτευξη μακροχρόνιων στόχων και όχι βραχυχρόνιων που οδηγούν στην ενδυνάμωση των πιστωτικών / χρηματιστηριακών κύκλων.

¹⁹ CoVAR, the value at risk (VAR) of the financial system conditional on institutions being in distress.

Τα δύο παραπάνω προβλήματα, του συστημικού κινδύνου και της προκυκλικότητας, σχετίζονται άρρηκτα με το πρόβλημα της ρευστότητας που αναδείχτηκε στη πρόσφατη κρίση. Η πρόσφατη κρίση έδειξε ότι περισσότερο επλήγησαν τα πιστωτικά ιδρύματα που είχαν βασιστεί σε βραχυχρόνιες πηγές χρηματοδότησης για να αποκτήσουν μακροχρόνιες, και χαμηλής ρευστότητας, θέσεις ενεργητικού. Σε ομαλές περιόδους τα πιστωτικά ιδρύματα μπορούν να απολαμβάνουν σημαντικά κέρδη από την διαφορά των αποδόσεων των μεγαλύτερης διάρκειας στοιχείων του ενεργητικού τους από εκείνες των μικρότερης διάρκειας στοιχείων των υποχρεώσεων τους. Αυτό εντείνει την πιστωτική επέκταση πιστωτικών ιδρυμάτων σε ομαλές περιόδους αλλά και έντονη πιστωτική συρρίκνωση περιόδους που τα βραχυχρόνια επιτόκια αυξάνουν. Επίσης, σε περιόδους κρίσης, όταν κόστος αναχρηματοδότησης των υποχρεώσεων αυξάνει, δημιουργούνται συνθήκες αδυναμίας εκπλήρωσης των υποχρεώσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων, που ανάλογα με το μέγεθος τους μπορούν να προκαλέσουν αύξηση του συστημικού κινδύνου. Οι παραπάνω προβληματισμοί έχουν οδηγήσει στην πρόταση οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας να συνδεθούν με το βαθμό απόκλισης της διάρκειας (duration) των στοιχείων του ενεργητικού από την αντίστοιχη διάρκεια των πηγών χρηματοδότησης τους.

Άλλα θέματα που έχουν αναφερθεί στις παραπάνω εκθέσεις αφορούν τη δικαιοδοσία για τον καθορισμό της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών που δραστηριοποιούνται σε περισσότερες της μιας χώρες. Στο σημερινό καθεστώς η δικαιοδοσία αυτή ανήκει στη χώρα της «μητρικής» επιχείρησης. Η επιτροπή της Γενεύης προτείνει η δικαιοδοσία να μεταφερθεί στη χώρα υποδοχής ώστε οι θυγατρικές /υποκαταστήματα να έχουν τη ίδια κεφαλαιακή επιβάρυνση με τις τράπεζες που συναγωνίζονται.

Επίσης έχει συζητηθεί στις παραπάνω εκθέσεις το θέμα που αφορά την εποπτεία των Hedge Funds και των ιδιωτικών κεφαλαίων. Οι επιχειρήσεις αυτές μπορεί να έχουν μικρό μέγεθος, όμως παρουσιάζουν υψηλό βαθμό διασύνδεσης με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού συστήματος και θα πρέπει να υπόκεινται στους ίδιους κανόνες περί κεφαλαιακής επάρκειας, όπως οι τράπεζες.

Όσον αφορά το θέμα της παρακολούθησης των κινδύνων στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος (macro-prudential regulation) συνιστάται από την επιτροπή Larosiere η ίδρυση ενός νέου εποπτικού οργάνου, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου (European Systemic Risk Council), που θα λειτουργεί κάτω από την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και σκοπό θα έχει τη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών σχετικών με τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και τη διαμόρφωση κατάλληλων μακροοικονομικών πολιτικών σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, όσον αφορά τον συντονισμό των αρμόδιων εποπτικών αρχών των διαφόρων κρατών μελών της ένωσης, προτείνει τη δημιουργία ενός νέου οργάνου, του Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας (European System of Financial Supervisors). Αντίστοιχα, στη συνάντηση της ομάδας G-20 τον Απρίλιο του 2009 αποφασίστηκε η ίδρυση ενός συντονιστικού οργάνου, του Συμβουλίου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Board), που θα αναλάβει το συντονισμό, σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, σε διεθνές επίπεδο των θεμάτων που άπτονται του ρυθμιστικού πλαισίου και της εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τη μυθολογία, η Κασσάνδρα ήταν θυγατέρα του Πριάμου και της Εκάβης. Η πανέμορφη Κασσάνδρα εθεωρείτο εμπνευσμένη προφήτισσα, δηλαδή μάντισσα, ισάξια της Πυθίας και της Σίβυλλας. Προφήτευε επερχόμενα δεινά, χωρίς όμως να γίνεται πιστευτή. Ωστόσο, η Κασσάνδρα προέβλεψε συγκλονιστικά συμβάντα και γι' αυτό η ιστορία την κατέταξε στις σημαντικότερες μάντισσες της αρχαιότητας. Η Κασσάνδρα προφήτευε το γεγονός του Τρωικού Πολέμου, το τραγικό τέλος του Έκτορα, την άλωση της Τροίας εξαιτίας του δούρειου ίππου, το φόνο του Αγαμέμνονος από την Κλυταιμνήστρα, κ.λπ. Αν και οι περισσότεροι χρησμοί της επαληθεύτηκαν από την έκβαση των γεγονότων, εντούτοις, όταν η Κασσάνδρα έλεγε τις μαντείες της, κανένας δεν την πίστευε.

Μετά το 1980 και όταν τα δημόσια οικονομικά της χώρας άρχισαν να παίρνουν την κατρακύλα, ορισμένοι οικονομικοί αναλυτές είχαν χαρακτηριστεί Κασσάνδρες. Οι προβλέψεις των Κασσάνδρων περί σταδιακής επιδείνωσης των δημόσιων οικονομικών δεν ήταν αρεστές στο κομματικό σύστημα εξουσίας. Όταν, κατά την περίοδο 1994-2002, οι τότε κυβερνώντες διατυμπάνιζαν ότι η Ελλάδα επέλυσε το δημοσιονομικό της πρόβλημα και γι' αυτό πέτυχε επάξια την είσοδό της στην Οικονομική Νομισματική Ένωση (ONE), υπήρχαν τότε μερικές Κασσάνδρες, που υποστήριζαν ότι τα δημοσιονομικά στοιχεία για τις κρατικές δαπάνες, το δημόσιο χρέος και τα διαχειριστικά ελλείμματα ήταν κάλπικα και η δήθεν δημοσιονομική προσαρμογή υπήρξε ένα μεγάλο ψέμα.

Ο εκτροχιασμός των δημόσιων οικονομικών της Ελλάδας άρχισε να εκδηλώνεται μετά τη δεκαετία του 1980 και ιδίως μετά τη δεκαετία του 1990. Ωστόσο, με την έκρηξη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, το τέταρτο τρίμηνο του 2007, η επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών της χώρας έλαβε τη μορφή χιονοστιβάδας, λόγω του τεράστιου κρατικού χρέους, της πτωτικής τάσης των εγχώριων αποταμιευτικών πόρων, της αισθητής μείωσης των φορολογικών εσόδων και των σοβαρών χρηματοοικονομικών προβλημάτων του εγχώριου τραπεζικού συστήματος. Το υπέρμετρο δημόσιο χρέος προκαλεί έντονους κλυδωνισμούς στη λειτουργία του

τραπεζοπιστωτικού συστήματος.

Το δημόσιο χρέος είναι σαν το λάστιχο. Όσο πιο πολύ το τραβάς τόσο πιο πολύ τεντώνει. Και κάποια στιγμή, δεν αντέχει, σπάει. Αυτό έκαναν οι ελληνικές κυβερνήσεις. Όλες. Άλλες λιγότερο, άλλες περισσότερο, και γι' αυτό σήμερα φθάνει τα 273,407 δισ. ευρώ και δύσκολα κάποιος της δανείζει. Είναι δηλαδή μεγαλύτερο από το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της χώρας, καθώς ανέρχεται στο 115,1% της αξίας όλων των προϊόντων και υπηρεσιών που παρήγαγε η χώρα το 2009, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Eurostat (Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία). Και θα μεγαλώνει τα επόμενα χρόνια τόσο ως απόλυτο νούμερο (μόνο οι τόκοι το αυξάνουν 6% ετησίως) όσο και ως ποσοστό επί του ΑΕΠ (δεδομένης της ύφεσης, που σημαίνει πτώση της οικονομικής δραστηριότητας). «Φούσκωσε», καθώς οι κυβερνήσεις εισέπρατταν λιγότερα και ξόδευαν περισσότερα από αυτά που προέβλεπαν όταν συνέτασσαν τους προϋπολογισμούς του κράτους. Οι κυβερνήσεις έκαναν και κάτι άλλο. Κρατούσαν «διπλά βιβλία», αναθεωρώντας εκ των υστέρων μία και δύο φορές το έλλειμμα και κατ' επέκταση το συνολικό χρέος. Με αυτό τον τρόπο διόγκωναν τη «μαύρη τρύπα», που αντιστοιχούσε στη θητεία της προηγούμενης κυβέρνησης και την «έκλειναν», μερικώς, στη διάρκεια της δικής τους. Η σύγκριση ευνοούσε πάντα την επόμενη κυβέρνηση, γιατί γινόταν με βάση την αναθεώρηση, δηλαδή ξεκινούσε από υψηλή βάση. Κάθε φορά που άλλαζε η κυβέρνηση, γινόταν το ίδιο. Και η χώρα έμπαινε σε φαύλο κύκλο. Η διόγκωση αποδείχθηκε ότι δεν γινόταν εικονικά. Οι απερχόμενες κυβερνήσεις πράγματι έκρυβαν έλλειμμα. Με αυτό τον τρόπο, οι πολιτικοί ξεγελούσαν τους ψηφοφόρους και τη Eurostat, που συχνά αδιαφορούσε για τις περίεργες αλλαγές και τα ελληνικά τρικ. Όμως το χρέος ανέβαινε. Επιπλέον, είχαν ανακαλύψει τρόπους μεταφοράς του στο απώτερο μέλλον (ίσως να ασπάζονταν το «ποιος ζει, ποιος πεθαίνει»), μέσω σύναψης συμφωνιών swaps (συμφωνία ανταλλαγής νομισμάτων, επιτοκίων κ.λπ.) με επενδυτικές τράπεζες. Και, τέλος, βρήκαν τρόπους να μεγαλώνουν το ΑΕΠ της χώρας, για να δείχνουν ότι το έλλειμμα ως ποσοστό είναι μικρότερο.

Για την εξέλιξη, όμως αυτή όλοι είναι υπεύθυνοι. Και αυτό γιατί η Ελλάδα δεν προχώρησε σ' έναν αυτοπεριορισμό *ex ante*, αλλά ακολούθησε μια οπορτουνιστική συμπεριφορά προσφεύγοντας σε δημόσιες δαπάνες κατά

πολύ υψηλότερες των δυνατοτήτων της οικονομίας με αποτέλεσμα τη δημιουργία υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων και τον εκτροχιασμό του δημόσιου χρέους. Ακολούθησε δημοσιονομικές πολιτικές που ενώ όλοι οι κανόνες προέβλεπαν ότι μπορεί να οδηγήσουν σε χρηματοοικονομική κατάρρευση, ιδιαίτερα στις περιόδους ύφεσης και καθοδικής πορείας του οικονομικού κύκλου, οι πολιτικοί γεμάτοι αλαζονεία ισχυριζόταν ότι όλα αυτά είναι προϊόν «σκοτεινών κύκλων» και «κέντρων συνωμοσίας» που απεργάζονται την καταστροφή της χώρας. Αγνόησαν, έτσι, ότι η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών απαιτεί όπως η παρούσα αξία των πρωτογενών κυβερνητικών ελλειμμάτων συν την αξία του τρέχοντος χρέους να είναι μηδέν. Αντιθέτως, μείνανε στο δικό τους μοντέλο των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και της επ' άπειρον αύξησης του δημόσιου χρέους. Τώρα, όμως, ήρθε η ώρα του λογαριασμού. Καλούνται να πληρώσουν το κόστος της οππορτουνιστικής αυτής πολιτικής με την επιβολή ενός σκληρού ευρωπαϊκού δημοσιονομικού πλαισίου και αντάλλαγμα τη διασφάλιση μιας μακροπρόθεσμης ρευστότητας για την ικανοποίηση των δανειακών αναγκών.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το θέμα της εργασίας αυτής, προέκυψε βάση των τελευταίων οικονομικών εξελίξεων που ταλανίζουν τη χώρα μας το τελευταίο διάστημα. Κατόπιν της ιστορικής επισκόπησης των οικονομικών θεμάτων που αφορούν την πορεία της χώρας μας ανά έτη, παρατηρούμε μία συνεχής αστάθεια στη δημοσιονομική πολιτική της Ελλάδας, που στάθηκαν μοιραία για τα οικονομικά της δρώμενα.

Ο πληθωρισμός ανεβαίνει ανεξέλεγκτα φτάνοντας στα επίπεδα του 20%+, το δημόσιο χρέος εκτοξεύεται το 1989-1990 μέχρι στο 100%+ του ΑΕΠ ενώ οι κρατικές δαπάνες δεν έχουν κανένα αναπτυξιακό όραμα και τα ελλείμματα φτάνουν επίσης το 20%. Από τα περίπου 680 δις δρχ. χρέους το 1980 φτάσαμε το 1990 στα περίπου 11 τρις δρχ. Για να το καταλάβουμε αυτό το νούμερο- εννοιολογικά - θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα 11 τρις που χρωστούσαμε το 1990 είναι σήμερα 32 δις ευρώ. Δηλαδή αν αφαιρέσουμε πληθωρισμό, ανάπτυξη, ΑΕΠ κτλ. το χρέος από το 1990 μέχρι σήμερα υπερ10πλασιάστηκε σε απόλυτους αριθμούς. Αυτό ενδεικτικά καθώς το χρέος πάντοτε πρέπει να μετριέται σε σχέση με το ΑΕΠ σύμφωνα με τη συνθήκη του Μάαστριχτ. Οπότε από το 1980 έως σήμερα το χρέος αυξήθηκε κατά 200 φορές φτάνοντας σήμερα τα περίπου 350 δις ευρώ.

Αργότερα, η ύφεση της παγκόσμιας οικονομίας μας φρέναρε αρχικώς. Όμως, μετά από το 2003 που η ανάπτυξη επανήλθε διεθνώς οι δικές μας αδυναμίες άρχισαν να βαραίνουν τις πλάτες μας.

Συνεπώς, αργά και σταθερά η έλλειψη ανταγωνιστικότητας, το αυξημένο δημόσιο χρέος, η μειωμένη παραγωγικότητα σε σχέση με τον διεθνή ανταγωνισμό, τα μεγάλα ελλείμματα λόγω "κοινωνικών" παροχών και ολυμπιακών αγώνων, η νέα οικονομική κρίση που άρχισε να φαίνεται ήδη από το 2007 συν η γενικευμένη αδράνεια της κυβέρνησης έφεραν την οικονομία σε νέο γκρεμό. Αυτή είναι πάνω από όλα η ατυχία των Ελλήνων. Ότι δηλαδή έχουν να επιλέξουν ακόμη μόνο ανάμεσα στα ίδια παλιά κόμματα, τα οποία είναι φύσει αντίθετα στις πραγματικές μεταρρυθμίσεις. Μακάριοι λοιπόν οι πτωχοί τω πνεύματι, που έχουν εναποθέσει τις ελπίδες τους στον Κύριο, ειδικά όταν αυτός, είναι έξω από εδώ.(!)

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bagwell L. S., 1991, Share Repurchase and Takeover Deterrence, RAND Journal of Economics, 22, 72-88.

Bagwell L. S., 1992, Dutch Auction Repurchase: An Analysis of Shareholder Heterogeneity. Journal of Finance, 47, 71-105.

Bagwell L. S. and J. B. Shoven, 1988, Share Repurchases and Acquisitions: An Analysis of Which Firms Participate. In Alan J. Auerbach (ed.), Corporate Takeover: Causes and Consequences, Chicago. University of Chicago Press.

Bajaj M. and A. Vijh, 1990, Dividend Clienteles and the Information Content of Dividend Changes, Journal of Financial Economics, 26, 193-219.

Barth M. and R. Kasznik, 1999, Share Repurchases and Intangible Assets, Journal of Accounting and Economics, 28, 211-41.

Brav A., J. Graham. C. R. Harvey, and R. Michaely, 2005. Payout Policy in the 21st Century, Journal of Financial Economics, 77, 483-527.

Brown D. T. and M. D. Ryngaert, 1991, The Determinants of Tendering Rates in Interfirm and Self-tender Offers, Journal of Business, 65, 529-56.

Comment R. and G. A. Jarrell, 1991, The Relative Signaling Power of Dutch-Auction and Fixed-price Self-tender Offers and Open-market Share Repurchases, Journal of Finance, 46, 1243-71.

Cook D.L. Krigman and C. Leach, 2004. On the Timing and Execution of Open Market Repurchases, Review of Financial Studies, 17, 463-98.

Dann L., 1981, Common Stock Repurchases: An Analysis of Returns to Bondholders and Stockholders, *Journal of Financial Economics*, 9, 113-38.

Denis David. Diane Denis and A. Sarin, 1994, Information Content of Dividend Changes: Cash Flow, Signaling, Overinvestment, and Dividend Clienteles, *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 29, 567-87.

Ditlmar A., 2000, Why Do Firms Repurchase Stock? , *Journal of Business*, 73, 331-55.

Bastcrbrook F., 1984, Two Agency-cost Explanations of Dividends, *American Economic Review*, 74, 650-59.

Fenn G. W., and N. Liang, 2001, Corporate Payout Policy and Managerial Stock Incentives. *Journal of Financial Economics*, 60. 45-72.

Grullon G., and D. Ikenberry, 2000, The Information Content of Share Repurchase Programs, *Journal of Finance*, 13, 31-51.

Henock L., and H. White, 2007, Do Managers Intentionally use Repurchase Tender Offers to Signal Private Information? Evidence From Firm Financial Reporting Behavior, *Journal of Financial Economics*, 85. 205-33.

Ikenberry D., J. Lakonishok and T. Vermaelen, 2000, Share Repurchases in Canada: Performance and Strategic Trading. *Journal of Finance*, 54, 2373-97.

Jun S., M. Jung, and R. Walking, 2009. Share Repurchase, Executive Options and Wealth Changes to Stockholders and Bondholders. *Journal of Corporate Finance*, 15, 212-29.

Kahlc K., 2002. When a Share Buyback Isn't a Buyback: Open Market Repurchases and Employee Options, *Journal of Financial Economics*, 63, 235-61.

Kaplan S. and D. Reishus, 1990, Outside Directorships and Corporate Performance, Journal of Financial Economics. 27, 389-410.

Lakonishok J. and T. Vermaelen, 1990, Anomalous Price Behavior Around Repurchase Tender Offers. Journal of Finance, 45, 455-77.

Rau P. and T. Vermaelen, 2002, Regulation, Taxes and Share Repurchases in the U.K., Journal of Business, 75. 245-82.

Skinner D. J., 2008, The Evolving Relation Between Earnings, Dividends, and Stock Repurchases, Journal of Financial Economics, 87. 582-609.

Stephens C. P., and M. J. Weisbach, 1998, Actual Share Reacquisitions in Open-market Repurchase Programs. Journal of Finance, 53, 313-34.

Vermaelen T., 1981. Common Stock Repurchases and Market Signaling: An Empirical Study, Journal of Financial Economics, 9,139-83.

ΞΕΝΗ ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Wikipedia http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

Investopedia <http://www.investopedia.com/#axzz1oV1Ru65Q>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αργεΐτης Γ. (2002), Παγκοσμιοποίηση ΟΝΕ και Οικονομική Προσαρμογή Η περίπτωση της Ελλάδας, εκδόσεις Τυπωθήτω

Δημόπουλος Γ.- Μπαλτάς Ν.- Χασσίδ (2001), Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές σπουδές, τόμος Β' Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές, εκδόσεις Ι.Σιδερής

De Grauwe P. (2007), Τα οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης, εκδόσεις Παπαζήση

Θαλασσινός Ε. και Θ.Β. Σταματόπουλος (1998), Διεθνή Οικονομικά, εκδόσεις Α. Σταμούλης

Καζάκος Π., (2002), «Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά. Οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα 1944-2000» Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη.

Λεβεντάκης Ι.Α. (2003), Διεθνής Μακροοικονομική και Χρηματοοικονομική, εκδόσεις Αθ. Σταμούλης

Λιαργκόβας Π., (1992), «Σταθεροποιητικά προγράμματα: η εμπειρία της Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών». Κείμενο εργασίας ΕΚΕΜ, 13/92, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών.

Μούσης Ν. (2000), Εγχειρίδιο Ευρωπαϊκής Πολιτικής, εκδόσεις Παπαζήση

Παπαδήμος Λ., (2000), «Από τη Δραχμή στο Ευρώ» Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, τ.15, Ιούλιος, σ. 7-14.

Στουρνάρας Ι., (2004), «Η Ένταξη της Δραχμής στη Ζώνη του Ευρώ και οι Προκλήσεις για το μέλλον» στο «Η Ένταξη στην ΟΝΕ και οι Προκλήσεις του Μέλλοντος», Αθήνα, εκδόσεις Καστανιώτης.

4397

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 212

17 Δεκεμβρίου 2010

ΝΟΜΟΣ ΥΠ ΑΡΙΘ. 3899

Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του προγράμματος
στήριξης της ελληνικής οικονομίας

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδωμε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Άρθρο 1

Επέκταση πεδίου εφαρμογής του ν. 3429/2005

1α. Το άρθρο 19 του ν. 3429/2005 (ΦΕΚ 314 Α') αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 19

Κατάργηση εξαιρέσεων, επέκταση πεδίου εφαρμογής

Στο πεδίο εφαρμογής του Κεφαλαίου Α' του νόμου αυτού, υπάγονται οι δημόσιες επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως αν έχουν εξαιρεθεί από τις ισχύουσες κάθε φορά διατάξεις για τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, καθώς και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που υπάγονται στη Γενική Κυβέρνηση σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 18 του ν. 2362/1995 (ΦΕΚ 247 Α') με εξαίρεση το Ταμείο του ν. 3864/2010 (ΦΕΚ 119 Α') και τις εταιρείες στις οποίες το Δημόσιο αν και πλειοψηφών μέτοχος, δεν ασκεί τη διοίκηση και διαχείρισή τους.»

β. Οι κοινές υπουργικές αποφάσεις που έχουν εκδοθεί κατ'εξουσιοδότηση του άρθρου 19 του ν. 3429/2005, όπως ίσχυε πριν την αντικατάστασή του με τις διατάξεις της προηγούμενης περίπτωσης, καταργούνται.

2. Στην παρ. 2 του άρθρου 7 του ν. 3429/2005 προστίθεται τριμηνιαία ως εξής:

«ε) τριμηνιαίες οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης, ελεγμένες από ορκωτό ελεγκτή - λογιστή, ανεξάρτητα από τον ετήσιο κύκλο εργασιών, που υποβάλλονται στην Ειδική Γραμματεία Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών μέσα σε ένα μήνα από τη λήξη της τριμηνιαίας περιόδου.»

3. Στο τέλος της παρ. 2 του άρθρου 78 του ν. 2362/1995 (ΦΕΚ 247 Α') προστίθενται εδάφια ως εξής:

«Με όμοια απόφαση καθορίζονται οι κυρώσεις οι οποίες επιβάλλονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών σε βάρος των φορέων που δεν τηρούν την υποχρέωση του πρώτου εδαφίου και τις οδηγίες και εγκυκλίους του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου αυτής. Μεταξύ των κυρώσεων που μπορεί να επιβληθούν είναι και η διακοπή της χρηματοδότησης ή της επιχορήγησης του φορέα.»

4. Τα άρθρα 15 έως και 21 του ν. 3891/2010 (ΦΕΚ 188 Α') εφαρμόζονται αναλόγως και στα Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα Ανώνυμη Βιομηχανική και Εμπορική Εταιρεία (ΕΑΣ ΑΒ.Ε.Ε.).

Άρθρο 2

Αναπροσαρμογή αποδοχών εργαζομένων
σε δημόσιες επιχειρήσεις και ΝΠ.Δ.
που υπάγονται στη Γενική Κυβέρνηση

Στο τέλος του άρθρου τρίτου του ν. 3845/2010 (ΦΕΚ 65 Α') προστίθενται παράγραφοι ως εξής:

«17. Οι πάσης φύσεως αποδοχές, επιδόματα, αποζημιώσεις και αμοιβές γενικά, καθώς και τα με οποιαδήποτε άλλη ονομασία οριζόμενα και από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη ή ρήτρα ή όρο συλλογικής σύμβασης εργασίας, διαιτητική απόφαση ή με σύμβαση εργασίας ή συμφωνία προβλεπόμενα, που καταβάλλονται στους απασχολούμενους με οποιαδήποτε σχέση εργασίας, καθώς και στους απασχολούμενους με σύμβαση έμμεσης εντολής, των φορέων που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του Κεφαλαίου Α' του ν. 3429/2005, όπως τροποποιείται και ισχύει κατά την έναρξη ισχύος της παραγράφου αυτής, απαγορεύεται από 1.1.2011 να υπερβαίνουν κατά μήνα, απολογιζόμενες σε δωδεκάμηνη βάση, το ποσό των τεσσάρων χιλιάδων (4.000) ευρώ.

Για την εφαρμογή του ορίου του προηγούμενου εδαφίου, λαμβάνονται υπόψη οι πάσης φύσεως αποδοχές και πρόσθετες αμοιβές ή απολαβές ή αποζημιώσεις, όπως διαμορφώνονται μετά την εφαρμογή των επόμενων παραγράφων.

Το δεύτερο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 3833/2010 εφαρμόζεται αναλόγως και για τον υπολογισμό του ορίου της παρούσας παραγράφου.

Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομικών και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού, μετά από εισήγηση της Ειδικής Γραμματείας Δ.Ε.Κ.Ο. επιτρέπεται υπέρβαση

του ορίου που καθορίζεται στο πρώτο εδάφιο, ανάλογα με τα ειδικά προσόντα ή τις ειδικές συνθήκες απασχόλησης και τη θέση ιδιαίτερης ευθύνης στην οποία υπηρετούν, σε στελέχη των ανωτέρω φορέων και μέχρι του ορίου της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 3833/2010 (ΦΕΚ 40 Α').

Για το ανώτατο όριο αποδοχών και πρόσθετων παροχών του Προέδρου ή Διοικητή ή Διευθύνοντος Συμβούλου των φορέων, έχουν εφαρμογή οι διατάξεις των παραγράφων 1, 2 και 3 του άρθρου 2 του ν. 3833/2010.

18. Οι πάσης φύσεως αποδοχές επιδόματα, αποζημιώσεις και αμοιβές γενικά, καθώς και τα με οποιαδήποτε άλλη ονομασία οριζόμενα και από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη ή ρήτρα ή όρο συλλογικής σύμβασης εργασίας, διαιτητική απόφαση ή με σύμβαση εργασίας ή συμφωνία προβλεπόμενα, που καταβάλλονται στους απασχολούμενους με οποιαδήποτε σχέση εργασίας, καθώς και στους απασχολούμενους με σύμβαση έμμεσης εντολής, των φορέων που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του Κεφαλαίου Α' του ν. 3429/2005, όπως τροποποιείται και ισχύει κατά την έναρξη ισχύος της παραγράφου αυτής, μειώνονται από 1.1.2011, κατά ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%).

Από τη μείωση του προηγούμενου εδαφίου εξαιρούνται τα επιδόματα που συνδέονται με την οικογενειακή κατάσταση, καθώς και με το ανθυγιεινό ή επικίνδυνο της εργασίας.

Εξαιρούνται επίσης, τα επιδόματα εορτών Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας, εφόσον τα επιδόματα αυτά έχουν καθορισθεί σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 6 του άρθρου αυτού.

Η μείωση του πρώτου εδαφίου διενεργείται εφόσον οι πάσης φύσεως αποδοχές, επιδόματα, αποζημιώσεις και αμοιβές, συμπεριλαμβανομένων και των επιδομάτων που εξαιρούνται κατά τα οριζόμενα στα δύο προηγούμενα εδάφια, υπερβαίνουν κατά μήνα, υπολογιζόμενες σε δωδεκάμηνη βάση, τα χιλία οκτακόσια (1.800) ευρώ.

Αν με την εφαρμογή της διατάξεως του πρώτου εδαφίου οι πάσης φύσεως αποδοχές, επιδόματα, αποζημιώσεις ή αμοιβές γενικά, υπολείπονται του ορίου του προηγούμενου εδαφίου, η μείωση περιορίζεται στο όριο των χιλίων οκτακοσίων (1.800) ευρώ.

19. Το σύνολο των μειώσεων που επέρχεται με την εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 17 και 18 δεν επιτρέπεται να υπερβεί κατά μήνα, υπολογιζόμενο σε δωδεκάμηνη βάση, το είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) των πάσης φύσεως αποδοχών, επιδομάτων, αποζημιώσεων και αμοιβών γενικά που θα καταβάλλονταν μηνιαίως, υπολογιζόμενες σε δωδεκάμηνη βάση, χωρίς την εφαρμογή των διατάξεων αυτών. Αν οι μειώσεις υπερβαίνουν το ποσοστό αυτό, το όριο του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 17 αυξάνεται μέχρι του ποσοστού αυτού.

20. Στους φορείς που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του Κεφαλαίου Α' του ν. 3429/2005, όπως τροποποιείται και ισχύει κατά την έναρξη ισχύος της παραγράφου αυτής, το σύνολο των καταβαλλόμενων σε ετήσια βάση πάσης φύσεως αμοιβών για υπερωριακή εργασία, υπερεργασία, εκτός έδρας μετακίνηση και οδοιπορικά, καθώς και για εργασία κατά τις Κυριακές και εξαιρέσιμες ημέρες, απαγορεύεται σε επίπεδο φορέα να υπερβαίνει σε ποσοστό, το δέκα τοις εκατό (10%) των πάσης φύσεως αποδοχών, επιδομάτων, αποζημιώσεων και αμοιβών γενικά, που καταβάλλονται σε ετήσια βάση, όπως αυτές

διαμορφώνονται μετά την εφαρμογή των προηγούμενων παραγράφων.

21. Οι διατάξεις των παραγράφων 17 έως και 20 κατ'ελάχιστον κάθε γενικής ή ειδικής διάταξης ή ρήτρας ή όρου συλλογικής ή κλαδικής ή επιχειρησιακής σύμβασης εργασίας, διαιτητικής απόφασης ή ατομικής σύμβασης εργασίας ή συμφωνίας. Κάθε γενική ή ειδική διάταξη ή ρήτρα ή όρος συλλογικής ή κλαδικής ή επιχειρησιακής σύμβασης εργασίας ή συμφωνίας που καθορίζει αποδοχές και πρόσθετες αμοιβές ή απολαβές οι οποίες υπερβαίνουν τα ανώτατα όρια που ορίζονται στις παραγράφους 17 και 19, καταργείται. Αποδοχές, πρόσθετες αμοιβές ή απολαβές που υπερβαίνουν τα ανώτατα όρια αυτά αναπροσαρμόζονται αυτοδίκαια στο αντίστοιχο όριο.

22. Όσοι από 1.1.2010 έχουν μεταταχθεί ή μεταφερθεί, καθώς και όσοι μετατάσσονται ή μεταφέρονται εφεξής, με οποιαδήποτε σχέση εργασίας από οποιονδήποτε φορέα του δημόσιου τομέα, σε άλλο φορέα του δημόσιου τομέα, δικαιοούνται μόνον το σύνολο των αποδοχών της θέσης στην οποία μετατάσσονται ή μεταφέρονται, χωρίς να διατηρούν ως προσωπική διαφορά τυχόν επιπλέον αποδοχές που ελάμβαναν στο φορέα από τον οποίο μετατάχθηκαν ή μεταφέρθηκαν. Κάθε γενική ή ειδική διάταξη που ρυθμίζει διαφορετικά το θέμα αυτό καταργείται. Αποδοχές που έχουν καταβληθεί ως προσωπική διαφορά μέχρι την έναρξη ισχύος της παραγράφου αυτής δεν αναζητούνται.

Ως δημόσιος τομέας για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής, νοείται αυτός που ορίζεται στην περίπτωση 1 του άρθρου 1B του ν. 2362/1995, συμπεριλαμβανομένων και των Ν.Π.Ι.Δ. που ελέγχονται και χρηματοδοτούνται κυρίως, από Ο.Τ.Α. και Ο.Κ.Α. Η ισχύς της παραγράφου αυτής αρχίζει από 1.1.2011.

Άρθρο 3

Εισοδηματική πολιτική έτους 2011 και ρυθμίσεις για τον περιορισμό των προσλήψεων στους κρατικούς φορείς

1. Στο άρθρο 3 του ν. 3833/2010 (ΦΕΚ 40 Α'), προστίθεται παράγραφος 6 ως εξής:

«6. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων για την εισοδηματική πολιτική του έτους 2010 εφαρμόζονται και για την εισοδηματική πολιτική του έτους 2011».

2. Στους φορείς που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του Κεφαλαίου Α' του ν. 3429/2005, όπως τροποποιήθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 3 του παρόντος, ως συνολικές αποδοχές για την εφαρμογή της προηγούμενης παραγράφου λογίζονται οι συνολικές αποδοχές που καταβάλλονται κατά τη δημοσίευση του παρόντος, όπως αντιστοιχούν με την εφαρμογή των διατάξεων του προηγούμενου άρθρου.

3. Η παράβαση των διατάξεων του προηγούμενου άρθρου, καθώς και των προηγούμενων παραγράφων του άρθρου αυτού, συνιστά σπουδαίο λόγο:

α) καταγγελίας της σύμβασης του Διευθύνοντος Συμβούλου με το φορέα και β) λήξεως της θητείας του Προέδρου, Αντιπροέδρου και των μελών Δ.Σ. του φορέα.

Η καταγγελία της σύμβασης και η λήξη της θητείας διενεργείται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, μετά από εισήγηση της Ειδικής Γραμματείας ΔΕΚΟ, αζημίως για το φορέα.

4α. Το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 11 του ν. 3833/2010 καταργείται.

β. Η παράγραφος 2 του άρθρου 11 του ν. 3833/2010 αντικαθίσταται ως εξής:

«2. Ειδικά στους κρατικούς φορείς του δημόσιου τομέα, των περιπτώσεων α' και β' της παραγράφου 6 του άρθρου 1 του ν. 1256/1982 (ΦΕΚ 65 Α'), για τον υπολογισμό του λόγου της προηγούμενης παραγράφου, συνυπολογίζονται στις προσλήψεις και οι τυχόν μεταφορές και εντάξεις προσωπικού ιδιωτικού δικαίου από τους φορείς των περιπτώσεων στ' έως και θ' της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 2190/1994 με εξαίρεση τις μεταφορές προσωπικού που προβλέπονται στις διατάξεις του ν. 3852/2010 (ΦΕΚ 87 Α').»

γ. Η παρ. 3 του άρθρου 11 του ν. 3833/2010 καταργείται και οι επόμενες παράγραφοι αναριθμούνται.

δ. Το πρώτο εδάφιο της παρ. 6 του άρθρου 11 του ν. 3833/2010, όπως αναρτηθήκε από την προηγούμενη περίπτωση, αντικαθίσταται ως εξής:

«Οι εγκρίσεις πρόσληψης προσωπικού με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου και οι συμβάσεις μίσθωσης έργου για το έτος 2011 περιορίζονται κατά δεκαπέντε τοις εκατό (15%) σε σχέση με τις αντίστοιχες εγκρίσεις του έτους 2010.»

Άρθρο 4

Τροποποιήσεις του Κώδικα Φ.Π.Α. και των νόμων 3845/2010 και 3888/2010

1. Το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 21 του Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Κώδικα Φ.Π.Α.), ο οποίος κυρώθηκε με το ν. 2859/2000 (ΦΕΚ 248 Α'), αντικαθίσταται και προστίθεται και νέο τρίτο εδάφιο ως εξής:

«Κατ' εξαίρεση, για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα ΙΙΙ του παρόντος, ο συντελεστής του φόρου ορίζεται σε δεκατρία τοις εκατό (13%).»

Για τα αγαθά και τις υπηρεσίες για τα οποία υπάρχει ειδική πρόβλεψη στο Παράρτημα ΙΙΙ του παρόντος, ο συντελεστής του φόρου μειώνεται κατά πενήντα τοις εκατό (50%).»

2. Ο τίτλος του Παραρτήματος ΙΙΙ του Κώδικα Φ.Π.Α. αντικαθίσταται ως εξής:

«ΑΓΑΘΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΥΠΑΓΟΝΤΑΙ ΣΕ ΜΕΙΩΜΕΝΟ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ (δευτερο και τρίτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 21).»

3. Στο τέλος της περίπτωσης 36 του Κεφαλαίου Α. ΑΓΑΘΑ του Παραρτήματος ΙΙΙ, προστίθεται εδάφιο ως εξής:

«Προκειμένου για τα φάρμακα για την ιατρική του ανθρώπου των δασμολογικών κλάσεων 3003 και 3004 και τα βιβλία για την ιατρική του ανθρώπου της δασμολογικής κλάσης 3002, ο συντελεστής του φόρου μειώνεται κατά 50%.»

4. Το τελευταίο εδάφιο της περίπτωσης 43 του Κεφαλαίου Α. ΑΓΑΘΑ του Παραρτήματος ΙΙΙ αντικαθίσταται ως εξής:

«Προκειμένου για τα βιβλία της δασμολογικής κλάσης 4901, τα βιβλία με εικόνες για παιδιά της δασμολογικής κλάσης 4903 και τις εφημερίδες και περιοδικές εκδόσεις της δασμολογικής κλάσης 4902, ο συντελεστής του φόρου μειώνεται κατά 50%.»

5. Στο τέλος της περίπτωσης 5 του Κεφαλαίου Β. Υπηρεσίες του Παραρτήματος ΙΙΙ προστίθεται νέο εδάφιο ως εξής:

«Για τις υπηρεσίες της περίπτωσης αυτής, ο συντελεστής του φόρου μειώνεται κατά 50%.»

6. Στο τέλος της παραγράφου 12 του άρθρου πέμπτου του ν. 3845/2010 (ΦΕΚ 65 Α'), προστίθεται εδάφιο ως εξής:

«Η ισχύς των διατάξεων της παραγράφου αυτής αρχίζει από 1.1.2012.»

7. Το δεύτερο εδάφιο της παρ. 7 του άρθρου 12 του ν. 3888/2010 (ΦΕΚ 175 Α') καταργείται.

Άρθρο 5

Τροποποιήσεις του Εθνικού Τελωνειακού Κώδικα

1. Η περίπτωση α' της παρ. 2 του άρθρου 73 του ν. 2960/2001 (ΦΕΚ 265 Α') αντικαθίσταται ως εξής:

«α) για την εφαρμογή των παραπάνω περιπτώσεων ζ' για το πετρέλαιο εσωτερικής καύσης (DIESEL) και ια' για το φωτιστικό πετρέλαιο (κηροζίνη), που χρησιμοποιούνται ως καύσιμα θέρμανσης για τη χρονική περίοδο από τη 15η Οκτωβρίου μέχρι και την 30ή Απριλίου κάθε έτους, ο συντελεστής του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης (ΕΦΚ.) ορίζεται σε είκοσι ένα (21) ευρώ το χιλιόλιτρο.

Στην περίπτωση που οι παραπάνω ημερομηνίες συμπίπτουν με μη εργάσιμες ημέρες, ως ημερομηνία λαμβάνεται η προηγούμενη εργάσιμη για την έναρξη και η επόμενη εργάσιμη για τη λήξη.

1. Ειδικά το πετρέλαιο εσωτερικής καύσης (DIESEL) της περίπτωσης ζ' της παραγράφου 1 τίθεται σε ανάληψη, διακινείται και διατίθεται από επιτηδευματίες που εντάσσονται σε Μητρώο Διακινητών Πετρελαίου Θέρμανσης (ΔΙΠΕΘΕ), με την εξαίρεση της περίπτωσης των Ενόπλων Δυνάμεων για τις οποίες δεν υπάρχει υποχρέωση ένταξης τους στο Μητρώο ΔΙΠΕΘΕ.

2. Τα μέλη του Μητρώου ΔΙΠΕΘΕ υποχρεούνται να καταχωρούν με ακρίβεια εντός 14 ημερών στο Πληροφοριακό Σύστημα Παρακολούθησης Πετρελαίου Θέρμανσης που τηρείται στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών, όλες τις συναλλαγές του πετρελαίου εσωτερικής καύσης (DIESEL) θέρμανσης που πραγματοποιούν σε όλα τα στάδια, αρχής γενομένης από την κατάθεση στην Τελωνειακή Αρχή της Δήλωσης Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης (ΔΕΦΚ.), μέχρι και την τελική κατανάλωση.

Με αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών καθορίζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις και οι διαδικασίες ένταξης των ενδιαφερόμενων επιτηδευματιών στο μητρώο ΔΙΠΕΘΕ, ο τρόπος ελέγχου μέσω του ανωτέρω Πληροφοριακού Συστήματος της νόμιμης χρήσης του πετρελαίου θέρμανσης, οι υπηρεσίες ελέγχου, καθώς και η διαδικασία για την παραλαβή πετρελαίου θέρμανσης από πρόσωπα που δεν είναι συνδεδεμένα με το δίκτυο της ΔΕΗ και οι ανάγκες σε ηλεκτρική ενέργεια καλύπτονται από Αυτόνομους Σταθμούς Ενέργειας.»

2. Η παρ. 5 του άρθρου 109 του ν. 2960/2001 αντικαθίσταται ως εξής:

«5. Με τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης (ΕΦΚ.) βεβαιώνεται και εισπράττεται κατά την ίδια χρονική στιγμή ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.), καθώς και κάθε άλλη σχετική επιβάρυνση.

Κατ' εξαίρεση, προκειμένου για την αιθυλική αλκοόλη, ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) θα εισπράττεται

το αργότερο μέχρι την 25η του επόμενου μήνα από το μήνα εξόδου αυτής από το καθεστώς αναστολής.

Οι εγκεκριμένοι αποθηκευτές πετρελαιοειδών προϊόντων, αλκοόλης, αλκοολούχων ποτών, καθώς και οι εγκεκριμένοι αποθηκευτές εγγεγραμμένοι παραλήπτες, εκτός των περιστασιακά εγγεγραμμένων παραληπτών κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 113 και οι εισαγωγείς βιομηχανοποιημένων καπνών, ασκούν το δικαίωμα έκπτωσης του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) των εισροών τους με την κατάθεση του παραστατικού εγγράφου ή κατά την εκκαθάριση των φόρων που γίνεται με την κατάσταση φορολογίας βιομηχανοποιημένων καπνών αντίστοιχα με βάση τα δικαιολογητικά δαπανών που κατέχουν αυτοί κατά το χρόνο της κατάθεσης του παραστατικού εγγράφου ή της εκκαθάρισης των φόρων κατά περίπτωση.

Το δικαίωμα έκπτωσης του Φ.Π.Α., όπως αυτό προβλέπεται ανωτέρω, ασκούν και τα πρόσωπα που δραστηριοποιούνται αποκλειστικά στην παραγωγή, εξόρυξη, εισαγωγή και διάθεση λιθάνθρακα, λιγνίτη και οπτάνθρακα των δασμολογικών κλάσεων 2701, 2702 και 2704.

3. Η παρ. 6 του άρθρου 109 του ν. 2960/2001 καταργείται και οι παράγραφοι 7 και 8 του ιδίου άρθρου αναριθμούνται αντίστοιχα σε 6 και 7.

4. Στο άρθρο 147 του ν. 2960/2001, προστίθεται παράγραφος 9, ως εξής:

«9. Σε περίπτωση μη καταχώρισης ή εκπρόθεσμης καταχώρισης ή ανακρίβους καταχώρισης των συναλλαγών πετρελαίου θέρμανσης στο Πληροφοριακό Σύστημα Παρακολούθησης Πετρελαίου Θέρμανσης, εντός της, κατά το άρθρο 73 παράγραφος 2 περίπτωση α' του παρόντος νόμου, περιόδου, επιφυλασσομένων των περιλαμβανομένων διατάξεων, επιβάλλεται πρόστιμο ισόποσο με το πενταπλάσιο της διαφοράς των συντελεστών του ΕΦΚ, μεταξύ πετρελαίου κίνησης και θέρμανσης, υπολογιζόμενης επί της ποσότητας που αφορούν οι ανωτέρω πράξεις ή παραλείψεις.

Σε περίπτωση που οι ως άνω πράξεις ή παραλείψεις διαπραχθούν από το ίδιο μέλος ΔΙΠΕΘΕ δεύτερη φορά, το μέλος αυτό διαγράφεται από το μητρώο ΔΙΠΕΘΕ.»

5. α) Στο α' εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 22 του ν. 3634/2008 (ΦΕΚ 9 Α'), οι λέξεις «για το οποίο χορηγείται επιστροφή του φόρου αυτού» διαγράφονται.

β) Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 22 του ν. 3634/2008 (ΦΕΚ 9 Α') διαγράφεται.

6. Η παράγραφος 7 του άρθρου 20 του Κ.Β.Σ. (π.δ. 186/1992, ΦΕΚ 84 Α') καταργείται.

7. Οι περιπτώσεις ιγ', ιδ' και ιε' της παραγράφου 8 και το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 9 του άρθρου 5 του ν. 2523/1997 (ΦΕΚ 179 Α') καταργούνται.

8. Οι εκκρεμείς συναλλαγές πετρελαίου θέρμανσης των περιόδων 15.2.2008 μέχρι 15.5.2008, από 15.10.2008 μέχρι 15.5.2009, από 15.10.2009 μέχρι 15.5.2010 και από 15.10.2010 μέχρι 31.12.2010 τακτοποιούνται με τις διατάξεις που ίσχυαν πριν την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού.

Άρθρο 6

Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2010/12/ΕΕ του Συμβουλίου της 16ης Φεβρουαρίου 2010 (ΕΕ L 50/27.2.2010)

Στο ν. 2960/2001 (ΦΕΚ 265 Α') επέρχονται οι ακόλουθες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις:

1. Η περίπτωση β' του άρθρου 94 αντικαθίσταται ως ακολούθως:

«β) τα πούρα και τα πουράκια.»

2. Το άρθρο 95 αντικαθίσταται ως ακολούθως:

Άρθρο 95

Έννοια βιομηχανοποιημένων καπνών

1. Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος Κώδικα θεωρούνται:

Α. Τσιγάρα:

α) Οι κύλινδροι καπνού που μπορούν να καπνίζονται ως έχουν και οι οποίοι δεν είναι πούρα ή πουράκια.

β) Οι κύλινδροι καπνού, οι οποίοι με απλό μη βιομηχανικό χειρισμό γλιστρούν μέσα σε σωλήνες τσιγάρων.

γ) Οι κύλινδροι καπνού, οι οποίοι με απλό μη βιομηχανικό χειρισμό περιτυλίγονται σε τσιγαρόχαρτα.

Β. Πούρα ή πουράκια:

α) Οι κύλινδροι καπνού με εξωτερικό περιβλήμα από φυσικό καπνό.

β) Οι κύλινδροι καπνού με τεμαχισμένο μείγμα καπνού και με εξωτερικό περιτύλιγμα στο σύνθηρες χρώμα του πούρου, από ανασυσταθέντα καπνό, που καλύπτει πλήρως το προϊόν και όπου χρειάζεται και το φίλτρο, όχι όμως και το επιστόμιο στην περίπτωση προϊόντων με επιστόμιο, όπου το βάρος ανά μονάδα μη περιλαμβανομένου του φίλτρου ή του επιστομίου, δεν είναι μικρότερο από 2,3 γραμμάρια ούτε μεγαλύτερο από 10 γραμμάρια και η περίμετρος στο ένα τρίτο τουλάχιστον του μήκους δεν είναι μικρότερη από 34 χιλιοστά.

Τα προϊόντα των παραπάνω περιπτώσεων θεωρούνται πούρα ή πουράκια αν μπορούν και προσορρίζονται αποκλειστικά να καπνίζονται ως έχουν, δεδομένων των χαρακτηριστικών τους και των συνήθων καταναλωτικών προσδοκιών.

Γ. Λεπτοκομμένος καπνός που προορίζεται για την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων:

Ο κομμένος ή κατ' άλλον τρόπο τεμαχισμένος καπνός, φυλαρισμένος (νηματοποιημένος) ή πεπιεσμένος σε πλάκες, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για κάπνισμα χωρίς μεταγενέστερη βιομηχανική μεταποίηση και του οποίου τουλάχιστον το 25% του βάρους των σωματιδίων καπνού έχει πλάτος κοπής μικρότερο από 1,5 χιλιοστόμετρο ή έχει πλάτος κοπής ίσο προς 1,5 χιλιοστόμετρο ή μεγαλύτερο, εφόσον ο καπνός αυτός πωλείται ή έχει πωληθεί για στρίψιμο τσιγάρων.

Δ. Άλλα καπνά για κάπνισμα:

α) Ο κομμένος ή κατ' άλλον τρόπο τεμαχισμένος καπνός, φυλαρισμένος (νηματοποιημένος) ή πεπιεσμένος σε πλάκες, ο οποίος είναι κατάλληλος για κάπνισμα χωρίς μεταποίηση.

β) Τα συσκευασμένα υπολείμματα καπνού για λιανική πώληση που δεν εμπίπτουν στις παραπάνω περιπτώσεις Α, Β και Γ, τα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθούν για κάπνισμα. Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, ως «υπολείμματα καπνού» νοούνται τα κατάλοιπα των φύλλων καπνού και τα υποπροϊόντα που προέρχονται από την επεξεργασία του καπνού ή την παραγωγή προϊόντων καπνού.

2. Εξομοιώνονται με πούρα και πουράκια τα προϊόντα που αποτελούνται κατά ένα μέρος από ουσίες διαφορετικές από τον καπνό, ανταποκρίνονται όμως στα λοιπά κριτήρια της περίπτωσης Β της προηγούμενης παραγράφου.

3. Εξομαλύνονται με τσιγάρα και άλλα καπνά για κάπνισμα τα προϊόντα που αποτελούνται εξ ολοκλήρου ή κατά ένα μέρος από ουσίες διαφορετικές από τον καπνό, ανταποκρίνονται όμως στα άλλα κριτήρια των περιπτώσεων Α και Δ της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού.

4. Τα προϊόντα που δεν περιέχουν καπνό, εφόσον προορίζονται αποκλειστικά για ιατρική χρήση, δεν θεωρούνται βιομηχανοποιημένα καπνά.»

3. Η παράγραφος 1 του άρθρου 96 αντικαθίσταται ως ακολούθως:

«1. Ο ειδικός φόρος κατανάλωσης των βιομηχανοποιημένων καπνών ορίζεται προκειμένου μεν για τα τσιγάρα σε ποσοστό επί της σταθμισμένης μέσης τιμής λιανικής πώλησης των τσιγάρων που τίθενται σε ανάλωση στο εσωτερικό της χώρας και αποτελείται από ένα πάγιο στοιχείο (πάγιος φόρος) και από ένα αναλογικό στοιχείο (αναλογικός φόρος), προκειμένου δε για τα λοιπά προϊόντα σε ποσοστό επί της κατά χιλιόγραμμα τιμής λιανικής πώλησης αυτών.»

4. Το άρθρο 97 αντικαθίσταται ως ακολούθως:

«Άρθρο 97

Βάση υπολογισμού και συντελεστές του φόρου

Ο ειδικός φόρος κατανάλωσης που επιβάλλεται στα βιομηχανοποιημένα καπνά υπολογίζεται ως εξής:

1. Στα τσιγάρα και τα προϊόντα που εξομαλύνονται με αυτά ως βάση υπολογισμού του φόρου λαμβάνεται η σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής πώλησης αυτών, ανεξάρτητα από το σήμα και την προέλευσή τους. Η σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής πώλησης των τσιγάρων υπολογίζεται σύμφωνα με τα στοιχεία φορολογίας που είναι γνωστά κατά την 1η Ιανουαρίου κάθε έτους, με αναγωγή στη συνολική αξία όλων των τσιγάρων που τίθενται σε ανάλωση βάσει της λιανικής τιμής πώλησης, περιλαμβανομένων όλων των φόρων, διαιρούμενη δια της συνολικής ποσότητας των τσιγάρων που τίθενται σε ανάλωση. Στην τιμή αυτή ο συντελεστής του ειδικού φόρου κατανάλωσης ορίζεται σε ποσοστό 65%.

Η σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής πώλησης των τσιγάρων για τον υπολογισμό της νέας φορολογικής επιβάρυνσης καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών βάσει των δεδομένων που αφορούν τις συνολικές ποσότητες που τέθηκαν σε ανάλωση κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος και η έναρξη εφαρμογής της ορίζεται μεταξύ 1ης και 31ης Ιανουαρίου κάθε έτους.

Σε περίπτωση που η μεταβολή της σταθμισμένης μέσης τιμής λιανικής πώλησης των τσιγάρων έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της συνολικής επιπτώσεως που προκύπτει από το ποσοστό του φόρου που προβλέπεται στο δεύτερο εδάφιο, η έναρξη εφαρμογής της απόφασης αυτής επιτρέπεται να ορίζεται το αργότερο μέχρι την 1η Ιανουαρίου του δεύτερου έτους που έπεται εκείνου της μεταβολής.

Ο ειδικός φόρος κατανάλωσης των τσιγάρων διαρθρώνεται:

α) σε έναν πάγιο φόρο, ο οποίος επιβάλλεται ανά μονάδα προϊόντος, το ποσό του οποίου είναι ίσο προς 15% της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης, η οποία προκύπτει από το άθροισμα του ειδικού φόρου κατανάλωσης καπνού και του φόρου προστιθέμενης αξίας, που επιβάλλονται στη σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής

πώλησης των τσιγάρων και είναι το ίδιο (πάγιο στοιχείο) για όλες τις κατηγορίες τσιγάρων, ανεξάρτητα από την τιμή λιανικής πώλησής τους και

β) σε έναν αναλογικό φόρο ο συντελεστής του οποίου είναι 52,445% και προκύπτει από το κλάσμα που έχει ως αριθμητή το γινόμενο του συντελεστή του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης (Ε.Φ.Κ.) επί τη σταθμισμένη μέση τιμή μείον τον πάγιο φόρο και παρονομαστή τη σταθμισμένη μέση τιμή.

Ο αναλογικός συντελεστής 52,445% υπολογίζεται στην τιμή λιανικής πώλησης χιλίων (1.000) τεμαχίων τσιγάρων (1 φορολογική μονάδα) και είναι ο ίδιος για όλες τις κατηγορίες τσιγάρων.

Το συνολικό ποσό του ειδικού φόρου κατανάλωσης, που υπολογίζεται σύμφωνα με τις ανωτέρω περιπτώσεις α' και β' δεν μπορεί να είναι κατώτερο του εβδομήντα πέντε τοις εκατό (75%) του συνολικού ειδικού φόρου κατανάλωσης που επιβάλλεται στη σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής πώλησης των τσιγάρων.

2. Στα πούρα ή στα πουράκια ο συντελεστής του ειδικού φόρου κατανάλωσης ορίζεται σε ποσοστό 34% επί της κατά χιλιόγραμμα τιμής λιανικής πώλησής τους.

3. Στο λεπτοκομμένο καπνό, ο οποίος προορίζεται για την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων, ο συντελεστής του ειδικού φόρου κατανάλωσης ορίζεται σε ποσοστό 67% επί της κατά χιλιόγραμμα τιμής λιανικής πώλησής τους.

Ο ειδικός φόρος κατανάλωσης που υπολογίζεται με το συντελεστή αυτόν δεν μπορεί να είναι κατώτερος του εβδομήντα πέντε τοις εκατό (75%) της σταθμισμένης μέσης τιμής λιανικής πώλησης του λεπτοκομμένου καπνού που προορίζεται για την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων ο οποίος τίθεται σε ανάλωση στο εσωτερικό της χώρας, ανεξάρτητα από το σήμα και την προέλευσή του.

Η σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής πώλησης του λεπτοκομμένου καπνού που προορίζεται για την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων υπολογίζεται, σύμφωνα με τα στοιχεία φορολογίας που είναι γνωστά κατά την 1η Ιανουαρίου κάθε έτους, με αναγωγή στη συνολική αξία του λεπτοκομμένου καπνού που προορίζεται για την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων ο οποίος τίθεται σε ανάλωση, βάσει της λιανικής τιμής πώλησης, περιλαμβανομένων όλων των φόρων, η οποία διαφείνεται δια της συνολικής ποσότητας λεπτοκομμένου καπνού που προορίζεται για την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων ο οποίος τίθεται σε ανάλωση.

Η σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής πώλησης του λεπτοκομμένου καπνού που προορίζεται για την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων, για τον υπολογισμό της νέας φορολογικής επιβάρυνσης, καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, βάσει των δεδομένων που αφορούν τις συνολικές ποσότητες που τέθηκαν σε ανάλωση κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος και η έναρξη εφαρμογής της ορίζεται μεταξύ 1ης και 31ης Ιανουαρίου κάθε έτους.

4. Στα άλλα καπνά ή κάπνισμα, ο συντελεστής του ειδικού φόρου κατανάλωσης ορίζεται σε ποσοστό 67% επί της κατά χιλιόγραμμα τιμής λιανικής πώλησής τους.

Ο ειδικός φόρος κατανάλωσης που υπολογίζεται με το συντελεστή αυτόν δεν μπορεί να είναι κατώτερος του εβδομήντα πέντε τοις εκατό (75%) της σταθμισμένης

μέσης τιμής λιανικής πώλησης των άλλων καπνών για κάπνισμα, τα οποία τίθενται σε ανάλυση στο εσωτερικό της χώρας ανεξάρτητα από το σήμα και την προέλευσή τους.

Η σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής πώλησης των άλλων καπνών για κάπνισμα υπολογίζεται σύμφωνα με τα στοιχεία φορολογίας που είναι γνωστά κατά την 1η Ιανουαρίου κάθε έτους με αναγωγή στη συνολική αξία των άλλων καπνών για κάπνισμα τα οποία τίθενται σε ανάλυση, βάσει της λιανικής τιμής πώλησης, περιλαμβανομένων όλων των φόρων, η οποία διαιρείται δια της συνολικής ποσότητας των άλλων καπνών για κάπνισμα τα οποία τίθενται σε ανάλυση.

Η σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής πώλησης των άλλων καπνών για κάπνισμα, για τον υπολογισμό της νέας φορολογικής επιβάρυνσης, καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, βάσει των δεδομένων που αφορούν τις συνολικές ποσότητες που τέθηκαν σε ανάλυση κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος και η έναρξη εφαρμογής της ορίζεται μεταξύ 1ης και 31ης Ιανουαρίου κάθε έτους.

5. Για τα βιομηχανοποιημένα καπνά που παράγονται κατόπιν ειδικής παραγγελίας και δεν προορίζονται για εμπορία, ο ειδικός φόρος κατανάλωσης υπολογίζεται στην ανώτατη τιμή λιανικής πώλησης των ομοειδών προϊόντων της επιχείρησης που τα παράγει ή τα διαθέτει στην αγορά, εκτός αν έχει συμφωνηθεί μεγαλύτερη τιμή.

6. Για τα βιομηχανοποιημένα καπνά που αποτελούν αντικείμενο λαθρεμπορίας και δεν έχει καθοριστεί η τιμή λιανικής πώλησης αυτών, σύμφωνα με το άρθρο 100 του παρόντος Κώδικα, ο ειδικός φόρος κατανάλωσης υπολογίζεται προκειμένου για τσιγάρα, λεπτοκομμένο καπνό που προορίζεται για την κατασκευή χειροποίητων (στριφτών) τσιγάρων και άλλα καπνά για κάπνισμα, στη σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής πώλησης που καθορίζεται σύμφωνα με τις παραγράφους 1, 3 και 4 και ισχύει κάθε φορά ανά είδος προϊόντος, προσαυξημένη κατά δέκα τοις εκατό (10%), και για τα πούρα και τα πουράκια στην ανώτατη τιμή λιανικής πώλησης των ομοειδών προϊόντων που κυκλοφορούν στο εσωτερικό της χώρας.

7. Για τα βιομηχανοποιημένα καπνά που διακινούνται υπό καθεστώς αναστολής και δεν έχει καθοριστεί η τιμή λιανικής πώλησης αυτών, σύμφωνα με το άρθρο 100 του παρόντος Κώδικα, ο ειδικός φόρος κατανάλωσης υπολογίζεται για τους σκοπούς της παραγράφου 6 του άρθρου 112, προκειμένου για τσιγάρα, λεπτοκομμένο καπνό που προορίζεται για την κατασκευή χειροποίητων (στριφτών) τσιγάρων και άλλα καπνά για κάπνισμα, στη σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής πώλησης που καθορίζεται σύμφωνα με τις παραγράφους 1, 3 και 4 και ισχύει κάθε φορά ανά είδος προϊόντος και για τα πούρα και τα πουράκια στην ανώτατη τιμή λιανικής πώλησης των ομοειδών προϊόντων που κυκλοφορούν στο εσωτερικό της χώρας.

5. Το άρθρο 99 αντικαθίσταται ως ακολούθως:

«Άρθρο 99

Μήκος τσιγάρων για τον υπολογισμό του φόρου

Για τον υπολογισμό του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης (ΕΦΚ) καπνών, ανάλογα με το μήκος του τσιγάρου, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το φίλτρο και το επιστόμιο θεωρείται:

α) ως ένα τσιγάρο, όταν έχει μήκος μέχρι οκτώ (8) εκατοστά,

β) ως δύο τσιγάρα, όταν έχει μήκος μεγαλύτερο από οκτώ (8) εκατοστά και μέχρι έντεκα (11) εκατοστά,

γ) ως τρία τσιγάρα, όταν έχει μήκος μεγαλύτερο από έντεκα (11) εκατοστά και μέχρι δεκατέσσερα (14) εκατοστά και ούτω καθεξής.»

6. Στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 104 η φράση «συμπεριλαμβανομένων των εδαφών της παραγράφου 4 του άρθρου 54 του παρόντος Κώδικα» αντικαθίσταται από τη φράση «συμπεριλαμβανομένων των εδαφών των παραγράφων 5 και 6 του άρθρου 54 του παρόντος Κώδικα».

Άρθρο 7

Ελαφρύνσεις και απαλλαγές Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης για την ηλεκτρική ενέργεια

1. Η περίπτωση κα' του πίνακα της παραγράφου 1 του άρθρου 73 του ν. 2960/2001 (ΦΕΚ 265 Α'), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, αντικαθίσταται ως ακολούθως:

κα) Ηλεκτρική ενέργεια	2716		
1) για επιχειρηματική χρήση			
- από καταναλωτές υψηλής τάσης		25	MWh
- από τους λοιπούς καταναλωτές		5	MWh
2) για μη επιχειρηματική χρήση			
- από οικιακή χρήση		22	MWh
- από λοιπές χρήσεις		5	MWh

2. Στην παράγραφο 1 του άρθρου 78 του ν. 2960/2001 προστίθεται περίπτωση κα' ως ακολούθως:

«α) η ηλεκτρική ενέργεια που χρησιμοποιείται για γεωργική χρήση».

3. Στο άρθρο 29 του ν. 2773/1999 προστίθεται παράγραφος 6 ως εξής:

«6. Τα τιμολόγια προμήθειας της ΔΕΗ Α.Ε. για τη μέση και χαμηλή τάση μέχρι την 30.6.2013 εγκρίνονται με αποφάσεις του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, μετά από γνώμη της Ρ.Α.Ε.»

Άρθρο 8

Εξαιρέση της δαπάνης για την απόκτηση πρώτης κατοικίας από τις δαπάνες απόκτησης περιουσιακών στοιχείων. Κίνητρα για την αντικατάσταση αυτοκινήτων παλαιάς τεχνολογίας. Αναπροσαρμογή φόρου πολυτελείας στα επιβατικά αυτοκίνητα.

1. Εξαιρείται και δεν υπάγεται στις ρυθμίσεις της περίπτωσης γ' του άρθρου 17 του Κ.Φ.Ε. η από την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού και μέχρι 31.12.2012 δαπάνη για την αγορά από ενήλικο, με δικαίωμα πλήρους κυριότητας, καθώς και η ανέγερση από αυτόν οικοδομής, ως πρώτης κατοικίας, εφόσον η επιφάνειά της δεν υπερβαίνει τα εκατόν είκοσι (120) τ.μ. και η συνολική αξία της το ποσό των διακοσίων χιλιάδων (200.000) ευρώ.

Αν η αξία της οικοδομής υπερβαίνει το ποσό των διακοσίων χιλιάδων (200.000) ευρώ ή η επιφάνειά της τα εκατόν είκοσι (120) τ.μ., λαμβάνεται υπόψη για την εφαρμογή της περίπτωσης γ' του άρθρου 17 του Κ.Φ.Ε., η επιπλέον του ποσού αυτού δαπάνη ή η δαπάνη που αντιστοιχεί στην επιφάνεια των, πάνω από τα εκατόν είκοσι (120), τετραγωνικών μέτρων. Αν συντρέχουν και οι δύο ανωτέρω προϋποθέσεις, λαμβάνεται υπόψη το

μεγαλύτερο, κατά περίπτωση ποσό μεταξύ της δαπάνης των πάνω των διακοσίων χιλιάδων (200.000) ευρώ και της δαπάνης που αντιστοιχεί στην επιφάνεια πάνω από τα εκατόν είκοσι (120) τ.μ. Κατά την εφαρμογή των προηγούμενων εδαφίων δεν θεωρείται ότι αποκτάται πρώτη κατοικία αν ο υπόχρεος, ο άλλος σύζυγος και τα τέκνα που τους βαρύνουν, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Κ.Φ.Ε., έχουν δικαίωμα πλήρους κυριότητας ή ισόβιας επικαρπίας ή οίκησης, εξ ολοκλήρου ή επί ιδανικού μεριδίου, σε άλλη κατοικία ή κατοικίες, εφόσον το άθροισμα της συνολικής επιφάνειας που τους αντιστοιχεί υπερβαίνει τα εβδομήντα (70) τ.μ. Η επιφάνεια αυτή προσοδεύεται κατά είκοσι (20) τ.μ. για καθένα από τα δύο πρώτα τέκνα και κατά είκοσι πέντε (25) τ.μ. για το τρίτο και καθένα από τα επόμενα τέκνα που βαρύνουν τον υπόχρεο ή τον άλλο σύζυγο.

Δωρεές ή γονικές παροχές χρηματικών ποσών που συνιστώνται αποκλειστικά για την αγορά ή ανέγερση πρώτης κατοικίας, κατά τις διατάξεις των προηγούμενων εδαφίων και μέχρι του ποσού που ορίζεται σε αυτές, απαλλάσσονται από τον οικείο φόρο που προβλέπεται από τον Κώδικα Φορολογίας Κληρονομιών, Δωρεών, Γονικών Παροχών, Παικνών και Κερδών από Λαχεία, ο οποίος κυρώθηκε με το ν. 2961/2001 (ΦΕΚ 266 Α').

2. α) Καινούργια επιβατικά αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσης κυλινδρικού κινητήρα μέχρι και 2.000 κυβικά εκατοστά που πληρούν εκ κατασκευής τις προδιαγραφές της Οδηγίας 98/69 ΕΚ «Φάση Β» ή μεταγενέστερης ή Κανονισμού και παραλαμβάνονται σε αντικατάσταση επιβατικών αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης, που αποσύρονται από την κυκλοφορία για καταστροφή, απαλλάσσονται από το προβλεπόμενο από τις διατάξεις του άρθρου 121 του ν. 2960/2001 τέλος ταξινόμησης, ως εξής:

αα) Αυτοκίνητα κυλινδρικού κινητήρα μέχρι και 900 κυβικά εκατοστά, απαλλάσσονται από το προβλεπόμενο τέλος ταξινόμησης για φορολογητέα αξία μέχρι και 6.000 ευρώ.

ββ) Αυτοκίνητα κυλινδρικού από 901 μέχρι και 1400 κυβικά εκατοστά, απαλλάσσονται από το προβλεπόμενο τέλος ταξινόμησης για φορολογητέα αξία μέχρι και 8.000 ευρώ.

γγ) Αυτοκίνητα κυλινδρικού κινητήρα από 1401 μέχρι και 1600 κυβικά εκατοστά, απαλλάσσονται από το 65% του προβλεπόμενου τέλους ταξινόμησης και για φορολογητέα αξία μέχρι και 11.000 ευρώ.

δδ) Αυτοκίνητα κυλινδρικού κινητήρα από 1601 μέχρι και 2000 κυβικά εκατοστά, απαλλάσσονται από το 50% του προβλεπόμενου τέλους ταξινόμησης και για φορολογητέα αξία μέχρι και 14.000 ευρώ.

β) Η κατά την προηγούμενη περίπτωση φορολογητέα αξία διαμορφώνεται με βάση τις διατάξεις του άρθρου 126 του ν. 2960/2001 και σε περίπτωση που είναι μεγαλύτερη των προαναφερόμενων ποσών θα εισπράττεται για το επί πλέον ποσό, ο προβλεπόμενος ακέραιος συντελεστής τέλους ταξινόμησης.

γ) Οι διατάξεις των περιπτώσεων α' και β' εφαρμόζονται μόνο για αυτοκίνητα παλαιάς τεχνολογίας για τα οποία έχει εκδοθεί άδεια κυκλοφορίας στην Ελλάδα μέχρι 31.12.1998 και για τα οποία έχουν καταβληθεί τα τέλη κυκλοφορίας του έτους εντός του οποίου γίνεται η διαγραφή, καθώς και τυχόν οφειλόμενων προηγούμενων ετών.

δ) Με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Οικονομικών, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, καθορίζεται η διαδικασία απόσυρσης από την κυκλοφορία των αυτοκινήτων, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, οι αρμόδιες αρχές και φορείς εν γένει, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή του ως άνω μέτρου της απόσυρσης της παραγράφου αυτής.

ε) Οι διατάξεις της παραγράφου αυτής εφαρμόζονται μετά από δέκα (10) ημέρες από την έκδοση της απόφασης της προηγούμενης περίπτωσης και για αυτοκίνητα που θα αποσυρθούν μέχρι 20.12.2011.

3. α) Οι περιπτώσεις α) και β) της παραγράφου 1 του άρθρου 17 του ν. 3833/2010 (ΦΕΚ 40 Α') αντικαθίστανται ως εξής:

«α) από 20.000 ευρώ μέχρι και 22.000 ευρώ, σε ποσοστό 10% και β) άνω των 22.000 ευρώ και μέχρι 28.000 ευρώ, ποσοστό 30%».

β) Οι περιπτώσεις α' και β' της παραγράφου 2 του άρθρου 17 του ν. 3833/2010 αντικαθίστανται ως εξής:

«α) από 16.000 ευρώ μέχρι και 17.000 ευρώ, ποσοστό 10%,

β) άνω των 17.000 ευρώ μέχρι και 19.000 ευρώ, ποσοστό 30%».

4. Επιβατικά αυτοκίνητα συμπεριλαμβανομένων και των αυτοκινήτων τύπου jeep που έχουν καμωθεί στη χώρα μας μέχρι και την 8 Δεκεμβρίου 2010 και για τα οποία μέχρι την παραπάνω ημερομηνία, έχουν κατατεθεί δηλωτικά εισαγωγής ή δηλώσεις άφξης οχημάτων ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία εισόδου όταν πρόκειται για μετακινούντα πρόσωπα, εφόσον πληρούν εκ κατασκευής τις προδιαγραφές των Οδηγιών 98/69/ΕΚ Φάση Β ή μεταγενέστερης και της 90/69/ΕΚ Φάση Α ή μεταγενέστερης, εξακολουθούν να υπάγονται στους συντελεστές τέλους ταξινόμησης που προβλέπονται από τις περιπτώσεις α' και β' αντίστοιχα της παραγράφου 2 του άρθρου 121 του ν. 2960/2001 (ΦΕΚ 265 Α') με την προϋπόθεση ότι μέχρι 30.6.2011 θα έχουν τελωνισθεί και καταβληθεί γι' αυτά, οι οφειλόμενες φορολογικές επιβαρύνσεις.

5. Το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου Β.1 του άρθρου 22 του ν. 3172/2003 (ΦΕΚ 197 Α') αντικαθίσταται ως εξής: «Η έναρξη ισχύος της διάταξης αυτής ορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.»

6. Το επίδομα που χορηγείται στο προσωπικό Λιμενικού Σώματος σύμφωνα με την παρ. 9 του άρθρου 20 του ν. 2386/1996 θεωρείται ως έσοδο κίνησης και δεν υπόκειται σε κρατήσεις υπέρ τρίτων και φόρου εισοδήματος. Η ισχύς της παραγράφου αυτής αρχίζει από 1.1.2010.

Άρθρο 9

Ρυθμίσεις για το προσωπικό των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων και τη σύναψη συμβάσεων παροχής υπηρεσιών

1. Η μισθοδοσία του μονίμου και με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου προσωπικού, που υπηρετεί στις νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις την 31.12.2010 και από 1.1.2011 καθίσταται αυτοδίκαια προσωπικό των περιφερειών, ή μετατάσσεται σε δήμο, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3852/2010 (ΦΕΚ 87 Α') και ανεξαρτήτως

δημοσιεύσεως ή μη των σχετικών διαπιστωτικών πράξεων κατάταξης ή μετάταξής του, καταβάλλεται έως τον Απρίλιο του 2011 από τον Κρατικό Προϋπολογισμό και ειδικότερα σε βάρος των οικείων ΚΑΕ του ΕΦ. 07-120 του προϋπολογισμού εσόδων του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, με την ίδια έως την 31.12.2010 διαδικασία.

Η τακτοποίηση των ανωτέρω πληρωμών γίνεται απολογιστικά έως την 30.6.2011, με μεταφορά στον ανωτέρω ΕΦ. και τους σχετικούς ΚΑΕ αντίστοιχων κατά περίπτωση ποσών από τους πάρους των άρθρων 259 και 260 του προαναφερθέντος νόμου.

2. Στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 5 του ν. 3864/2010 (ΦΕΚ 119 Α') η λέξη «ετήσιας» αντικαθίσταται με τη λέξη «τριετούς».

3. Στην παράγραφο 1 του άρθρου 83 του ν. 2362/1995 (ΦΕΚ 247 Α'), προστίθενται εδάφια ως εξής:

«Οι φορείς της Κεντρικής Διοίκησης, όπως ορίζεται στην περίπτωση 4 του άρθρου 1Β, επιτρέπεται μέχρι την 31.12.2013 να συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις παροχής συμβουλευτικών και ελεγκτικών υπηρεσιών, υπηρεσιών πληροφορικής και υπηρεσιών εκπόνησης μελετών (με εξαίρεση μελέτες τεχνικών έργων) με απευθείας ανάθεση, για ετήσια δαπάνη μέχρι ποσού εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται στο ποσό αυτό ο Φ.Π.Α. που αναλογεί, εφόσον οι ανωτέρω υπηρεσίες και μελέτες είναι αναγκαίες για την εφαρμογή του προγράμματος στήριξης της ελληνικής οικονομίας σύμφωνα με το ν. 3845/2010 (ΦΕΚ 65 Α').

Από το ποσό αυτό και μέχρι εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται στο ποσό αυτό ο Φ.Π.Α. που αναλογεί, απαιτείται διαγωνισμός με συνοπτική διαδικασία (πρόχειρος) που θα διενεργείται από τριμελή επιτροπή.

Άνω του ποσού των εκατό χιλιάδων (100.000) ευρώ, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται στο ποσό αυτό ο Φ.Π.Α. που αναλογεί, απαιτείται σύναψη δημόσιας σύμβασης κατόπιν διενέργειας τακτικού διαγωνισμού (ανοικτού ή κλειστού), βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας.

Σύναψη σύμβασης παροχής των ανωτέρω υπηρεσιών με την ίδια διαδικασία γίνεται και στην περίπτωση μετικής προμήθειας κατά την οποία η αξία των παρεχόμενων υπηρεσιών υπερβαίνει την αξία των προϊόντων.

Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών καθορίζονται οι όροι και προϋποθέσεις εφαρμογής των τεσσάρων προηγούμενων εδαφίων.»

4. Στην παράγραφο 4 του άρθρου 9 του Καταστατικού της εταιρείας με την επωνυμία «Επενδύστε στην Ελλάδα Α.Ε.», το οποίο κυρώθηκε με το άρθρο 4 του ν. 3894/2010 (ΦΕΚ 204 Α'), αντί των λέξεων «τα δε λοιπά τρία (3) μέλη τα οποία δεν εκλέγονται ή υποδεικνύονται σύμφωνα με την παρ. 4» τίθενται οι λέξεις «τα δε λοιπά τέσσερα (4) μέλη τα οποία δεν εκλέγονται ή υποδεικνύονται σύμφωνα με την παρ. 5».

5. Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 19 του άρθρου 10 του ν. 3863/2010 (ΦΕΚ 115 Α') αντικαθίσταται ως εξής:

«Κατά την πρώτη εφαρμογή της διάταξης, η αίτηση γίνεται αποδεκτή εφόσον υποβληθεί μέχρι 31.12.2010. Δυνατότητα ασκήσεως δεκαώμουτος έχουν και όσοι έχουν αυτοδικαίως αποκλειστεί από της Ικανίαι 2010, εφόσον δεν έχει εκδοθεί η πράξη συνταξιοδότησεως κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης»

* 01002121712100016 *

Άρθρο 10

Θέματα του ΕΛ.Σ.Σ. και της ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Στο ν. 3832/2010 (ΦΕΚ 38 Α'), όπως ισχύει, επέρχονται οι ακόλουθες τροποποιήσεις:

1. Στην παράγραφο 3 του άρθρου 7, οι λέξεις «του αρμόδιου οργάνου» και «η ΕΛ.ΣΤΑΤ.» αντικαθίστανται από τις λέξεις «του Προέδρου» και «ο Πρόεδρος της ΕΛ.ΣΤΑΤ.», αντίστοιχα.

2. Στην παράγραφο 4 του άρθρου 10, οι λέξεις «από την ΕΛ.ΣΤΑΤ.» αντικαθίστανται από τις λέξεις «από τον Πρόεδρο της ΕΛ.ΣΤΑΤ.».

3. Μετά το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 6 της παρ. 10, προστίθεται εδάφιο ως εξής:

«Η πιστοποίηση παρέχεται με απόφαση του Προέδρου της ΕΛ.ΣΤΑΤ.»

4. Η παράγραφος 7 του άρθρου 10 αντικαθίσταται ως εξής:

«7. Η ΕΛ.ΣΤΑΤ., ως συλλογικό όργανο:

α) εγκρίνει το ΕΛ.Σ.Π.,

β) εγκρίνει τον Κανονισμό Στατιστικών Υποχρεώσεων των Φορέων του ΕΛ.Σ.Σ.,

γ) εγκρίνει το ετήσιο στατιστικό πρόγραμμα εργασίας της, το οποίο υποβάλλεται από τον Πρόεδρο της ΕΛ.ΣΤΑΤ. στη Βουλή, στον Υπουργό Οικονομικών και στην Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat),

δ) εκδίδει τις οδηγίες που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 5 του παρόντος νόμου,

ε) εγκρίνει την έκθεση αξιολόγησης του στατιστικού προγράμματος του προηγούμενου έτους,

στ) εγκρίνει το σχέδιο του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της ΕΛ.ΣΤΑΤ., το οποίο υποβάλλεται από τον Πρόεδρο της ΕΛ.ΣΤΑΤ. στη Βουλή προς συζήτηση ενώπιον της αρμόδιας Επιτροπής, καθώς και το τελικό κείμενο του Κανονισμού.

ζ) καθορίζει τις «εθνικές αρχές» σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 10 του παρόντος νόμου,

η) καθορίζει τους φορείς του ΕΛ.Σ.Σ. που έχουν την αρμοδιότητα ή την υποχρέωση συλλογής στατιστικών στοιχείων, σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 10 του παρόντος νόμου,

θ) εγκρίνει την ετήσια έκθεση πεπραγμένων που υποβάλλεται από τον Πρόεδρο της ΕΛ.ΣΤΑΤ. στον Πρόεδρο της Βουλής σύμφωνα με τον Κανονισμό της,

ι) αποφασίζει για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σύμφωνα με τα άρθρα 8 και 11 του παρόντος νόμου,

ια) διατυπώνει γνώμη για τον Οργανισμό της ΕΛ.ΣΤΑΤ.,

ιβ) αποφασίζει για τα θέματα που υπάγονται από το νόμο ρητώς στην αρμοδιότητα της ΕΛ.ΣΤΑΤ. ως συλλογικού οργάνου,

ιγ) αποφασίζει εκφράζει γνώμη ή διαβουλεύεται για κάθε θέμα που εισάγει στην ΕΛ.ΣΤΑΤ. ως συλλογικό όργανο ο Πρόεδρος προς λήψη απόφασης ή προς έκφραση γνώμης ή προς διαβούλευση.»

5. Το τρίτο και τέταρτο εδάφιο της παραγράφου 1 και το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 13 καταργούνται.

6. Στο τέλος του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 13, το οποίο λαμβάνει τη θέση του καταργούμενου πρώτου εδαφίου αυτής, προστίθεται η φράση: «ο οποίος διευθύνει τη συνενδίαση όταν ο Πρόεδρος απουσιάζει ή κωλύεται».

7. Η παράγραφος 4 του άρθρου 13 λαμβάνει τον αριθμό 5 και εισάγεται νέα παράγραφος 4 ως εξής:

«4. Η ΕΛΣΤΑΤ, ως συλλογικό όργανο δεν επιτρέπεται να σχηματίζει κλιμάκια από τα μέλη της και να αναθέτει σε αυτά την άσκηση αρμοδιοτήτων της».

8. Το κείμενο του άρθρου 14 ορίζεται ως παράγραφος 1 του άρθρου αυτού και τροποποιείται ως εξής:

α) Το πρώτο εδάφιο του άρθρου 14, αντικαθίσταται ως εξής:

«Ο Πρόεδρος της ΕΛΣΤΑΤ, ασκεί κάθε αρμοδιότητα της ΕΛΣΤΑΤ, η οποία δεν ανατίθεται από το νόμο ρητώς στην ΕΛΣΤΑΤ, ως συλλογικό όργανο και έχει την ευθύνη της εύρυθμης λειτουργίας της για την εκπλήρωση των σκοπών της, σύμφωνα με τις διατάξεις της εθνικής και ευρωπαϊκής νομοθεσίας, του Κώδικα Ορθής Πρακτικής για τις ευρωπαϊκές στατιστικές και των βέλτιστων διεθνών στατιστικών πρακτικών. Ο Πρόεδρος της ΕΛΣΤΑΤ, έχει ιδίως τις ακόλουθες αρμοδιότητες:»

β) Στο τέλος του πρώτου εδαφίου της περίπτωσης α' του άρθρου 14, προστίθεται η φράση «συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων β', γ', ε' και στ' της παραγράφου 2 και της παραγράφου 4 του άρθρου 10 του παρόντος νόμου.»

γ) Στο δεύτερο εδάφιο της περίπτωσης α' του άρθρου 14, διαγράφεται η φράση «σε άλλο μέλος της».

δ) Στο τέλος της περίπτωσης β' του άρθρου 14 προστίθεται η φράση: «παρέχει τις υπηρεσιακές εντολές για την εκτέλεση κάθε ενέργειας που αφορά την εκπλήρωση της αποστολής της ΕΛΣΤΑΤ, και συγκροτεί ομάδες εργασίας από το ειδικό επιστημονικό ή το λοιπό προσωπικό της ΕΛΣΤΑΤ, ορίζοντας και το αντικείμενό τους».

ε) Η περίπτωση γ' του άρθρου 14 αναριθμείται σε δ' και προστίθεται νέα περίπτωση γ' ως εξής:

«γ) Λαμβάνει τις αποφάσεις σχετικά με τις στατιστικές μεθόδους, τα πρότυπα και τις διαδικασίες, καθώς και με το περιεχόμενο και τη χρονική στιγμή της δημοσίευσης στατιστικών στοιχείων, σχετικά με τη διαβίβαση των επίσημων στατιστικών του ΕΛΣΣ στην Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat) και γενικότερα σχετικά με τη διαβίβαση υποβολή ή γνωστοποίηση στατιστικών στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής και διεθνούς στατιστικής συνεργασίας».

στ) Η περίπτωση ε' του άρθρου 14 αναριθμείται σε ζ' και προστίθενται νέες περιπτώσεις ε' και στ' ως εξής:

«ε) Είναι αρμόδιος για το συντονισμό όλων των δραστηριοτήτων των λοιπών φορέων του ΕΛΣΣ, που αφορούν την ανάπτυξη, την παραγωγή και τη διάδοση των επίσημων στατιστικών της χώρας».

στ) Παραγγέλλει την πρόσβαση του προσωπικού της ΕΛΣΤΑΤ, σε όλες τις διοικητικές πηγές και τα δημόσια μητρώα και αρχεία που τηρούνται εγγράφως ή με ηλεκτρονικά, μαγνητικά ή άλλα ανάλογα μέσα, από τις υπηρεσίες και τους φορείς του δημόσιου τομέα, όπως αυτός ορίζεται στην παράγραφο 6 του άρθρου 1 του ν. 1256/1982, και τη λήψη στοιχείων από αυτά, καθώς και σε όλες τις πηγές και αρχεία που τηρούνται από νομικά πρόσωπα του ιδιωτικού τομέα, ενώσεις προσώπων και φυσικά πρόσωπα, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 2 του παρόντος νόμου».

ζ) Οι περιπτώσεις στ', ζ' και η' του άρθρου 14 καταργούνται και στη θέση τους εισάγονται περιπτώσεις η' έως και ιζ' ως εξής:

«η) Μεριμνά για τη συμμετοχή του ανθρώπινου δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, σε επιχειρησιακά, εκπαιδευτικά και σε επιχορηγούμενα προγράμματα και γενικότερα για τη διαρκή αναβάθμισή του κατά τα οριζόμενα στην περίπτωση θ' της παραγράφου 2 του άρθρου 10 του παρόντος νόμου.

θ) Συντονίζει εποπτεύει και είναι γενικά αρμόδιος για την εκπόνηση των προγραμμάτων, κανονισμών, οδηγιών, εκθέσεων και όλων των λοιπών πράξεων επί των οποίων αποφασίζει η ΕΛΣΤΑΤ, ως συλλογικό όργανο.

ι) Συγκαλεί και διευθύνει τις συνεδριάσεις της ΕΛΣΤΑΤ, ως συλλογικού οργάνου, καταρτίζει την ημερήσια διάταξη και είναι αρμόδιος για την εισήγηση επί όλων των θεμάτων. Με απόφασή του μπορεί να αναθέσει την εισήγηση σε μέλος του ειδικού επιστημονικού ή του λοιπού προσωπικού της ΕΛΣΤΑΤ.

ια) Είναι αρμόδιος για την εκτέλεση του ετήσιου στατιστικού προγράμματος, καθώς και γενικότερα όλων των αποφάσεων της ΕΛΣΤΑΤ, ως συλλογικού οργάνου.

ιβ) Μπορεί να αποφασίζει τη διενέργεια κάθε είδους στατιστικών ερευνών, απογραφών και μελετών επιπλέον αυτών που προβλέπονται στο ΕΛΣΠ, και στο ετήσιο στατιστικό πρόγραμμα εργασίας της ΕΛΣΤΑΤ.

ιγ) Καταρτίζει τους ετήσιους προϋπολογισμούς, απολογισμούς και ισολογισμούς της ΕΛΣΤΑΤ.

ιδ) Είναι αρμόδιος για κάθε θέμα που αφορά τη διοικητική λειτουργία και την οικονομική διαχείριση της ΕΛΣΤΑΤ, και αναλαμβάνει ως διατάκτης των δαπανών της ΕΛΣΤΑΤ, τις υποχρεώσεις σε βάρος των πιστώσεων του προϋπολογισμού της. Στο πλαίσιο αυτό λαμβάνει μεταξύ άλλων και τις αποφάσεις για τη διενέργεια και την έγκριση δαπανών και την ανάθεση των συμβάσεων έργων, προμηθειών ή υπηρεσιών, εκδίδει τις προκηρύξεις, συγκροτεί τις επιτροπές διενέργειας των διαγωνισμών και αξιολόγησης των προσφορών, καθώς και παρακολούθησης των συμβάσεων και παραλαβής και υπογράφει τις σχετικές συμβάσεις.

ιε) Δύνатаι να εξουσιοδοτεί με απόφασή του όργανα της ΕΛΣΤΑΤ, να υπογράφουν «με εντολή Προέδρου» έγγραφα ή άλλες πράξεις της

ιστ) Δύνатаι να εισάγει στην ΕΛΣΤΑΤ, ως συλλογικό όργανο προς λήψη απόφασης ή προς έκφραση γνώμης ή προς διαβούλευση οποιοδήποτε θέμα που εμπίπτει στις αρμοδιότητές του.

ιζ) Ασκεί κάθε άλλη αρμοδιότητα της ΕΛΣΤΑΤ, που προβλέπει ο νόμος και ο Κανονισμός λειτουργίας και διαχείρισης της ΕΛΣΤΑΤ».

9. Στο άρθρο 14, προστίθεται παράγραφος 2 ως εξής:

«2. Σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματός του ο Πρόεδρος αναπληρώνεται στην άσκηση όλων των καθηκόντων του, εκτός από τις αρμοδιότητές του ως Προέδρου της ΕΛΣΤΑΤ, ως συλλογικού οργάνου, από τον Γενικό Διευθυντή Στατιστικών Ερευνών, και σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος και αυτού, από τον Γενικό Διευθυντή Διοίκησης και Οργάνωσης».

10. Στο τέλος του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 16 προστίθεται η φράση: «Τον προϋπολογισμό εισηγάται στον Υπουργό Οικονομικών ο Πρόεδρος της ΕΛΣΤΑΤ, ο οποίος είναι και διατάκτης των δαπανών της».

11. Στην αρχή της παραγράφου 6 του άρθρου 23 του ν. 3832/2010 οι λέξεις «Μέχρι 31.12.2010» αντικαθίστανται

με τις λέξεις «Μέχρι 30.4.2011» και στο τέλος της ίδιας παραγράφου προστίθεται εδάφιο ως εξής:

«Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών που εκδίδεται κατά παράκλιση των διατάξεων του άρθρου 17 του ν. 3871/2010 (ΦΕΚ 141 Α') εγγράφονται σε Ειδικό Φορέα του προϋπολογισμού του Υπουργείου Οικονομικών οι αναγκαίες πιστώσεις για την κάλυψη των δαπανών της ΕΛΣΤΑΤ. μέχρι 30.4.2011. Για την κάλυψη των ανωτέρω δαπανών μειώνεται ισόποσα η πίστωση που έχει προβλεφθεί για την επιχορήγηση της ΕΛΣΤΑΤ.»

Άρθρο 11

Αναπροσαρμογή αποδοχών στην ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ και τις εταιρείες του Ομίλου της

1. Οι συνολικές πάσης φύσεως μηνιαίες αποδοχές, επιδόματα, αποζημιώσεις, πρόσθετες ενισχύσεις και αμοιβές γενικά καθώς και οι με οποιαδήποτε άλλη ονομασία και από οποιαδήποτε γενική ή ειδική ρήτρα ή όρο συλλογικής σύμβασης εργασίας, διαιτητική απόφαση, απόφαση Διοίκησης, διάταξη Οργανισμού ή με ατομική σύμβαση εργασίας ή συμφωνία ή έθιμο ή επιχειρησιακή συνήθεια οριζόμενες, που καταβάλλονται στους εργαζόμενους στην Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία ανήκει κατά ποσοστό πάνω του 51% στο Ελληνικό Δημόσιο, μειώνονται από 11.2011 κατά ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%) για μηνιαίες αποδοχές που υπερβαίνουν το ποσό των 1.800 ευρώ. Το επίδομα (έξοδα) «περιποίησης πελατών» καταργείται και το ποσό της ενίσχυσης χαμηλόμισθων παραμένει και καταβάλλεται κατά τα ισχύοντα στους εργαζόμενους με συνολικές μηνιαίες αποδοχές μέχρι το ποσό των 1.500 ευρώ και μόνο κατά το αναλογούν μηνιαίο ποσό μέχρι τη συμπλήρωση του παραπάνω ποσού (1.500 ευρώ).

Το κατά μήνα ποσό, που προκύπτει από την παραπάνω μείωση των αποδοχών, παρακρατείται κατά μήνα από το συνολικό ποσό μηνιαίας μισθοδοσίας των εργαζομένων και θεωρείται ότι βαρύνει αναλογικά τα ποσά των κάθε φύσεως και ονομασίας αποδοχών, επιδομάτων αποζημιώσεων, πρόσθετων ενισχύσεων και αμοιβών γενικά, με εξαίρεση το βασικό μισθό και τα επιδόματα πολυετίας, βαθμού, επιστημονικού και οικογενειακής κατάρτασης (γάμου και τέκνων).

2. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου έχουν αναλογική εφαρμογή και επί των εταιρειών μετοχικού ενδιαφέροντος της ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, στις οποίες η Τράπεζα κατέχει από μόνη της ή από κοινού με άλλες θυγατρικές της, ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου τους μεγαλύτερο του 50%.

3. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εξυπηρετούν λόγους κατεπείγοντος επιτακτικού γενικότερου δημόσιου συμφέροντος, που συνδέεται ιδίως με το πρόγραμμα εξυγίανσης και αναδιάρθρωσης της ως άνω κρατικής Τράπεζας και του Ομίλου της, την προστασία και τη διασφάλιση των θέσεων εργασίας και την ανόρθωση των δημοσίων οικονομικών εν γένει και κατισχύει κάθε αντίθετης ή άλλης γενικής ή ειδικής διάταξης, συμφωνίας όρου ή ρήτρας, νόμου ή οργανισμού έχοντος ισχύ νόμου, κανονιστική ή άλλη συμβατική ή συλλογική σύμβασης εργασίας ή διαιτητικής απόφασης ή απόφασης Διοίκησης ή συλλογικής συμφωνίας ή ατομικής σύμβασης ή πρακτικών συμφωνίας ή επιχειρησιακής πρακτικής ή εργασιακής συνήθειας.

Άρθρο 12

Πρόσληψη από το ΙΚΑ επιτυχόντων σε διαγωνισμό του ΑΣΕΠ της ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. Για την εφαρμογή των διατάξεων των επόμενων παραγράφων, οι ακόλουθες λέξεις έχουν την εξής έννοια:

«Επιτυχόντες»: Οι επιτυχόντες των κατηγοριών ΤΕ και ΔΕ στο διαγωνισμό που προκηρύχθηκε από το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ) με την προκήρυξη 9Κ/2008 (ΦΕΚ 575/31.12.2008) για την πλήρωση με σειρά προτεραιότητας θέσεων τακτικού προσωπικού στην ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, που περιλαμβάνονται στους πίνακες διοριστέων, που δημοσιεύθηκαν στα υπ' αριθμ. 1012/Γ/16.12.2009, 1017/Γ/ 18.12.2009 και 10145/Γ/30.12.2009 φύλλα Εφημερίδας της Κυβερνήσεως για την κατηγορία ΤΕ και 43/ 26.12.2010 φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως για την κατηγορία ΔΕ και οι οποίοι μέχρι τη δημοσίευση του παρόντος δεν έχουν διορισθεί στην ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ με απόφαση Διοίκησης.

«Φορέας Υποδοχής»: Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ).

«Πρόσληψη»: Η πρόσληψη των επιτυχόντων στον Φορέα Υποδοχής.

2. Με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία των επόμενων παραγράφων, οι επιτυχόντες που δεν έχουν διορισθεί με απόφαση Διοίκησης στην ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, προσλαμβάνονται από τον Φορέα Υποδοχής, αναλόγως των αναγκών και των οικονομικών δυνατοτήτων αυτού.

3. Οι επιτυχόντες προσλαμβάνονται με σειρά προτεραιότητας από τους άνω πίνακες από τον Φορέα Υποδοχής μέχρι τις 31.12.2011. Ο ενδιαφερόμενος για πρόσληψη υποβάλλει αίτηση στο ΙΚΑ μέσα σε προθεσμία ενός μηνός από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Στην αίτηση αναγράφεται το ονοματεπώνυμο, η σειρά επιτυχίας στο διαγωνισμό, η βαθμολογία, ο κωδικός θέσης και ο κλάδος/ειδικότητα του επιτυχόντα. Η κατανομή των επιτυχόντων στις υπηρεσίες και τα Καταστήματα του Φορέα Υποδοχής γίνεται με απόφαση του Διοικητή αυτού.

α) σε κενή οργανική θέση του ίδιου κλάδου/ειδικότητας (ΤΕ ή ΔΕ αντίστοιχα) του Φορέα Υποδοχής εντός του νομού της θέσης για την οποία είχε επιτύχει ο καθένας,

β) αν δεν υπάρχει κενή οργανική θέση κατά τα παραπάνω, σε κενή οργανική θέση του ίδιου κλάδου/ειδικότητας των πλησιέστερων νομών και

γ) αν δεν υπάρχουν οι ως άνω θέσεις, σε κενή οργανική θέση του ίδιου κλάδου/ειδικότητας κατά την κρίση του Φορέα Υποδοχής.

Η πρόσληψη από τον Φορέα Υποδοχής γίνεται με απόφαση του αρμόδιου οργάνου του και με τους όρους, το βαθμό και το μισθολογικό κλίμακιο της κατηγορίας ΤΕ ή ΔΕ αντίστοιχα, που ισχύουν για το προσλαμβανόμενο προσωπικό του Φορέα Υποδοχής. Όσοι προσληφθούν, πρέπει να παρουσιαστούν στον Φορέα Υποδοχής για ανάληψη υπηρεσίας, μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες από την επίδοση της απόφασης του Διοικητή του Φορέα Υποδοχής, άλλως θεωρείται ότι δεν αποδέχθηκαν την πρόσληψή τους. Για τις ανωτέρω προσλήψεις δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 11 του ν. 3833/2010.

4. Από την πρόσληψη των επιτυχόντων στον Φορέα Υποδοχής παύει κάθε αξίωση των επιτυχόντων για διορισμό τους και παροχή της εργασίας τους στην ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, οι δε τυχόν ανοιχθείσες δίκαιες, κατόπιν αγωγής τους ή αιτήσεως για λήψη ασφαλιστικών μέτρων, καταργούνται αυτοδικαίως. Η εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 1 έως και 4 του παρόντος άρθρου δεν μπορεί να οδηγήσει σε ευθεία ή αναλογική εφαρμογή του άρθρου 7 του ν. 2112/1920. Από την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού καταργούνται θέσεις τακτικού προσωπικού της ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ των κατηγοριών ΤΕ και ΔΕ, ισάριθμες με εκείνες για τις οποίες προκηρύχθηκε ο διαγωνισμός της παραγράφου 1 και για τις οποίες δεν έχει εκδοθεί απόφαση διορισμού από τη Διοίκηση της τράπεζας.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄
ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ
ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ
ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ
ΘΕΜΑΤΑ ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ,
ΕΚ ΠΕΡΙΤΡΟΠΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ, ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ
ΚΑΙ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ
ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ**

Άρθρο 13

Ειδική Επιχειρησιακή Συλλογική Σύμβαση Εργασίας

Στο άρθρο 3 του ν. 1876/1990 προστίθεται παράγραφος 5Α ως εξής:

«5Α. 1α) Με επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας οι αποδοχές και οι συνθήκες εργασίας είναι δυνατόν να αποκλίνουν από αυτές της αντίστοιχης κλαδικής συλλογικής σύμβασης εργασίας και όχι πάντως κατώτερα από το επίπεδο της εθνικής γενικής συλλογικής σύμβασης εργασίας. Στην περίπτωση αυτή, η επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας, η οποία μπορεί να ανανεώνεται, ονομάζεται «ειδική επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας». Οι ειδικές επιχειρησιακές συλλογικές συμβάσεις εργασίας υπερισχύουν από τις αντίστοιχες κλαδικές συλλογικές συμβάσεις εργασίας, χωρίς περιορισμούς. Τα προβλεπόμενα στο άρθρο 10 για τη συρροή και τα προβλεπόμενα στις παραγράφους 2, 3 και 4 του άρθρου 11 για την επέκταση των συλλογικών συμβάσεων εργασίας δεν ισχύουν για τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας της παρούσας παραγράφου. Οι ειδικές επιχειρησιακές συλλογικές συμβάσεις εργασίας λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη προσαρμογής των επιχειρήσεων στις συνθήκες της αγοράς, με στόχο τη δημιουργία ή τη διατήρηση των θέσεων εργασίας, καθώς και τη βελτίωση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

β) Με την ειδική επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας του προηγούμενου εδαφίου δύναται να ρυθμίζονται ο αριθμός των θέσεων εργασίας, όροι και προϋποθέσεις μερικής απασχόλησης, εκ περιτροπής εργασίας και διαθεσιμότητας, καθώς και κάθε άλλος όρος εφαρμογής της, περιλαμβανομένης της διάρκειάς τους.

2. Κατ' εξαίρεση των οριζόμενων στο άρθρο 6 παρ. 1 περίπτωση β' του παρόντος νόμου, η ειδική επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση μπορεί να καταρτιστεί και από εργοδότη που απασχολεί λιγότερους από πενή-

ντα (50) εργαζόμενους, με το αντίστοιχο επιχειρησιακό σωματείο και αν δεν υπάρχει με το αντίστοιχο κλαδικό σωματείο ή με την αντίστοιχη ομοσπονδία.

3. Για την εφαρμογή των οριζόμενων στην παράγραφο 1 τα μέρη υποβάλλουν από κοινού αιτιολογική έκθεση των λόγων που δικαιολογούν την πρόθεσή τους για κατάρτιση ειδικής συλλογικής σύμβασης εργασίας προς το Συμβούλιο Κοινωνικού Ελέγχου Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΚ.Ε.Ε.Ε.), το οποίο και γνωμοδοτεί για τη σκοπιμότητα της κατάρτισής της μέσα σε αποκλειστική προθεσμία είκοσι (20) ημερών μετά την πάροδο της οποίας τεκμαίρεται η χορήγησή της. Με την ίδια διαδικασία συμφωνείται και η τυχόν παράτασή της.

4. Η συλλογική σύμβαση εργασίας αυτής της παραγράφου αρχίζει από την υπογραφή της και είναι έγκυρη, σύμφωνα με τα ισχύοντα στο άρθρο 5 του παρόντος νόμου.

5. Σε περίπτωση παραβίασης των όρων του άρθρου αυτού, η ειδική επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας είναι άκυρη και σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης εργασίας, η αποζημίωση απόλυσης υπολογίζεται με βάση τις αποδοχές της αντίστοιχης κλαδικής συλλογικής σύμβασης εργασίας.

6. Οποιαδήποτε μείωση των αποδοχών των εργαζομένων κατ' παράβαση των συμφωνημένων στο πλαίσιο της ειδικής επιχειρησιακής συλλογικής σύμβασης εργασίας, συνιστά μη εμπρόθεσμη καταβολή νομίμων αποδοχών, για την οποία εφαρμόζονται ο α.ν. 690/1945, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 8 παρ. 1 του ν. 2336/1995.»

Άρθρο 14

Διαδικασία επίλυσης συλλογικών διαφορών

Τα άρθρα 14, 15, 16 και 17 του ν. 1876/1990 αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 14

Μεσολάβηση - Διαιτησία

1. Αν οι συλλογικές διαπραγματεύσεις αποτύχουν τα ενδιαφερόμενα μέρη έχουν δικαίωμα να ζητήσουν τις υπηρεσίες μεσολάβησης ή να προσφύγουν στη διαίτησή.

2. Οι όροι της προσφυγής στη μεσολάβηση και διαίτησή και η όλη διαδικασία καθορίζονται με τη συνομολόγηση σχετικών ρητρών στις συλλογικές συμβάσεις ή σε περίπτωση που δεν συνομολογήθηκαν τέτοιες ρήτρες, με κοινή συμφωνία των μερών που διαπραγματεύονται. Αν λείπουν παρόμοιες συμφωνίες, εφαρμόζονται οι διατάξεις του νόμου αυτού.

3. Οι υπηρεσίες μεσολάβησης και διαιτησίας γενικής και αυτές που παρέχονται από τους μεσολαβητές και διαιτητές του Οργανισμού Μεσολάβησης και Διαιτησίας (Ο.ΜΕ.Δ.) βασίζονται στις αρχές της ορθής κρίσης, της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας.»

Άρθρο 15

Μεσολάβηση

1. Τον ορισμό μεσολαβητή μπορεί να ζητήσει οποιοδήποτε από τα ενδιαφερόμενα μέρη.

2. Η διαδικασία της μεσολάβησης αρχίζει με την κατάθεση σχετικής αίτησης από τα ενδιαφερόμενα μέρη, που υποβάλλεται από κοινού ή χωριστά. Η αίτηση, στη δεύτερη περίπτωση, κοινοποιείται και στο άλλο μέρος. Στην αίτηση αναφέρονται η πρόσκληση που απευθύνει

το ένα μέρος προς το άλλο, τα στοιχεία των μερών και των οριζόμενων εκπροσώπων τους, οι προτάσεις ή τα αιτήματα, οι λόγοι που τα δικαιολογούν, οι τυχόν εναλλακτικές προτάσεις και αντιπροτάσεις και οποιoδήποτε στοιχείο, το οποίο διευκολύνει τις διαπραγματεύσεις.

3. Ο μεσολαβητής επιλέγεται από τα μέρη από τον ειδικό κατάλογο μεσολαβητών. Σε περίπτωση ασυμφωνίας των μερών ο μεσολαβητής ορίζεται με κλήρωση. Για το σκοπό αυτόν, ύστερα από 48 ώρες από την υποβολή της αίτησης, η αρμόδια υπηρεσία του Ο.Μ.Ε.Δ. καλεί τα μέρη να προσέλθουν σε καθορισμένο τόπο και ώρα για την επιλογή μεσολαβητή και σε περίπτωση διαφωνίας για την ανάδειξη του με κλήρωση.

Η κλήρωση διεξάγεται ενώπιον του Προέδρου του Ο.Μ.Ε.Δ. ή του οριζόμενου από αυτόν εκπροσώπου του και κάθε μέρος έχει το δικαίωμα για μια φορά να εκφράσει την άρνησή του για το κληρωθέν πρόσωπο. Με την ίδια διαδικασία ορίζεται και ο αναπληρωματικός του μεσολαβητή. Μετά τον ορισμό του μεσολαβητή συντάσσεται πρακτικό ανάληψης της μεσολάβησης. Ο μεσολαβητής οφείλει να αναλάβει τα καθήκοντά του εντός πέντε (5) εργάσιμων ημερών το αργότερο από τον ορισμό του.

4. Ο μεσολαβητής καλεί τα μέρη σε συζητήσεις, προβαίνει σε κατ' ιδίαν ακρόαση των μερών, σε εξέταση της οικονομικής κατάστασης και της εξέλιξης της ανταγωνιστικότητας της παραγωγικής δραστηριότητας στην οποία αναφέρεται η συλλογική διαφορά, σε εξετάσεις προσώπων και σε οποιαδήποτε έρευνα σχετική με τους όρους εργασίας, συνεπικουρούμενος από έναν ή περισσότερους πραγματογνώμονες της επιλογής του.

5. Η εργοδοτική πλευρά και κάθε αρμόδια υπηρεσία έχουν την υποχρέωση να δίνουν στον μεσολαβητή κάθε πληροφορία και να υποβοηθήσουν το έργο του. Ειδικότερα για την εργοδοτική πλευρά ισχύουν όσα περιγράφονται στην παρ. 4 του άρθρου 4 του ν.1876/1990.

6.α) Αν τα μέρη δεν καταλήξουν σε συμφωνία μέσα σε προθεσμία είκοσι (20) εργάσιμων ημερών από την επομένη της ημέρας ανάληψης των καθηκόντων του μεσολαβητή, ο μεσολαβητής έχει δικαίωμα να υποβάλει σε αυτά δική του πρόταση.

β) Αν τα μέρη δεν γνωστοποιήσουν εγγράφως την αποδοχή της πρότασης του μεσολαβητή μέσα σε πέντε (5) εργάσιμες ημέρες από την κοινοποίησή της, θεωρείται ότι την απέρριψαν. Η αποδοχή ή η απέρριψη της πρότασης κοινοποιείται και στο άλλο μέρος. Η πρόταση του μεσολαβητή είναι δυνατόν να δημοσιεύεται από αυτόν στον ημερήσιο ή/και στον περιοδικό τύπο.

γ) Εφόσον η πρόταση γίνεται δεκτή ο μεσολαβητής καλεί τα μέρη για την υπογραφή συλλογικής σύμβασης εργασίας.

Άρθρο 16 Διατησία

1. Η προσφυγή στη διατησία μπορεί να γίνεται σε οποιοδήποτε στάδιο των διαπραγματεύσεων με κοινή συμφωνία των μερών.

2. Είναι δυνατή η προσφυγή στη διατησία μονομερώς στις εξής περιπτώσεις:

α) από οποιοδήποτε μέρος, εφόσον το άλλο μέρος αρνήθηκε τη μεσολάβηση, ή

β) από οποιοδήποτε μέρος μετά τη υποβολή της πρότασης μεσολάβησης, εφόσον και τα δύο μέρη προσήλθαν και συμμετείχαν στη διαδικασία μεσολάβησης.

3. Η προσφυγή στη διατησία περιορίζεται στον καθορισμό βασικού ημερομισθίου ή/και βασικού μισθού. Για τα λοιπά θέματα μπορεί να συνεχιστεί οποιοδήποτε η συλλογική διαπραγμάτευση προκειμένου να συναφθεί συλλογική σύμβαση εργασίας.

4. Η διατησία διεξάγεται από έναν διατητή και στην περίπτωση μονομερούς προσφυγής στη διατησία σύμφωνα με την παράγραφο 2 αυτού του άρθρου, είναι δυνατόν να ζητηθεί από ένα εκ των μερών η συγκρότηση τριμελούς Επιτροπής Διατησίας. Ο διατητής ή οι διατητές της τριμελούς Επιτροπής Διατησίας, οι αναπληρωτές τους, καθώς και ο ορισμός ενός εκ των διατητών ως Προέδρου της τριμελούς Επιτροπής Διατησίας, επιλέγονται με κοινή συμφωνία των μερών από ειδικό κατάλογο διατητών και σε περίπτωση ασυμφωνίας με κλήρωση. Για το σκοπό αυτόν, ύστερα από σαράντα οκτώ (48) ώρες από την προσφυγή στη διατησία, η αρμόδια υπηρεσία του Ο.Μ.Ε.Δ. καλεί τα μέρη να προσέλθουν σε καθορισμένο τόπο και ώρα για την επιλογή διατητή ή Επιτροπής Διατησίας και τον Πρόεδρό της.

Η κλήρωση διεξάγεται ενώπιον του Προέδρου του Ο.Μ.Ε.Δ. ή του οριζόμενου από αυτόν εκπροσώπου του και κάθε μέρος έχει το δικαίωμα για μια φορά να εκφράσει την άρνησή του για το κληρωθέν πρόσωπο. Ο διατητής και οι διατητές της τριμελούς Επιτροπής Διατησίας οφείλουν να αναλάβουν τα καθήκοντά τους εντός πέντε (5) εργάσιμων ημερών το αργότερο από τον ορισμό τους. Η απόφαση της Επιτροπής Διατησίας λαμβάνεται ομόφωνα ή κατά πλειοψηφία.

5. Ο διατητής μελετά όλα τα στοιχεία και πορίσματα, που συγκεντρώθηκαν στο στάδιο της μεσολάβησης, την οικονομική κατάσταση και την εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας της παραγωγικής δραστηριότητας, στην οποία αναφέρεται η συλλογική διαφορά, και έχει τα ίδια δικαιώματα με τον μεσολαβητή. Το ίδιο ισχύει και για την Επιτροπή Διατησίας.

6. Η απόφαση της διατησίας εξομοιώνεται με συλλογική σύμβαση εργασίας και ισχύει από την επομένη της υποβολής της αίτησης για μεσολάβηση.

7. Η διατητική απόφαση εκδίδεται σε δέκα (10) εργάσιμες ημέρες από την ανάληψη των καθηκόντων του Διατητή ή της Επιτροπής Διατησίας, αν προηγήθηκε μεσολάβηση, και σε διάστημα τριάντα (30) εργάσιμων ημερών, αν δεν προηγήθηκε.

8. Στις περιπτώσεις προσφυγής στη διατησία αναστέλλεται η άσκηση του δικαιώματος της απεργίας για διάστημα δέκα (10) ημερών από την ημέρα προσφυγής.

9. Οι διαφορές για το κύρος των διατητικών αποφάσεων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου κατά το άρθρο 16 στοιχείο 5 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και εκδικάζονται κατά τη διαδικασία των άρθρων 663 του ίδιου Κώδικα. Η σχετική αγωγή εγείρεται από τα συμμετέχοντα στη συλλογική διαφορά μέρη ή δε εκδοθησόμενη απόφαση ισχύει για όλα τα δεσμευόμενα από τη διατητική απόφαση μέρη.

Η δικάσιμος ορίζεται υποχρεωτικά εντός σαράντα πέντε (45) εργάσιμων ημερών από την κατάθεση της αγωγής, ανεξάρτητα από πόσες υποθέσεις έχει η δικάσιμος. Η έφεση ασκείται εντός δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών από την επίδοση της απόφασης και η δικάσιμος

της έφρασης ορίζεται υποχρεωτικά εντός τριάντα (30) ημερών από την κατάθεσή της, η επίδοση της οποίας γίνεται δεκαπέντε (15) ημέρες πριν από τη συζήτηση.»

«Άρθρο 17

Οργανισμός Μεσολάβησης και Διαιτησίας

1. Ο Οργανισμός Μεσολάβησης και Διαιτησίας (ΟΜΕΔ) είναι ανεξάρτητος φορέας και λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος, των προεδρικών διαταγμάτων και των κανονιστικών πράξεων, που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 18 παρ. 2 του ν.1876/1990, καθώς και των αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου του κατά παρέκκλιση των διατάξεων που αφορούν το δημόσιο τομέα.

2. Σκοπός του ΟΜΕΔ είναι η υποστήριξη των ελεύθερων συλλογικών διαπραγματεύσεων με την παροχή υπηρεσιών μεσολάβησης και διαιτησίας προς τις εργατικές και εργοδοτικές οργανώσεις και μεμονωμένους εργοδότες. Για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού, ιδίως: α) οργανώνει υπηρεσίες δικαιοτικής υποστήριξης της μεσολάβησης και της διαιτησίας, β) διεξάγει ενημερωτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα, που απευθύνονται κυρίως σε εκπροσώπους συνδικαλιστικών οργανώσεων εργαζομένων και οργανώσεις εργοδοτών για θέματα συλλογικών διαπραγματεύσεων, εργασιακών σχέσεων και οικονομίας της εργασίας γ) εκπονεί επιστημονικές έρευνες και μελέτες για θέματα συναφή με τους σκοπούς του και δ) συντάσσει ετήσια έκθεση του έργου του, η οποία υποβάλλεται προς τα Διοικητικά Συμβούλια των: α) Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ), β) Σύνδεσμο Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ), γ) Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών, Βιοτεχνών, Εμπόρων Ελλάδος (ΓΣΕΒΕΕ), δ) Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (ΕΣΕΕ) και καθώς επίσης προς τον Υπουργό Οικονομικών και τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης.

3. Ο Οργανισμός Μεσολάβησης και Διαιτησίας διακρίνεται από επταμελές διοικητικό συμβούλιο, που αποτελείται από:

α) έναν εκπρόσωπο του ΣΕΒ, έναν της ΓΣΕΒΕΕ και έναν της ΕΣΕΕ, με τους αναπληρωτές τους

β) τρεις εκπροσώπους της ΓΣΕΕ, με τους αναπληρωτές τους και

γ) τον Πρόεδρο, με τον αναπληρωτή του, που επιλέγονται με ομόφωνη απόφαση των μελών των περιπτώσεων α' και β', η οποία απόφαση λαμβάνεται σε συνεδρίαση, η οποία συγκαλείται από τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, πριν τη συγκρότηση του Διοικητικού Συμβουλίου σε σώμα. Ο Πρόεδρος και ο αναπληρωτής του πρέπει να είναι πρόσωπα αναγνωρισμένου κύρους και έμπειρα σε θέματα εργασιακών σχέσεων ή οικονομίας της εργασίας ή του εργατικού δικαίου.

4. Στο διοικητικό συμβούλιο του Οργανισμού Μεσολάβησης και Διαιτησίας συμμετέχει ως παρατηρητής και χωρίς δικαίωμα ψήφου, ένας εκπρόσωπος του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, με τον αναπληρωτή του, κάτοχος πτυχίου πανεπιστημίου με εμπειρία στα εργασιακά θέματα.

5. Για τις περιπτώσεις α' και β' της παραγράφου 3, η υποδείξη από τους αρμόδιους φορείς γίνεται μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την πρόσκληση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης.

6. Το Διοικητικό Συμβούλιο συγκροτείται σε σώμα με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Με την ίδια απόφαση ορίζεται ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου καθώς και ο αναπληρωτής του από τα τακτικά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου.

7. α) Η θητεία του Διοικητικού Συμβουλίου είναι τριετής. Ο επαναδιορισμός των τακτικών μελών είναι δυνατός για μία ακόμη συνεχόμενη τριετία.

β) Σε περίπτωση παραίτησης ή θανάτου μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου, το Διοικητικό Συμβούλιο βρίσκεται σε νόμιμη συγκρότηση και είναι δυνατή η συμμετοχή του αναπληρωματικού μέλους ως τακτικού. Εάν ελλείπει τακτικό μέλος, ο Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης καλεί με τη διαδικασία της παραγράφου 5 αυτού του άρθρου, τον φορέα από τον οποίο προέρχεται το ελλείπον μέλος να ορίσει άλλο πρόσωπο για το υπόλοιπο της θητείας του ελλείποντος μέλους.

8. α) Οι μεσολαβητές και οι διαιτητές αποτελούν δύο αυτοτελή ειδικά σώματα.

Ο ανώτατος αριθμός θέσεων μεσολαβητών και διαιτητών για όλη τη χώρα είναι τριάντα οκτώ (38) εκ των οποίων δώδεκα (12) είναι διαιτητές. Με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου ανάλογα με τις παρουσιαζόμενες ανάγκες μπορεί να αυξομειώνεται ο αριθμός κάθε σώματος, χωρίς υπέρβαση του ανωτάτου ορίου των τριάντα οκτώ (38) θέσεων.

β) Οι μεσολαβητές και οι διαιτητές ασκούν δημόσιο λειτουργήμα χωρίς να έχουν την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου και απολαμβάνουν πλήρους ανεξαρτησίας κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, τα οποία οφείλουν να εκτελούν με αντικειμενικότητα και έχουν υποχρέωση να τηρούν τον Κώδικα Δεοντολογίας του Σώματος Μεσολαβητών Διαιτητών, που εκδίδεται με ομόφωνη απόφαση των επτά (7) μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

9. α) Οι υποψήφιοι μεσολαβητές πρέπει:

i) να έχουν συμπληρώσει το 35ο έτος της ηλικίας τους

ii) να έχουν πτυχίο πανεπιστημίου, νομικών ή οικονομικών επιστημών ή συναφών σπουδών,

iii) να έχουν πενταετή αποδεδειγμένη εμπειρία σε θέματα εργασιακών σχέσεων.

β) Οι υποψήφιοι διαιτητές πρέπει:

i) να έχουν συμπληρώσει το 45ο έτος της ηλικίας τους,

ii) να έχουν πτυχίο πανεπιστημίου, νομικών ή οικονομικών επιστημών ή συναφών σπουδών,

iii) να έχουν δεκαετή αποδεδειγμένη εμπειρία σε θέματα εργασιακών σχέσεων.

γ) Συνεκτιμώνται πρόσθετα προσόντα των υποψηφίων, όπως μεταπτυχιακοί τίτλοι σπουδών και σχετικές δημοσιεύσεις, ιδίως σε θέματα εργασιακών σχέσεων.

Το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί με κανονισμό να καθορίσει επιπλέον προσόντα από όσα αναφέρονται.

10. Οι μεσολαβητές και οι διαιτητές προαλαμβάνονται με τριετή θητεία, η οποία είναι ανανεώσιμη με δυνατότητα μεταβολής της ιδιότητας του μεσολαβητή ή του διαιτητή κατά την προηγούμενη θητεία τους. Προκειμένου να ανανεωθεί η θητεία τους επανακρίνονται σύμφωνα με όσα ορίζει ειδικός κανονισμός με αιτιολογημένη απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, η οποία λαμβάνεται με ομόφωνη απόφαση των επτά (7) μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

11 α) Ο διορισμός γίνεται μετά από δημόσια προκήρυξη των θέσεων των μεσολαβητών και των θέσεων των διαιτητών. Οι ενδιαφερόμενοι υποβάλλουν βιογραφικά σημειώματα, τίτλους σπουδών, σχετικές δημοσιεύσεις και δήλωση σε ποιο από τα δύο σώματα προτιμούν να ενταχθούν, καθώς και ότι άλλο καθορίζεται με την προκήρυξη.

β) Το Διοικητικό Συμβούλιο μετά από μελέτη των φακέλων των υποψηφίων και ενδεχόμενη προφορική συνέντευξη επιλέγει τους ικανότερους με ομόφωνη απόφαση των επτά (7) μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

12. Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, έπειτα από σύμφωνη γνώμη του Διοικητικού Συμβουλίου του Ο.ΜΕ.Δ. που εκφράζεται με ομόφωνη απόφαση των επτά (7) μελών του Διοικητικού Συμβουλίου ρυθμίζεται κάθε λεπτομέρεια, που αφορά τα θέματα των παραγράφων 3 έως 11 του άρθρου αυτού, περιλαμβανομένου του αριθμού των θέσεων μεσολαβητών διαιτητών και του διοικητικού ή άλλου προσωπικού του Ο.ΜΕ.Δ.

Άρθρο 15

Μετά την παρέλευση τριών (3) ετών από τη ισχύ του παρόντος, οι κοινωνικοί εταίροι που συμβάλλουν για την κατάρτιση της εθνικής γενικής συλλογικής σύμβασης εργασίας αξιολογούν την αποτελεσματικότητα του θεσμού Μεσολάβησης και Διαιτησίας και προτείνουν προς τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης τη διατήρηση, κατάργηση ή τροποποίηση των ρυθμίσεών τους.

Άρθρο 16

Γενικές ρυθμίσεις και μεταβατικές διατάξεις

1. Οι ρυθμίσεις του άρθρου 56 του ν. 3691/2008 (ΦΕΚ 166 Α') και του άρθρου 51 του ν. 3871/2010 (ΦΕΚ 141 Α') εξακολουθούν να ισχύουν.

2. Τα προεδρικά διατάγματα 198/1990 (ΦΕΚ 76 Α') και 147/1990 (ΦΕΚ 56 Α') καθώς και οι υφιστάμενοι κανονισμοί που έχουν εκδοθεί με βάση το άρθρο 18 παρ. 2 του ν. 1876/1990 εξακολουθούν να ισχύουν, εκτός αντίθετης διάταξης προς τις ρυθμίσεις του παρόντος μέχρι την καθ' οιονδήποτε τρόπο τροποποίησή τους.

3. Μέσα σε ένα μήνα από την έκδοση του παρόντος ολοκληρώνεται η διαδικασία συγκρότησης του Διοικητικού Συμβουλίου με βάση τα προβλεπόμενα στο παρόν. Μέχρι τη συγκρότηση σε σώμα του νέου Διοικητικού Συμβουλίου, συνεχίζεται η θητεία του υφιστάμενου σήμερα Διοικητικού Συμβουλίου, το οποίο εξακολουθεί να λειτουργεί και να ασκεί τα καθήκοντά του, σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 1 του ν. 1876/1990.

Στο νέο Διοικητικό Συμβούλιο αποκλείεται ο ορισμός των τακτικών μελών του απερχόμενου Διοικητικού Συμβουλίου, εφόσον έχουν συμπληρώσει έξι (6) έτη συνεχούς θητείας.

4. Μέσα σε ένα μήνα από τη συγκρότηση του νέου Διοικητικού Συμβουλίου σύμφωνα με το παρόν, το Διοικητικό Συμβούλιο με απόφασή του προβαίνει σε δημόσια προκήρυξη για την πρόσληψη μεσολαβητών και διαιτητών. Οι μεσολαβητές και οι διαιτητές, που υπηρετούν σήμερα στον Ο.ΜΕ.Δ. εξακολουθούν να ασκούν τα καθήκοντά τους μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας επιλογής μεσολαβητών διαιτητών, στην οποία μπορούν

να συμμετάσχουν και αυτοί και σε κάθε περίπτωση μέχρι την 30ή Μαρτίου 2011, οπότε και λύεται αζημίως η σχέση τους με τον Ο.ΜΕ.Δ.

Άρθρο 17

Ρύθμιση θεμάτων μερικής απασχόλησης, εκ περιτροπής εργασίας, προσωρινής απασχόλησης, δοκιμαστικής περιόδου απασχόλησης και απλοποίηση διαδικασιών εφαρμογής εργατικής νομοθεσίας

1. Η παράγραφος 9 του άρθρου 38 του ν. 1882/1990, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 2 του ν. 3846/2010, αντικαθίσταται ως εξής:

«9. Οι αποδοχές των εργαζομένων με σύμβαση ή σχέση εργασίας μερικής απασχόλησης υπολογίζονται όπως και οι αποδοχές του συγκρίσιμου εργαζομένου και αντιστοιχούν στις ώρες εργασίας της μερικής απασχόλησης».

2. Η παράγραφος 11 του άρθρου 38 του ν. 1882/1990, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 2 του ν. 3846/2010, αντικαθίσταται ως εξής:

«11. Αν παραστεί ανάγκη για πρόσθετη εργασία πέρα από τη συμφωνηθείσα, ο μερικώς απασχολούμενος εργαζόμενος έχει υποχρέωση να την παράσχει, αν είναι σε θέση να το κάνει και η άρνησή του θα ήταν αντίθετη με την καλή πίστη. Ο μερικώς απασχολούμενος μπορεί να αρνηθεί την παροχή εργασίας πέραν της συμφωνημένης, όταν αυτή η πρόσθετη εργασία λαμβάνει χώρα κατά συνήθη τρόπο».

3. Το τέταρτο εδάφιο της παραγράφου 3 του άρθρου 2 του ν. 3846/2010 αντικαθίσταται ως εξής:

«Αν περιοριστούν οι δραστηριότητές του ο εργοδότης μπορεί, αντί καταγγελίας της σύμβασης εργασίας, να επιβάλλει σύστημα εκ περιτροπής απασχόλησης στην επιχείρησή του, η διάρκεια της οποίας δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει τους εννέα (9) μήνες στο ίδιο ημερολογιακό έτος μόνο εφόσον προηγουμένως προβεί σε ενημέρωση και διαβούλευση με τους νόμιμους εκπροσώπους των εργαζομένων, σύμφωνα με τις διατάξεις του π.δ. 260/2006 και του ν. 1767/1988».

4. Η παράγραφος 6 του άρθρου 22 του ν. 2956/2001, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 του ν. 3846/2010, αντικαθίσταται ως εξής:

«6. Η διάρκεια της απασχόλησης του μισθωτού από τον έμμεσο εργοδότη, στην οποία περιλαμβάνονται και οι ενδεχόμενες ανανεώσεις που γίνονται εγγράφως, δεν επιτρέπεται να είναι μεγαλύτερη από τους τριάντα έξι (36) μήνες. Σε περίπτωση υπέρβασης των χρονικών ορίων, που τίθενται από την παρούσα παράγραφο, επέρχεται μετατροπή της υπάρχουσας σύμβασης σε σύμβαση αορίστου χρόνου με τον έμμεσο εργοδότη».

5α. Στην παράγραφο 2 του άρθρου 74 του ν. 3863/2010 προστίθεται εδάφιο ως εδάφιο Α' ως εξής:

«Α. Η απασχόληση με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου λογίζεται ως απασχόληση δοκιμαστικής περιόδου για τους πρώτους δώδεκα (12) μήνες από την ημέρα ισχύος της και η οποία μπορεί να καταγγελθεί χωρίς προειδοποίηση και χωρίς απεζημίωση απόλυσης, εκτός κι αν άλλο συμφωνήσουν τα μέρη».

β. Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 74 του ν. 3863/2010 αναριθμείται ως β' και η περίπτωση α' αυτής αντικαθίσταται ως εξής:

«Β. Σύμβαση μισθωτού με σχέση εργασίας αορίστου χρόνου, διάρκειας πέραν των δώδεκα (12) μηνών, δύναται να καταγγελλθεί κατόπιν προηγούμενης έγγραφης προειδοποίησης του εργοδότη ως εξής:

α) Για υπαλλήλους που έχουν υπηρετήσει από δώδεκα (12) μήνες έως δύο (2) χρόνια, προειδοποίηση ενός (1) μηνός πριν την απόλυση»

β.α. Με αποφάσεις του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης είναι δυνατή η αλλαγή της διαδικασίας υποβολής δηλώσεων, αναφορών, ειδοποιήσεων, αναγγελιών και λοιπών στοιχείων που υποβάλλουν οι εργοδότες στον ΟΑΕΔ, στις Επιθεωρήσεις Εργασίας, στους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης και σε άλλες υπηρεσίες του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης και των εποπτευόμενων από αυτό φορέων, και αφορούν στους μισθωτούς τους και συγκεκριμένα στην πρόσληψη, αποχώρηση, τους όρους εργασίας, την απασχόληση και άλλες σχετικές πληροφορίες.

β. Με όμοιες υπουργικές αποφάσεις μπορεί να ρυθμίζονται μεταξύ άλλων η δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής των στοιχείων, που αναφέρονται στην ανωτέρω παράγραφο εν όλω ή εν μέρει περιλαμβανομένης της τροποποίησης των προθεσμιών υποβολής, της χρήσης κοινής βάσης δεδομένων των προαναφερόμενων αρμόδιων δημόσιων φορέων καθώς και κάθε άλλη τροποποίηση και απλούστευση διαδικαστικής ενέργειας, που προβλέπεται για τους εργοδότες και τους εργαζόμενους και που συμβάλλει στη μείωση διοικητικού βάρους.

Άρθρο 18 **Καταργούμενες διατάξεις**

Η διάταξη του άρθρου 73 του ν. 3863/2010 (ΦΕΚ 115 Α') καταργείται.

Άρθρο 19 **Εναρξη ισχύος**

1. Η ισχύς των διατάξεων των παραγράφων 1, 2, 3, 4 και 5 του άρθρου 4, των άρθρων 5, 6 και της παραγράφου 4 του άρθρου 8 του νόμου αυτού αρχίζει από 1.1.2011.

2. Η ισχύς των λοιπών διατάξεων του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στις επί μέρους διατάξεις του.

Παραγγέλλουμε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους

Αθήνα, 17 Δεκεμβρίου 2010

Ο ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΡΟΛΟΣ ΓΡ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

ΙΩ. ΡΑΓΚΟΥΣΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Δ. ΔΡΟΥΤΣΑΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΜΑΣ

Μ. ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗΣ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Κ. ΜΠΗΡΜΠΙΛΗ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ
ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Α. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ

Δ. ΡΕΠΠΑΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Α. ΚΑΤΣΕΛΗ

ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

Α. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Κ. ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΔΙΚΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΔΙΑΚΟΜΙΑΣ

Χ. ΚΑΣΤΑΝΙΔΗΣ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΧΡ. ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Π. ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ, ΝΗΣΩΝ ΚΑΙ ΑΙΧΜΕΛΕΩΣ

ΙΩ. ΔΙΑΜΑΝΤΙΔΗΣ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους

Αθήνα, 17 Δεκεμβρίου 2010

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
Χ. ΚΑΣΤΑΝΙΔΗΣ